

LUNDS
UNIVERSITET

Institutionen för psykologi
Psykologprogrammet

Att vara som en nyfödd

En narrativ studie om sju unga migranternas upplevelser av att fly och leva i exil

Andrea Malesevic & Sigurd Wallin

Psykologexamensuppsats. 2014

Handledare: Magnus Ring
Examinator: Karin Stjernqvist

Abstract

The aim of this study was to widen the understanding of how young refugees experience forced migration and exile. Furthermore, the ambition was to explore how the individual experience interacts with wider social-political processes. Seven semi-structured interviews were conducted and analyzed with narrative method. Psychoanalytical, postcolonial- and sociological theories were used as a tool for understanding the interviewees' life stories. Theoretical concepts of subjectivity, identity, racialization, crisis and trauma were used in examination of the data. Two main themes emerged in the analysis: Narratives of suffering and Narratives of belonging, with three respectively four subthemes. The first main theme concerned denial of recognition as a human being, a psychosomatic symptomatology and resistance and agency. The other main theme addressed relatedness to the native- and host country, meeting with institutions, the process of constructing a new identity and attitudes toward other refugees. The results showed that for several interviewees' the migration experience was in many ways dehumanizing. Unbearable living conditions and painful feelings in the escape, the waiting for asylum and/or living without papers were described. The long asylum process and the refusal of asylum are discussed as a trauma in itself. The result also pointed to the need for a "transitional person" in the new country who could offer emotional and material support as well as help integrate the old and the new identity. One conclusion is the importance of addressing post-migration conditions. The discussion focuses the interaction between social policies and the refugee subject, the role of language and views on deserving "the good life".

Keywords: migration; youth; refugee; exile; asylum; subjectivity; identity; trauma; crisis; racialization; psychoanalysis; poststructuralism; postcolonialism; transitional object; narrative method

Sammanfattning

Studien undersöker migration som fenomen med syfte att bredda förståelsen för upplevelser av flyktingskap och exil hos ungdomar. Fokus är hur den enskilde individens erfarenheter samverkar med sociala processer. Psykoanalytiska, postkoloniala och sociologiska teorier används i tolkningen. Sju semi-strukturerade intervjuer genomfördes och analyserades med hjälp av narrativ metod. Intervjupersonernas livsberättelser delades i två huvudteman: Berättelser om lidande och Berättelser om tillhörighet. Teoretiska begrepp som subjektivitet, identitet, kris, sorg och trauma användes. Berättelserna innehöll erfarenheter av att avhumaniseras i flykten och av värdlandets institutioner. Hypotesen lyfts att asylprocessen och särskilt att få avslag är traumatiserande i sig då deportation enligt flera deltagare skulle innebära döden. Att leva gömd upplevdes som omänskligt påfrestande och ledandes till psykosomatiska och dissociativa symtom. Behovet av någon eller några som utgjorde känslomässigt och materiellt stöd samt underlättade att integrera den gamla och nya identiteten lyftes. En vardag som präglades av oro för och svårigheter att förhålla sig till familjen i ursprungslandet framträdde. Genom hela livsberättelserna fanns uttryck för subjektivitet och agens. Språkets roll blir betydande och analyseras i studien. En diskussion förs kring samhället och flyktingen, subjektets lidande, subjektet i omvandling, övergångspersonens roll och skötsamhetsidealet.

Nyckelord: migration, ungdom, exil, flykting, asyl, psykoanalys, rasifiering, poststrukturalism, postkolonialism, övergångsobjekt, subjekt, subjektivitet, identitet, trauma, kris, narrativ

Ett varmt tack till er fantastiska deltagare som delade med er av era livsberättelser.

Innehållsförteckning

Inledning	7
Existensen i exil	7
Flyktingskapets psykologi.....	8
Föreställningar om den migrerade	9
Bakgrund	10
Juridiskt ramverk.....	10
Kunskapsöversikt	11
Syfte	14
Frågeställning.....	14
Avgränsning.....	14
Metod.....	14
Det självbiografiska berättandets historia.....	15
Vetenskapsteoretiska utgångspunkter	15
Narrativ analys	17
Identitet i berättelser.....	18
Generaliserbarhet och överförbarhet.....	20
Procedur.....	21
Etik	23
Förförståelse	24
Teori.....	26
Psykologi och identitet.....	26
Subjektivitetsbegreppets kontext och tillblivelse.....	26
Identitet i relation till subjekt	28
Symboliskt våld	29
Anti-subjekt.....	30
Psykoanalytisk förståelse av subjektet	30
Lacan och subjektet	30
Postkoloniala teorier och subjektet.....	33
Forskning om exilens psykodynamik	35
Den tredje individuationen	36
Kris, trauma och sorg	38

Kris- och sorgearbete	39
Resultat	40
Berättelser om lidande	42
Berättelser om att förvägras erkännande.....	42
Berättelser om kropp och själ	50
Berättelser om tillhörighet.....	54
Hemlandet och identiteten.....	55
Behovet av övergångsperson.....	58
Att konstruera sin nya identitet.....	62
Diskussion	69
Metod.....	69
Utvärdering av narrativ metod	69
Maktrelationer och etik	70
Ytterligare teorier.....	72
Resultatdiskussion	73
Sammanfattning.....	73
Subjektets lidande i kropp och själ	73
Samhället och flyktingen.....	76
Subjektet i omvandling	78
Övergångspersoner och tillhörigheter.....	80
Det bra och det dåliga livet	81
Slutsatser.....	83
Vidare forskning.....	84
Referenslista	85
Bilaga 1.....	89
Bilaga 2.....	91

Inledning

Enligt Röda Korset är ungefär 40 miljoner människor på flykt ute i världen (Vem är flykting?, 2013). Det är en våldsamt stor siffra som åtföljer att migration som fenomen antar en mer och mer global karaktär. Enligt Guy Standing (2012) har de asylsökande flyktingarna aldrig varit så många som idag, samtidigt som barriärerna höjs och kontrollerna skärps i flera stater. Quist, Ahlstedt och Suter (2013) menar att stater i de rikare delarna av världen försöker reglera migrationen genom exempelvis hårdare gränsbevakning, integrationstest och begränsad tillgång till välfärdstjänster för att göra migrationen mer förutsägbar och allt mer villkora förutsättningarna för den (Quist et al, 2013). Samtidigt tycks fenomenet vara allt svårare att kontrollera då konflikter, krig och miljökatastrofer bidrar till en nyckfull och växlande utveckling världen över (Standing, 2012). Enligt Standing (2012) är detta en global tragedi och ett symptom på en alltmer utbredd mänsklig otrygghet där medborgerliga rättigheter sakteligen avvecklas.

Varför tvingas människor att fly och vad gör det med en människa att bryta upp från en plats permanent och färdas till en annan? Enligt författarna till denna studie är denna fråga angelägen för inte minst psykologer som arbetar med människor med upplevelser av flykt eller exil. Enligt FoU rapport 2008:3 (Malmö högskola, 2008) ökar påtvingad migration markant risken för psykisk ohälsa. Särskilt diger är situationen för ensamkommande asylsökande barn och unga. 10 000 barn och unga har kommit till Sverige de senaste tjugo åren och siffran har stigit (Wimelius, Isaksson, Eriksson, Hanberger, & Ghazinour, 2012). Detta väcker frågor kring vad det innebär för en ung människas att fly och leva i exil. Detta är fokus för denna studie som ämnar fördjupa sig i berättelser kring flykt och exil hos unga ensamkommande.

Existensen i exil

”I likhet med döden men utan dödens slutgiltiga nåd” (Said, 2006, s.131).

Filosofen Edward W. Said (2006) menar att vi lever i massinvandringens och exilens epok. Flyktingar är en kategori människor skapad av andra människor genom imperialism och modern krigsföring. Nästan uteslutande sker flyktens rörelse från fattiga eller konfliktdrabbade områden i Syd till rikare länder i Nord. Detta är resultatet av en kolonial situation där fördelningen av jordens resurser är oerhört ojäm. Said (2006) skiljer utvandringen från flyktingen och menar att exilen är den påtvingade flykten, den utan val. Att människor tvingas till exil är en masspolitisk

och existentiell bestraffning som förnekar människor deras värdighet och identitet. Said (2006) skriver att exilen sliter av livsband, rycker bort en människa från platsen hen föddes och skapar en spricka mellan hem och själv. Flyktingen blir plötsligt avskuren från det land hen kommer ifrån, och förlorar den trygghet och begriplighet som fanns i jorden, rötterna, arvet och det förflutna. Detta leder till en förlamande sorg och ett främlingskap menar Said (2006) som uttrycker det i termer av att bli evigt dömd till hemlös ensamhet. Exilen är resultatet av nöd och tvång och därför kommer den landsflyktiges berättelse alltid att vara en tragedi. Enligt Said (2006) sker flyktingens liv och självkänedom i negationer: att inte ha, inte vara hemma, inte få plats. Besträffningen kan således fortsätta i det nya samhället, genom exempelvis yttringar för rasism, att nekas medborgarskap och grundläggande rättigheter. (Said, 2006).

Said (2006) menar att exilen som erfarenhet är förbundet med nationalismen som ideologi och att de påverkar varandra i ett växelspel. Nationalismens föddes i en kamp mot exilens vilshenhet och utplånande, ur ett tillstånd av främlingskap. Detta tillstånd ledde till ett sökande efter gemenskap genom att skapa tillhörighet till vissa platser, folk, seder och språk. Nationalismen alstrar i sin tur en gräns mellan 'vi och dom'. Nationalism är förbundet med att tillhöra en sammanhängande grupp medan exilen är en ensamhet som erfars utanför gruppen. Said (2006) beskriver exilen som "känslan av att ha berövats samvaron med andra i en gemensam boning" (Said, s. 133).

Flyktingskapets psykologi

Enligt Psykologilexikon (Egidius, 2013) är flyktingskapets psykologi en teoribildning om flykt och dess påverkan på en individs livslopp. Detta berör människans förlust av sammanhang, identitet och förändrad självbild. Det lyfter även frågeställningar berörandes vilka faktorer som påverkar anpassning till det nya samhället och relationen till hemlandet (Egidius, 2013). Både forskning och klinisk praktik har särskilt koncentrerats på trauma före och under flykt och krig utifrån diagnosen posttraumatiskt stressyndrom (Miller, Worthington, Muzurovic, Tipping, & Goldman, 2002). Miller et al. (2002) menar att denna symtomfokuserade hållning har varit viktig då den har uppmärksammat flyktingsgruppers stress och möjliggjort utvecklandet av behandling för de med krigsrelaterade trauman. De bejakar det ökade forskningsintresset för exilrelaterad stress och postmigrationens villkor för flyktingars hälsa (Miller et al., 2002).

Psykologen Enrique Bustos (1995) skriver att flykt, exil och traumatiska händelser kopplade till detta är lika gammalt som mänskligheten. Trots detta är det först på senare tid det

tillkommit ett intresse för att förstå hur människan påverkas psykologiskt av detta. Bustos (1995) skriver att vårdapparaten med de få specialiserade institutioner som finns är bristfällig för att täcka behovet som finns av psykologisk hjälp för flyktingar. Bustos (1995) argumenterar vidare för att det är viktigt att behandlare tar makroperspektivet i beaktande. Denna sociopolitiska dimension är central för att förstå förtryckets mekanismer och dess inverkan på individen. Bustos (1995) menar att många behandlare tycks kunna se att det finns mycket psykiskt lidande inbegripet i flyktingskap och förstår att en flykting kan bära på smärtsamma traumatiska minnen, men förbiser denna större sociala kontext (Bustos, 1995):

Det verkar te sig svårare att förstå att dessa märkta men överlevande individer är levande exempel på konsekvenserna av den mest intensiva repressiva nivån i en social konfrontation – en konfrontation där samhället sönderfräts och upplösningen av de dagliga sociala interaktionerna intensifieras. Rädslan, tystnaden, brytandet av solidaritetsband, förvrängningen av verkligheten osv. speglar ett värderingssystem som i brutala eller raffinerade former tvingar människor till flykt och exil. (Bustos, s. 56).

Bustos (1995) menar att en förståelse för den politiska verklighet som är flyktens orsak ger behandlarna ökad medvetenhet och empati. Denna förståelse underlättar undvikandet av generalisering, förtingligande och objektifiering av individen. Bustos (1995) menar att behandlaren istället ska ”definiera den traumatiserade personen som en komplex handlade människa, inte ett gäng symptom/diagnoser” (Bustos, s.56).

Föreställningar om den migrerade

Sandro Mezzandra (2004) likt Bustos (1995) skriver att den gängse kulturella bilden av migranten ofta är att hen är ett hjälplöst offer och i behov av omsorg, präglad av hunger och lidande, vilket ofta återspeglas även i forskningen. Enligt Mezzandra (2004) överensstämmer till viss del denna bild med faktiska förhållanden, men den är problematisk då den fråntar migranterna möjligheter att agera som självständiga aktörer och subjekt. Mezzandra (2004) menar att istället för att hjälpa migranterna, återskapar dessa föreställningar en diskursiv maktordning där det migrerade subjektet placeras i en underlägsen position. Denna diskurs föder en bild av migration som en objektiv process och ”migranterns kroppar framställs i regel som rena objekt vilka helt enkelt övermannas” (Mezzandra, 2004, s. 59). Denna samtalsordning kan få

rasistiska undertoner i sättet det talas om mottagarsamhället med fokus på hur migranter ska integreras. Mezzandra (2004) vill betona att migration alltid grundar sig i ett aktivt beslut, fattat av individen själv:

Poängen är snarare att understryka att migration alltid kräver en individuell rörelse, ett aktivt och konkret beslut (Mezzandra, s. 59).

Han argumenterar för att migrationen är en aktiv strategi att organisera sig nedifrån och upp och betonar det politiska i subjektiviteten hos migranter. Migranternas rörelser "är ett uttryck för en rad subjektiva val att fly undan den internationella arbetsdelningens rigida strukturer och skapa nya transnationella rum" (Mezzandra, 2004, s. 59). Detta osynliggörs både i debatten och i forskningen menar han.

Bakgrund

Juridiskt ramverk

Enligt FN:s flyktingdefinition (FN, 2013) är flyktingen den person som flytt hemlandet på grund av risk för förföljelse för sin ras, religion, nationalitet, etniska tillhörighet eller politiska åskådning. Som de facto flyktingar räknas de som inte kan leva i landet på grund av konflikter, sociala eller miljömässiga skäl (Franzen och Allwood, 2000). Sverige har undertecknat FN:s flyktingkonvention som slår fast allas rättighet att söka asyl och att flyktingar inte får utvisas till en stat där deras frihet eller liv hotas (Wimelius et al., 2012). FN:s flyktingorgan UNHCR (FN, 2013) skiljer på flyktingen och migranten. Till flyktingar räknas de som har ett omedelbart skyddsbehov medan migranter är de som själva valt att lämna ett land för att söka en bättre framtid i ett annat (FN, 2013):

Flyktingar och migranter är däremot fundamentalt skilda åt - även om de ofta reser samma väg - och behandlas därför väldigt olika under modern internationell lag. Migranter, särskilt ekonomiska migranter, väljer att flytta för att förbättra framtida utsikter för sig själva och sina familjer. Flyktingar måste lämna sitt land för att rädda sina liv och bevara sin frihet (FN, UNHCR - Flyktingar).

I detta arbete används begreppen som likvärdiga då den i studien nyttjade forskningen inte har gjort en tydlig distinktion mellan migrant och flykting. Dessutom anser författarna att denna uppdelning kan vara problematisk då exempelvis flykt från fattigdom kan betraktas både som en ekonomisk migration för en bättre framtid och som ett sätt att rädda sitt eller sin familjs liv från svält och misär.

Dublinförordningen är en EU-lag och innebär att flyktingen ska söka asyl i det första EU-land som hen anländer till. De länder Sverige skickar tillbaka flest flyktingar till är Italien, Grekland och Polen (Migrationsinfo, 2013). På Migrationsverkets informationsblad riktat till asylsökande informeras de om att migrationsverket tar fingeravtryck på alla över 14 år (Migrationsverket, 2007). Fingeravtrycken skickas till databasen Eurodac där de kontrolleras och jämförs. Hittas en matchning mot tidigare tagna fingeravtryck, skickas flyktingen tillbaka till det land där fingeravtrycken först registrerades (Migrationsverket, 2007). Rekordmånga avvisningar av Dublinfall från Sverige rapporterades 2012 (Öbring, 2012). Dublinförordningen har fått kritik från flera håll, bland annat från FN:s flyktingsorgan och Europa Asyl för att den leder till inhuman behandling av asylsökanden (Öbring, 2012). Även Rädda barnen (i Wimelius et al., 2012) har riktat kritik mot hur Sverige har tillämpat avtalet, genom att skicka tillbaka barn och unga till länder där de fått ett inhumant mottagande.

Kunskapsöversikt

Enligt Franzen och Allwood (2000) ger migrationsprocessen i sig ofta försämrade psykisk hälsa för flyktingar. De pekar på faktorer som förluster av språk, släkt, vänner och kultur. Statistik visar att utlandsfödda upplever mer ensamhet än svenskfödda och att självmordsfrekvensen bland gruppen utlandsfödda är högre. Franzen och Allwood (2000) menar att det kan röra sig om en känsla av ofullständighet i relation till båda länder som yttrar sig genom att individen varken känner sig hemma i det gamla landet eller nya. Ibland kan ett trauma ligga bakom. Maren Bak (2013) lyfter att forskning om migration utifrån ett barnperspektiv är ett tämligen nytt fenomen. Att studera barns agens och motståndskraft i utsatta situationer som flyktingar menar hon är särskilt angeläget (Bak, 2013). Även annan forskning rörande krigsrelaterade trauman lyfter det ökade intresset för återhämtningsfaktorer och motståndskraft (Ajdukovic et al. 2013). Detta benämns ofta i litteraturen som 'resilience' vilket definieras som förmågan att kunna ha ett gott fungerande och bibehålla ett mentalt själv trots många stressorer. Biologiska och miljömässiga faktorer påverkar resilience och forskarna vill lyfta att till slut återhämtar sig de flesta från ett

trauma. De nämner COR-teorin inom traumaforskningen. Den menar att människor strävar efter att bibehålla personliga resurser i så hög grad som möjligt efter ett trauma. Dessa kan vara instrumentella resurser såsom pengar, psykologiska i form av självförtroende eller olika sociala resurser. Enligt Ajdukovic et al. (2013) brottas många traumaoffer med en känsla av orättvisa kring hur de har blivit exponerade för en traumatisk händelse eller hur de behandlats i efterhand. Resultatet av deras forskning visar bland annat att socialt erkännande är en viktig faktor i återhämtandet av ett krigsrelaterat trauma. De drar slutsatsen att psykosociala interventioner bör vara mer vägledande i behandlingar utformade efter denna målgrupp (Ajdukovic, et al. 2013).

Umeå universitet (Wimelius et al., 2012) sammanställer forskning kring mottagandet av ensamkommande flyktingbarn och ungdomar i en rapport. Bland annat framkommer att systemet av ansvarfördelning kommuner emellan inte fungerar vilket leder till en förvirring, resursbrist och ibland frustration när en kommun känner sig tvingad att ta emot flyktingar utan att få det stöd som upplevs behövas. Detta motverkar en trygg miljö för den ensamkommande. Väntan på bostad eller god man inverkar också negativt. I Barnombudsmannens rapport (i Wimelius et al., 2012) framkommer att ungdomarna ofta känner sig ensamma och utlämnade både innan och efter Migrationsverkets beslut. Wimelius et al. (2012) menar att barnen är särskilt sårbara då de separerats från sin familj och övriga relationer för att försättas i ytterligare en otrygg situation i det mottagande landet. Detta visar sig via psykiska och somatiska besvär. Bemötandet av dessa och att få permanent uppehållstillstånd tidigt kan ofta få större inverkan på ungdomens fortsatta hälsa än de tidigare traumatiska upplevelserna (Wimelius et al., 2012).

Annan forskning pekar också på att förhållandena i mottagarlandet efter flykten har större betydelse för den migrerades hälsa, fysisk och psykisk, än förhållandena före flykten (Andersson, Björnberg & Eastmond i Bak & von Brömssen, 2013) vilket gör exiltillståndet särskilt angeläget att undersöka. Lindberg & Hjern (i Wimelius et al., 2012) har beskrivit denna period som ett ”värre trauma än själva flykten från ursprungslandet” (Wimelius et al., s. 23). Fazel och Stein (2002) i Khanlou & Gurunge (2008) samt Miller et al. (2002) pratar även de om stressorer i postmigrationen och att perioden av anpassning till det nya landet kan innebära en sekundär traumatisering. Stressorer kan vara exempelvis ekonomisk otrygghet, rasism, kulturella och språkliga svårigheter eller ett förlorat stödnätverk av familj och vänner (Khanlou & Gurunge, 2008). Dock menar Wimelius et al. (2012) att om ungdomen får rätt förutsättningar är möjligheten till återhämtning väldigt god. Bak & von Brömssen (2013) skriver att en avgörande

faktor för flyktingbarns fortsatta framtid är just att mottagande är väl organiserat genom att barnen får sina materiella behov tillfredsställda, får gå i skolan och inte utsätts för kränkningar. Miller et al. (2002) menar att forskning kring stressorer i exiltillståndet varit väldigt knapp hittills och att mer behövs.

Miller et al. (2002) påpekar bristerna med att forskning om migration och psykisk hälsa ofta är symtomfokuserade och kvantitativt inriktade. De menar att migrationens komplexa påverkan på individer inte alltid fångas särskilt väl i operationaliserade termer. Exempelvis förbises kriser i identitet, tro och meningsförlust samt hur problematiken i exilen kan hänga ihop med händelser före och under flykt. Miller et al. (2012) trycker på den kvalitativa ansatsens betydelse för att fånga flyktingars upplevelser med deras egna ord och inte tvinga in dessa i konventionella diagnosmallar. Detta är särskilt viktigt att beakta menar de, då de flesta flyktinggrupper som flyr gör det från icke-anglosaxiska länder och kan således ha olika uttryck för sitt lidande (Miller et al. 2012).

Miller et al. (2012) argumenterar för att narrativ metod lämpar sig särskilt bra för att studera migrerades upplevelser då den tar hänsyn till livshistorien och hur livet var innan migrationen, då de i sin studie fann att detta är en viktig referenspunkt för migranten i postmigrationen. Forskarna fann exempelvis att bosniska flyktingar som levde i exil i Chicago använde sina minnen av tiden innan exilen som en referens till livet idag och att detta fungerade som en tröst. Narrativa metoder tar hänsyn till tidens cirkularitet och hur det förflutna inverkar på uppfattningen av nuet. Miller et al. (2002) skriver: "We believe that narrative approaches may be more effective at capturing the essentially historical and comparative aspects of the refugee experience" (Miller et al, s. 2). Inte minst pekar Miller et al. (2002) på att de migrerades egna röster sällan lyfts fram i forskningen, något som mer narrativa metoder tillåter.

Även Kristina Gustafsson, Ingrid Fioretos & Eva Norström (2013) beskriver i sina studier av unga ensamkommande att många inte har fått berätta sin historia, formulera vilka de är som personer och hur migrationen påverkat dem. De fann att många ungdomar känt sig splittrade och frånvarande när de kom till det nya landet. Ungdomarna berättade om något författarna benämner som en infantilisering; många i omgivningen behandlade dem som yngre än vad de var för att de hade svårt att kommunicera nyansrikt på det nya språket. Att inte ha möjlighet att göra sig förstådd på sitt modersmål och inte ännu behärska det nya språket fullt ut gav en känsla av förlust, maktlöshet och ensamhet (Gustafsson et al., 2012).

Syfte

Studiens syfte är att fördjupa och bredda förståelsen för upplevelser av flyktingskap och exil hos unga människor, med hänsyn till hur den enskilde individens erfarenheter samverkar med större sociala processer med hjälp av narrativ metod. Författarna vill undersöka och ge röst åt ungdomar med upplevelser av påtvingad migration samt betrakta hur föreställningar om flyktingar och flyktingskap kan inverka på dessa erfarenheter. Faktorer såsom aktörskap och lidande före, under och efter en migration lyfts fram. Detta sker via analys av talade livsberättelser.

Frågeställning

Hur kan sju unga flyktingars upplevelser av påtvingad migration förstås utifrån deras livsberättelser?

Avgränsning

Författarna har valt att inte behandla diagnosen PTSD i denna uppsats, då syftet är att försöka utvidga den teoretiska ramen med vilken vi förstår flyktingskap. Som Bustos (1995) skriver finns en risk med att endast utgå ifrån PTSD-diagnosen i arbete med och forskning kring flyktingar, som t.ex. att inte beakta den existentiella dimensionen av upplevelsen, och glömma ”individens individualitet, intentionalitet, meningsupplevelse samt psykodynamiska processer som inverkar på symptomatologin” (Bustos, 1995, s. 58).

Metod

Studien har en kvalitativ forskningsansats med utgångspunkt i narrativ teori. Enligt Anna Johansson (2005) handlar narrativ metod och teori i vetenskaplig forskning om att studera berättelser. Berättelser innebär att med hjälp av språket återgiva en sekvens eller händelse och att i samband med detta tillskriva den en viss mening. Enligt Johansson (2005) fyller berättelser en fundamental roll i människans identitetsutveckling då det är med hjälp av dem vi kan sätta ord på och förstå våra liv vilket ger begriplighet, sammanhang och struktur. Berättelser fyller på detta sätt både en viktig existentiell psykologisk funktion för individen och en kulturell funktion för kollektiv genom att utgöra ett verktyg för skapandet av en meningsfull helhet av enskilda sekvenser eller händelser. Det finns flera synsätt som ryms under narrativ teori och det är således ingen homogen forskningsansats. Att studera berättelser kan därför göras från flera perspektiv. Det gemensamma för alla typer av narrativa studier är att berättelsen fokuseras (Johansson, 2005). Narrativa teorier brukar räknas till en vetenskaplig tradition som benämns som

postmodern eller poststrukturalistisk, begrepp som brukar användas synonymt eller överlappande. Denna studie utgår från denna tradition i vilken texten och språket ses som en aktiv kraft som inte bara speglar tillvaron utan också skapar den (Alvesson & Sköldberg, 2007).

Det självbiografiska berättandets historia

Enligt Freeman & Brockmeier (2001) är självbiografi som genre en relativt ny påkomst. I antikens Grekland som ofta anses vara den västerländska kulturens ursprung fanns inte självbiografier med "jag" som huvudperson förutom i två väldigt specifika sammanhang - erotiska romaner och under rättegång. Självbiografier, menar de, brukar anses ha tillkommit när idén om att ställas till svars för sina handlingar efter sin död vann mark i samband med kristendomens utbredning. Sedan dess har det självbiografiska berättandet haft en psykologisk och moralisk funktion hos berättaren av att söka acceptans för sitt liv i dåtid, nutid och framtid. De kallar detta för ett förklarande rättfärdigande, vilket ibland till och med kan vara ursäktande. Berättandet syftar också till att skapa en koherent livshistoria, ett sammanhang, genom att applicera nutidens mening på dåtidens händelser som vid tillfället kanske var helt meningslösa (Freeman & Brockmeier, 2001).

Vetenskapsteoretiska utgångspunkter

En livsberättelse är en särskild typ av berättelse som kan studeras i forskningssammanhang (Johansson, 2005). Denna kan fokusera på hela livslinjen i kronologisk ordning men kan också beröra enbart vissa valda delar av livet. Johansson (2005) skriver: "Den forskning som använder sig av livsberättelser undersöker ur olika aspekter och teman hur människor ger sina liv mening och skapar identitet. Här sätts människors egna tolkningar av sig själva i centrum" (Johansson, s. 23). I analys av livsberättelser är syftet att lyfta fram och synliggöra intervjupersoners livsvärldar (Richardsson i Johansson, 2005). Livsvärld är ett fenomenologiskt begrepp utvecklat av Husserl, som åsyftar subjektiva men även konkreta upplevelser av framförallt vardagslivets levda erfarenheter (Alvesson & Sköldberg, 2007). Husserl (i Denzin & Lincoln, 2005) menade att vår perception av objekt påverkas av vårt medvetande som kan sägas konstruera lika mycket som observera omvärlden. Begreppet livsvärld kritiserar idén om att kunskap kan vara objektiv och kan på så vis knytas till begreppet intertextualitet. Intertextualitet är "den process av läsande genom vilken en text refererar till en annan text i en process av kulturell produktion" (Denzin & Lincoln, 2005, s. 686), där 'text' förstås som allt som kan "bli läst, bli tolkat eller vara referenter till vilka människor gör mening

av sin värld”(Denzin & Lincoln, 2005, s. 686). Ingenting kan frigöras från den sociala värld av tolkningar som den befinner sig i, vilket innebär att en analys av vad texten refererar till för att beskriva sig själv och hur detta sker är tvunget för att kunna förstå en text. Det aktualiserar också relationen mellan intervjuaren och den intervjuade genom den gemensamma referensram som måste etableras för att kunna förstå varandra i mötet.

Narrativa studier har ökat som tvärdisciplinärt forskningsfält de senaste tjugo åren (Johansson, 2005). Ökningen beror på att samhällsvetenskapen och humaniora alltmer anammat postmoderna tankesätt där diskurs och språk är i centrum för hur vi tolkar verkligheten. Som nämnts är det också en komplex social aktivitet som är med och skapar identiteter, relationer och organiserar dessa. Den narrativa metoden möjliggör en analys av inte bara berättelsens innehåll utan även av formen (Johansson, 2005). Denna narrativa studie har sin bas i poststrukturalistisk teori och ser språket och berättelser som mer än en enkel avbild av verkligheten.

Narrativa teorier utgår ifrån att berättelser är essentiella för hur vi strukturerar våra sociala liv (Johansson, 2005). Det finns en skepticism mot “de stora berättelserna” (Lyotard, 1984 i Alvesson & Sköldberg, 2008) som hävdar universella och objektiva sanningar. Istället bejakas i denna tradition mångfaldens röster och variationen såväl som paradoxerna i dessa olika mikroberättelser betonas (Alvesson & Sköldberg, 2008). Donna Haraway (1988) menar att all kunskap är socialt situerad, vilket innebär att den alltid alstras i en specifik kulturell och politisk kontext. Hon menar att det därför är vanskligt att hävda objektivitet (Haraway, 1988). Inom denna vetenskapstradition vill man problematisera uppfattningar om verkligheten och hur kunskap om denna nås. Begrepp som sanning, rationalitet och objektivitet anses alltid vara färgade av forskarens egna föreställningar. Därför är det viktigt med forskarens självreflexivitet (Alvesson & Sköldberg, 2008).

Narrativa studier undersöker upplevelser, tolkningsprocesser och hur personer skapar mening i sina berättelser (Johansson, 2005). Johansson (2005) refererar till sociologen Riesmann när hon poängterar att narrativa studier är tolkande till sin karaktär. Ett hermeneutiskt förhållningssätt innebär ett systematiskt tolkande då forskaren tolkar människors egna tolkningar av sin sociala värld och sig själv (Alvesson & Sköldberg, 2008).

Det gemensamma för olika hermeneutiska skolor är att i läsning av text alternera mellan helhet och del. De tar utgångspunkt i att meningen hos delen bara kan förstås i relation till helheten och vice versa (Alvesson & Sköldberg, 2008). Den hermeneutiska idétraditionen

betonar både förföreställningarnas och känslöstämningens betydelse för tolkningen (Alvesson & Sköldbberg, 2008). I den andres värld dras referenser till den egna i en reflexiv växling. Därmed kräver tolkningen ett empatisk förhållningsätt för att kunna sätta sig in den talandes situation. Paul Ricoeur (i Alvesson & Sköldbberg, 2008) brukar räknas som en av den narrativa teorins grundare. Han menar att narrationens kärna är att lära sig att se textens olika meningsbetydelser utifrån en andra anblick. Uttolkaren själv väljer vilken aspekt som ska fokuseras på men gör det med ödmjukhet och reflexivitet. Ytterligare ett viktigt begrepp i narrativa-hermeneutiska studier är 'historicitet' som betonar att berättelser alltid ses som placerade i historien. Berättelser innehåller alltid tolkningar av det förflutna, nuet och framtiden, som är oupplösligt förbundna med varandra. Dessa förmedlas genom språket (Alvesson och Sköldbberg, 2008). Analys av den meningsfulla tiden är därför central i den hermeneutisk-narrativa studien: "Varje berättelse rör sig genom tidens fundamentala medium" (Alvesson & Sköldbberg, 2008, s. 257).

Denna studie har ett hermeneutiskt och socialkonstruktivistiskt synsätt på berättande och narrativ och använder de tankar som uttryckts i Johansson (2005), Denzin & Lincoln (2005) och Haraway (1988) som menar att kunskap produceras i det sociala samspelet. Uppsatsen riktar in sig på studiet av livsberättelser utifrån en narrativ-hermeneutisk karaktär.

Narrativ analys

Vid analys kan texten inledningsvis beskrivas med huvudhandlingar och underhandlingar (Johansson, 2005) utifrån de hermeneutiska skolornas syns på del och helhet (Alvesson & Sköldbberg, 2008). I nästa steg kodas materialet och sammanfattas. Forskaren ställer frågan vad personen vill säga med sin berättelse på en övergripande nivå (Johansson, 2005). Reflekterande frågeställningar arbetas med i analysen som berör hur personen pratar om sig själv och andra. Därefter fokuseras detaljer och delar av berättelsen och vad de olika delarna av berättelsen syftar till undersöks. Hur personen framställer sig själv och andra i det specifika sammanhanget kan också vara en viktig källa till information (Gubrium & Holstein, 2001). Aspekter av intresse i detta skede kan vara exempelvis om personen i interaktion med omvärlden vill framställa sig som ett aktivt subjekt ("Jag gick till läkaren för att ta reda på om jag var sjuk") eller ett passivt objekt ("De tog mig till läkaren för att undersöka om det var någon sjukdom"). Även ickeverbala signaler kan tas i hänsyn, såsom tonfall, energi och känslouttryck i samtalet. Genom att analysera en persons narrativ på detta vis kan förhoppningsvis en bild fås av personens identitet och självbild (Gubrium & Holstein, 2001).

Den verbala berättelsen är alltid placerad i nutid utefter idén om historicitet (Alvesson & Sköldberg, 2008). Även om händelserna har utspelat sig för länge sedan kan därför en bild urskiljas av hur personen förhåller sig till det i nutiden, vilket ger data kring hur personen ser på sig själv (Johansson, 2005). Analysen kan syfta till att få en bild av kompensatoriska strategier personen använder för att hantera svåra känslor förknippade med dessa förflutna händelser för att kunna behålla en stark identitet (Gubrium & Holstein, 2001). I *Handbook of Interview* (Gubrium & Holstein, 2001) kan det läsas om en kvinna som kompenserade skammen över att vara infertil med att vara väldigt politiskt aktiv. På så vis behöll hon en identitet som en stark, politiskt aktiv kvinna, trots att infertilitet kunde vara väldigt stigmatiserande för kvinnor i hennes samhälle (Gubrium & Holstein, 2001).

Den narrativa-hermeneutiska tolkningen innebär att gå i dialog med texten som analyseras (Alvesson & Sköldberg, 2008). Detta sker genom att ställa frågor till den, lyssna, vrida och vända på orden och diskutera: "A och O är lyhördhet: att lyssna noga på texten, så att säga lägga örat mot den, för att höra vilket svar som uppkommer" (Alvesson & Sköldberg, 2008, s. 248). Proceduren upprepas tills nya frågor genereras. Den aletiska hermeneutiken menar att tolkningen ska vara penetrerande för att få fram intentionen i texten. Enligt Heidegger (i Alvesson & Sköldberg, 2008) är detta en våldsamt process då tolkningen innebär att säga någonting som texten själv inte säger men har en intention till.

Johansson (2005) föreslår att för att skapa struktur i analysen kan berättelsen sammanfattas. I samband med det intresserar forskaren sig för vad fokus är på i berättelsen som helhet, vad textens mening är, vad berättaren vill förmedla, hur berättelsen inleds och vad det finns för mönster. Johansson (2005) hävdar att narrativ analys kan behandla både innehåll, uttrycksmedel och interpersonella dimensioner.

Identitet i berättelser

Ett begrepp som kan kopplas till begreppet identitet är 'narrativ integritet' (Freeman & Brockmeier, 2001). Den narrativa integriteten i en berättelse och berättarens identitet är alltid tätt förknippade med idéer i den rådande kulturen kring vad som är det "goda livet".

Hög narrativ integritet är förknippat med starka övertygelser gällande vad som är rätt respektive fel vilket kan liknas vid att ha en stark identitet (Freeman & Brockmeier, 2001). Detta syns genom att det i berättelsen lämnas litet tolkningsutrymme. Hög narrativ integritet utgår från Aristoteles idé om att all utveckling kan förstås som på förhand given potential som aktualiseras.

En princip som kallas för 'Vetenskaplighetens retorik' (Freeman & Brockmeier, 2001) kan användas för att beskriva hög narrativ integritet: "När det goda livets mening formuleras i enlighet med modeller över det idealiska självet och logiska principer för att uppnå detta, blir minnet oftare sett som otvetydigt och tillförlitligt" (Freeman & Brockmeier, s. 87).

Detta möjliggör inom livsberättelsens ram att livet kan bedömas som bättre eller sämre då det bättre livet är det som kommer närmare sin på förhand givna potential. Hög narrativ integritet kan exemplifieras med Piagets verk, där vetenskapen är den enda förklaringsmodellen. Piaget lämnar inte så mycket utrymme för ovisshet kring vad som orsakar vad inom ramen för sina berättelser om sin omvärld. Utöver detta belyser Piagets olika verk i sina skillnader baserat på målgrupp att en person inte behöver ha ett narrativ utan kan ha flera och vilket som blir aktuellt beror på i vilken kontext berättandet sker. I den här typen av berättelser brukar vändpunkter vara speciellt illustrerande för dessa modeller och principer (Freeman & Brockmeier, 2001).

En låg narrativ integritet gör det motsatta och lämnar mycket tolkningsutrymme (Freeman & Brockmeier, 2001). Berättelser med låg narrativ integritet ökade i popularitet med postmodernismens inträde. De kan kännas igen i det att slumpmässiga händelser samt hur de inverkar på berättaren betonas. I extremfall ses allting som en slump. Dåtiden i en berättelse med svag narrativ integritet ses som mer dialektisk och minnen knyts till hur individen interagerat med och förändrats av omvärlden genom oförutsägbara externa händelser. Detta innebär att det finns mer utrymme för olika sanningar i samma berättelse och fler olika möjligheter för berättaren att sätta in sig själv i berättelsen (Freeman & Brockmeier, 2001).

Den svaga narrativa integriteten är knutet till det postmoderna narrativet. I vårt nuvarande samhälle har många av de stereotypa normer som definierar "det goda livet" omvandlats eller likställts med varandra i takt med postmodernismens inträde (Freeman & Brockmeier, 2001). Det postmoderna narrativet kännetecknas därför av att bilden av det "goda livet" förändras med tiden under berättelsens gång. Detta illustreras av vändpunkter som ofta får huvudpersonen att stanna upp för att tänka till och bilda nya uppfattningar om rätt och fel som i sin tur förändrar hur individen ser på livet innan vändpunkten. Ofta finns det inget tydligt rätt alternativ och individen känner att den inte passar in någonstans varpå den enda möjligheten som finns för individen är att vända sig inåt och följa sin egen subjektiva kompass (Freeman & Brockmeier, 2001).

Dock är berättelser med låg narrativ integritet inte helt frikopplade från idéer om det goda livet (Brockmeier & Freeman, 2001) eftersom en berättelse alltid måste vara begränsad av och

knuten till den sociala världens etiska dimension - annars kan det inte finnas något narrativ. Berättelsen är således snarare mer otydlig och nyanserad i sina påståenden om vad som är rätt och fel. På samma vis måste alltid en människa ha någon identitet, om än en svag sådan (Brockmeier & Freeman, 2001).

Generaliserbarhet och överförbarhet

Kvalitativa studier vill lyfta fram det unika i varje individ, vare sig det är via intervju, observation eller andra metoder, medan en kvantitativ studie vill belysa det som är likt människor emellan. Det kan då sägas att kvantitativa studier söker uttala sig om samplet medan kvalitativa studier vill utveckla hypoteser om teorin (Carla Willig, 2008).

Geoff Payne & Malcom Williams (2005) argumenterar för att kvalitativ forskning kan användas för att generalisera, om det görs med försiktighet. De menar att när generalisering ska göras utifrån en kvalitativ studie, måste det vara tydligt vad som är material och slutsatser. De utgår från att det inte är möjligt att vara objektiv i denna process och menar därför att kopplingen mellan data och teori ska göras explicit redan när materialet redovisas.

Willig (2008) talar om överförbarhet som ett begrepp som kan användas istället för generaliserbarhet gällande kvalitativa studier. Överförbarhet är med nödvändighet svagare än generalisering och förlitar sig i högre grad på läsarens bedömning. De kriterier som finns enligt henne för god överförbarhet innebär att på ett tydligt vis specificera den kontext som studiens alla steg skett, för att på så vis låta läsaren själv avgöra huruvida slutsatserna som dragits kan användas i andra fall. På så vis kan kunskap till viss grad överföras från en kontext till en annan, om kontexten är tillräckligt lik. Payne & Williams (2005) motsäger inte detta men vill använda ordet generalisering istället för överförbarhet. För dem ska det i klarspråk framgå varför en viss teori används och hur samplet ser ut. Författarna ska tydligt redogöra för sina teoretiska antaganden, sin förståelse och hur slutsatserna drogs genom hela processen. Detta hjälper läsaren förstå på vilket sätt studien kan generaliseras.

Willig (2008) menar att det är svårt att tala om generaliserbarhet i kvalitativa studier på samma vis som i kvantitativa. Hon menar att en kvalitativ studie kan användas för att begränsa vilken möjlighet till generalisering som finns. Falsifierbarhet exemplifieras ofta med att påståendet "alla svanar är vita" med nödvändighet är falskt när en svart svan visas. På detta vis kan kvalitativa studier komplettera kvantitativa genom att peka på nya perspektiv såväl som teoretiska brister även om de inte utesluta alternativa förklaringsmodeller.

Procedur

I ett inledande skede söktes deltagare till studien via författarnas kontaktnät. Detta visade inte sig fruktbart i detta tidiga skede. Därför inleddes kontakt via e-post med olika boenden för personer som nyligen fått permanent uppehållstillstånd (PUT-boenden) i en större svensk stad. Efter en tid av sökande mottogs svar från ett intresserat boende, varpå e-post- och telefonkontakt upprättades med chefen för alla boenden i detta område. Via chefen etablerades sedan kontakt med ett boende. Chefen vidarebefordrade information från oss till potentiella deltagare samt satte upp en lista där intresserade av att medverka kunde skriva upp sig. Det var till hjälp i den mån att personalen på boendet kunde bli delaktiga som en trygg länk till deltagarna och ge författarna legitimitet, samt underlätta processen av att finna lämpliga deltagare som var intresserade av att medverka och samtidigt hade möjlighet till det. I ett senare skede tillkom intervjupersoner via kontakter i en av författarnas kontaktnät.

Ett blad adresserat till deltagarna utformades (Se Bilaga 1). Detta blad innehöll utökad information om informerat samtycke, etik, konfidentialitet, rätten att avbryta, möjligheten att betona det som deltagarna själva ansåg som viktigt och att studien fokuserade på deltagarnas egna upplevelser och berättelser. Bladet var i så stor utsträckning som möjligt skrivet på lättförståelig svenska. Ett val fattades även att inkludera god mans underskrift i de fall då deltagaren var under 18 år gammal. Detta som ytterligare en försäkran om att informationen blivit förstådd. I samband med intervjuerna lästes bladet tillsammans med intervjupersonen som ytterligare en instans för att försäkra det informerade samtycket.

Utöver detta formulerades en intervjuguide (se Bilaga 2) för att hjälpa intervjuaren i situationen. Denna intervjuguide innehöll följande teman: vardagen idag, livet innan migrationen, själva migrationen, första tiden i Sverige, syn på framtiden och syn på sig själv. Till varje tema fanns även stödfrågor. Intervjuguiden skulle förstås som ett hjälpmedel vid bekymmer i kontakten eller om intervjuaren fann sig i en situation behövandes frågor.

Datansamling av muntliga samtal med narrativ metod kan ske i intervjuform som spelas in (Johansson (2005)). I narrativ intervju är intervjuaren intresserad av att få intervjupersonen att berätta sin historia med så få avbrott och så lite påverkan som frågeställningen tillåter. Narrativa studier tillåter dock både mer strukturerade och ostrukturerade intervjuer (Johansson, 2005). Denna studie använde en semistrukturerad intervjuform som lämnade utrymme för både öppna såväl som riktade frågor utefter vad intervjupersonen upplevdes behöva. Intervjufrågorna

berörde i vissa intervjuer hela livsberättelsen och i andra fokuserades ett visst fenomen, en bestämd tid i personens liv, eller en viss identitet/roll.

Slutligen medverkade sju deltagare. Alla var män mellan 16 och 19 år gamla, hade befunnit sig i Sverige i minst sex månader och kom ursprungligen från länder utanför Europa. Samtliga hade tvingats fly från sina länder och hade flyktingstatus. I två av intervjuerna användes tolk. I ett fall kom tolken utifrån och förmedlades av boendet. I andra fallet var tolken en god vän till deltagaren. Intervjuerna genomfördes i avskilda rum som deltagarna fick välja. Deltagarna fick sitta med vars en intervjuare. Med deltagarnas godkännande spelades intervjun in med hjälp av en bandspelare som lånades på Sociologiska institutionen i Lund. En av deltagarna ville inte bli inspelad och då fördes processanteckningar direkt efter intervjun. I en av intervjuerna uppstod tekniska bekymmer och förstörde inspelningen. Då fördes anteckningar i efterhand. Resterande material transkriberades och förvarades på två USB-minnen. Efter studiens slut förstördes filerna.

Johanssons (2005) strukturerade förslag till narrativ analys användes i analysen i denna studie. I denna uppsats har flera genomläsningar av det transkriberade materialet gjorts för att nå intentionen och meningen i berättelserna utifrån vad Alvesson & Sköldeberg (2008) skriver om den hermeneutiska tolkningen. Reflekterande inledande anteckningar gjordes efter varje intervju. Det rika intervjumaterialet sammanställdes på två olika sätt. I en av sammanställningarna kodades texten utifrån element författarna fann meningsbärande. Delar analyserades i förhållande till helheten och de gemensamma sju livsberättelserna i relation till den enskildes. I denna process av reflektion fördes en diskussion mellan författarna kring förförståelsens roll och den intervjuspecifika kontexten, till exempel tolkens inverkan på samtalet. För att göra denna sammanställning mer hanterbar sammanfattades slutligen berättelsernas innehåll.

I den andra sammanställningen omorganiserades data med hänsyn till form, aktörer och tidsaspekter som framkom i intervjuerna. Slutresultatet var ett dokument per deltagare där information var uppdelad i tidsepoker åtskiljda av vad författarna avgjorde var vändpunkter (Freeman & Brockmeier, 2001) i deltagarnas berättelser. Detta kunde exempelvis vara tiden i hemlandet eller tiden i flykt. Varje tidsepok tilldelades sedan underkategorier i form av subjekt tagna direkt ur den enskilda berättelsen. I varje subjekt fanns sedan tillhörande verb. Subjekt kunde till exempel vara jag, med tillhörande verb som flydde, klarade mig, blev misshandlad, vi

- skämtade, kom samtidigt - eller smugglare - flyttade mig, körde mig. Detta gjordes för att fånga upp aktörskap och agens samt tydliggöra hur dessa varierade över tid.

Tolkningarna skedde utifrån de teoretiska utgångspunkterna som redovisas nedan. Analys fokuseras både på innehåll och uttrycksmedel, med betoning på livsberättelsens handling, karaktärer och teman. I temaindelningen användes teoretiska begrepp. Detta eftersom författarna av studien utgår från att objektivitet är en omöjlighet; att vi som människor ständigt i vår existens begränsas av språket och den tolkningsrymd som omger oss i den kontext vi befinner oss i, utifrån principen om intertextualitet (Denzin & Lincoln, 2005).

Etik

Enligt Johansson (2005) finns det en otydlighet kring etiska riktlinjer för det narrativa samtalet i forskning. Det kan finnas en tendens för narrativa samtal att bli terapeutiska i sin karaktär då deltagarna ofta kan komma att berätta om händelser och upplevelser samt känslor förknippade med dessa som de tidigare hållit för sig själva. Detta behöver inte nödvändigtvis betyda någonting för deltagare i studien, men Johansson (2005) betonar vikten av att forskaren för sin egen del reflekterar över möjligheter och förutsättningar i samtalen, samt sin egen roll, känslor och emotionella konsekvenser av mötet. Dessa ramar måste tydliggöras för både deltagare och forskare.

Johansson (2005) betonar vikten av att synliggöra forskarens maktanspråk. Särskilt i forskning som undersöker utsatta gruppers livsberättelser och syftar till att lyfta fram deras röster är det viktigt att vara aktsam på att inte reproducera ett mönster av forskare som aktiva subjekt och intervjupersonerna som passiva objekt i behov av räddning (Johansson, 2005).

Filosofen Gayatri Spivak (i Loomba, 2005) är kritisk till privilegierade akademikers försök att finna och söka aktörskap hos den subalternen, det förtryckta subjektet. Samtidigt menar hon att sådan forskning ändå kan belysa en marginaliserad grupps utsatta situation om det görs med en förståelse och medvetenhet om den sociala kontext forskaren är innesluten i. Detta får ske med en försiktighet genom att inte romantisera eller beskriva deltagarna som en homogen grupp (Spivak i Loomba, 2005). I denna studie har författarna försökt lyfta fram mångsidigheten i de olika berättelserna och aktivt reflektera kring rollen som kommandes utifrån. I diskussioner mellan författarna och i handledning har denna position diskuterats och hur bidragandet till reproduktion av rasifierade diskurser kan undvikas. I intervjun lämnades mycket utrymme till deltagarna att ta upp frågor de själva fann relevanta. Tolk erbjöds deltagarna och intervjuerna

framhävde deltagarna som experter på sina egna liv. Författarna har också försökt undvika ett språkbruk i uppsatsen som befäster essentiella kategorier och identiteter inom akademisk forskning.

Inför intervjuerna i denna studie begrundades denna maktskillnad. Intervjuarna var vita, äldre, under utbildning och behärskade det svenska språket. Intervjupersonerna var födda i utomeuropiska länder, behärskade svenska i mindre utsträckning, hade ingen högre utbildning och var alla män. Eftersom forskarna tillhörde en mer privilegierad grupp i samhället fanns en skev maktfördelning och således en risk att detta skulle avspeglas i intervjusituationen. Berättelsen skulle då påverkas i negativ bemärkelse. Författarna var därför mycket försiktiga för att motverka detta genom sina val av teorier, utformandet av intervjuguiden, intervjusituationen och analysen därefter.

Intervjuarnas roll i samtalet krävde reflektion. Som studenter på psykologprogrammet var intervjuarna mer vana vid samtal i behandlingssyfte än forskningssyfte. Det fanns också en risk att deltagarna skulle missuppfatta samtalets syfte i denna bemärkelse. Därav det tydliga fokus på informerat samtycke och även i viss mån intervjuguiden, som skulle verka för att behålla rätt riktning i samtalet. Telefonnummer till Röda Korsets behandlingscenter för krigs- och tortyrskadade och till barnpsykiatriska Teamet för Krigs- och Tortyrskadade i Malmö skulle även finnas till hands för deltagaren om den önskade professionellt stöd av psykoterapeutisk karaktär.

Intervjuer med unga. Några av intervjupersonerna i denna studie var under 18 år vid intervjutillfället och räknades som minderåriga. Dalen (2007) skriver att intervjuer med barn och unga ställer forskaren inför vissa särskilda problem och lyfter vissa frågeställningar som bör beaktas. Det finns dock inga speciella metodologiska regler att följa vid intervju av minderåriga (Dalen, 2007). Hon lyfter fram att det är än viktigare än i intervjuer med vuxna att tänka på och skapa medvetenhet kring den sociala relationen i barn/vuxen-mötet och inte på förhand utgå ifrån föreställningar om hur barn är. Andra viktiga punkter som blir mer aktuella i mötet med ungdomar är att skapa förtroende genom att ta deras berättelser på allvar och inte korrigera deras språk. Dalen (2007) rekommenderar att forskaren följer formella metodregler, har en accepterande hållning gentemot intervjupersonen samt visar på intresse och engagemang (Dalen, 2007). I denna studie beaktades detta och författarna avsåg uppfylla dessa krav genom att vara tydliga i situationen, avslappnade och ge ungdomen en känsla av att vara accepterad.

Förförståelse

Att redogöra för sin förförståelse innebär att på förhand diskutera författarnas uppfattning eller åsikt om det som ska studeras (Dalen, 2007). Enligt Payne & Williams (2005) är detta också nödvändigt för att kunna dra slutsatser utifrån studiens resultat. En av författarna hade erfarenhet av egen påtvingad migration som barn och har i vuxen ålder levt med asylsökande. Detta ledde till ett engagemang för frågor rörande flyktingskap. Den andra författaren hade inga egna erfarenheter av migration men tyckte att ämnet var intressant och angeläget. Båda hade följt samhällsdebatten kring Sveriges migrationspolitik och sett kritiskt på utvecklingen innan studien påbörjades. De erfor också att det inom psykologutbildningen fokuserat väldigt lite på migranternas situation och i de fall som det skett var det med ett alltför stort fokus på PTSD som diagnos. Författarna ansåg även att ett kritiskt perspektiv som innefattar samhällets roll kopplat till den enskildes psykologiska hälsa inte var tillräckligt utförligt.

Denna underrepresentation på programmet av flyktingskapets psykologi och samhällsperspektivet ledde författarna till att intressera sig för mer kritiskt orienterade teorier såsom sociologiska och postkoloniala teorier. Författarna ville både beakta psykologiska och existentiella faktorer såväl som sociologiska och ville förstå deltagarna utifrån ett holistiskt perspektiv. De ville inte heller belägga deltagarna en offerroll varpå teorier om subjektet i relation till identitet fick företräde då de erkänner agentskap och det föränderliga i individer såväl som samhällen. Narrativ metod ansågs på bästa sätt möjliggöra en analys med hjälp av dessa teorier då den också har en postmodern ansats och lämnar utrymme för tolkning.

För att besvara frågeställningen på ett individuellt plan ansåg författarna att den psykodynamiska skolan lämpade sig för fördjupning. Detta eftersom forskningen inom detta ämne ofta intresserat för förlustproblematik. Lacans teorier blev centrala då denna teoribildning lägger fokus på språkets vikt och det omedvetnas roll i subjektet. Utöver detta har många postkoloniala teoretiker och psykologer såsom Benslama och Bahmani använt sig av Lacans tankar i sina studier av exilen och flyktingskap varpå det för författarna framstod som viktigt att redogöra för dessa.

Författarna blev berörda av berättelserna som deltagarna delade med sig av och ville göra dem rättvisa genom ett utförligt arbete. Starka känslor kunde väckas i samband med intervjuerna även för författarna, vilket de hanterade genom att prata med varandra för att inte bryta konfidentialiteten. Vissa av intervjuerna blev längre med rikare material vilket medförde att vissa av deltagarna påverkade författarnas resultatolkning mer än andra.

Teori

Psykologi och identitet

Philip Hwang och Ann Frisén (2006) menar att det i identitetsforskningen om ungdomar går att betrakta den personliga identiteten på två olika sätt, grovt indelat. Det ena synsättet fokuserar på individens utveckling och att identitetsformationen är något som utformas utifrån denna. Teoretiker som Erik Erikson och James Marcia företräder detta synsätt. Erikson (i Hwang & Frisén, 2006) menar att identitet är en inre upplevelse av att vara samma person hela livet, en känsla av att "jag är jag" (Hwang & Frisen, 2006. s. 11) och att känna kontinuitet i sig själv trots skiftande yttre omständigheter. Identiteten består av tre olika delar, biologisk, psykologisk och social. Erikson ser identitetsökandet som ett basalt mänskligt behov, men som särskilt aktualiseras under tonårstiden. Marcia talar om olika status i identitetsformandet utifrån rigiditet/flexibilitet och utforskande/förbindelse, där den mest adaptiva identitetsstatusen är Identity Achievement, fullbordad identitet (Hwang och Frisen, 2006).

Denna uppsats fördjupar sig inte i det psykologiska identitetsbegreppet företrätt av Erikson och Marcia, även om deras teorier har varit centrala i tidigare forskning om identitet (Hwang och Frisen, 2006). Det har för studiens syfte varit mer fruktbart att fokusera på de perspektiv som undersöker det omgivande samhällets betydelse för identitet och subjektivitet, då författarna upplever att denna begreppsapparat bättre lämpar sig för studiens frågeställning. Uppsatsens teoretiska utgångspunkter kan delas in i tre perspektiv: subjektet utifrån ett motstånds- och konfliktperspektiv som undersöker agensen, ett psykoanalytiskt för att fördjupa sig i flyktens och exilens intrapsykiska påverkan på subjektet rörande förlust och trauma, samt det postkoloniala perspektivet som erkänner att detta sker i en global värld som från början är ojämlik.

Subjektivitetsbegreppets kontext och tillblivelse

Subjektivitet är en term som uppkommit från poststrukturalistiska och postkoloniala håll (Alvesson & Sköldberg, 2008; Loomba, 2005). Subjektet ses som en diskursiv konstruktion och en process i blivande. Det varierar, är motsägelsefullt och labilt och samspelar med ett meningsbärande språk (Alvesson & Sköldberg, 2008; Loomba, 2005). Feministiska och postkoloniala teorier har riktat kritik mot de 'master narratives' (herreberättelser) som har kännetecknat historieskrivningen och inte tagit hänsyn till kvinnor, svarta och arbetarklass. De

vill istället ge röst åt de förtryckta eller subalternerna (Loomba, 2005). Den postkoloniala teorin har använt sig av poststrukturalistiska tänkare såsom Foucault och Lacan för att undersöka subjektets tillblivelse och hur sociala föreställningar kring exempelvis ras/etnicitet kan internaliseras. Syftet med den postkoloniala teoribildningen har bland annat varit att synliggöra hur koloniala strukturer och makt återskapas i kunskap genom att betrakta vissa saker som naturgivna, exempelvis föreställningen om icke-européen som lägre stående (Loomba, 2005; Fanon, 1995). Därför kan det bli problematiskt att tala om identiteter som fasta kategorier då det förknippas med något mer essentiellt och döljer att det är format av olika föreställningar av dem i maktposition. Ahmadi (2000) utvecklar detta och menar att fokus på identitet leder till forskning som söker skillnader mellan "invandrare" och "inhemsk befolkning", när en sådan skillnad kanske varken är intressant eller konstruktiv att visa på.

Det riktade subjektet. Enligt det poststrukturalistiska synsättet definieras identitet i relation till subjektivitet som främst speglades kontext, medan subjektivitet ses som det som agerar mot detta (Touraine, 2007). Både subjektivitet och identitet kan ses som meningsskapande apparater som vägleder individen i handling (Ahmadi, 2000). Då individer förr ofta använde sig av religion och ideologi för att finna denna mening i vardagen, rör sig det västerländska samhället alltmer mot att se mening och identitet som personliga projekt som individer själva ordnar. Detta gör att en individ ofta rör sig med flera olika identiteter och kontexter som ofta byts ut vilket i sin tur inaktualiserar förståelsen av identitet som rigid och som något som kan fullbordas. Denna dynamiska syn på individen som bestående av olika delar som kan förändras eller bytas ut har lett till ett samhälleligt fokus på kulturell tillhörighet snarare än social tillhörighet då den kulturella antas vara mer statisk (Touraine, 2007). Ahmadi (2000) menar dock att den kulturella tillhörigheten inte heller kan ses som statisk eller skiljd från den omedelbara kontexten. Därför blir subjektivitet som begrepp mer passande och allt viktigare att intressera sig för i dagens samhälle (Touraine, 2007).

Subjektet utifrån Touraine (2007) föds i kamp mot någonting som utövar makt på oss för att göra oss till objekt mot vår vilja via exempelvis krig, våld eller strukturer i samhället. Det börjar alltid som förnimmelser i kroppen och som en känsla av att någonting är fel. Därefter måste dessa förnimmelser tilldelas mening. Att bli medveten om sitt subjekt menar Touraine (2007) är en process med tre nödvändiga komponenter:

1. En relation till sig själv som bärare av grundläggande rättigheter etableras och att denna relation är tillräcklig för att individen ska agera.
2. Subjektet får form när det medvetet går i konflikt med krafter som förvägrar rättigheter och möjligheten att agera som subjekt.
3. Individen som subjekt bildar sig en generell framtidsvision av sin person.

Detta medvetna subjekt kan sedan kännas igen i individer och grupper på att det strävar efter sin mening att vara, att fullfölja skyldigheter/plikter, slåss för sina rättigheter eller hopp - begrepp som rör sig i en subjektiv och moralisk sfär, inte en objektiv (Touraine, 2007).

Enligt Touraine (2007) har samhället under senare decennium alltmer fokuserat på mänskliga rättigheter. Detta har lett till en ökad misstänksamhet mot de institutioner som har rätt att frånta eller tilldela dessa - såsom polis, hjälporganisationer, sjukvården etc. - vilket gett upphov till försök att operationalisera dessa rättigheter och tillskriva dem ett objektiva språk. Rätten till ett bra liv omdefinieras till rätten till utbildning, fysisk integritet, bostad, en säng och ett avlönat arbete, exempelvis. Det kan också vara rätten att själv definiera vad som är ett bra liv. Exakt vad subjektet tar fasta på beror på vilken grundläggande rättighet som upplevs som hotad. På detta sätt uppstår subjektivitet genom en interaktiv process gentemot maktens objektiva språk. Viktigt att poängtera utifrån detta perspektiv är att subjektet aldrig kämpar för att förvägra andra sina rättigheter eftersom detta inte anses kunna vara någons rättighet (Touraine, 2007).

Identitet i relation till subjekt

Enligt detta perspektiv är identitet något som skapas i medgång och signalerar grupptillhörighet (Touraine, 2007). Så fort individen bildar en eller flera identitet(er) har den i någon mån objektifierats genom att ställas under någon form av norm. Identiteter är bekväma att befinna sig i och ger personen en idé om vad den är samtidigt som det särskiljer den från andra eller signalerar närhet till dem. Det hjälper individer att sortera sina upplevelser och värdera dem utan att dessa ständigt behöver tänkas över eller ifrågasättas. En identitet kan förstås som narrativet om vem någon är och beskriver en idé om en individ i ett visst sammanhang. Subjektivitet som motpol till identiteterna kan ses som ett ifrågasättande och utvärderande av dessa, men framför allt som ett uppmanande till att agera för att röra sig bortom de etablerade identiteterna (Touraine, 2007).

Identitet skapar en känsla av tillhörighet, en känsla av att höra hemma på en viss plats och med ett visst socialt umgänge (Ahmadi, 2000). Därför vill individer gärna tro att identitet är

något statiskt och obevekligt, då rädslan för att bli av med denna tillhörighet är stark. I samma anda menar Touraine (2007) att det kostar en individ väldigt mycket att ha ett subjekt, eftersom den då tvingas stanna upp för att utvärdera sitt liv och ifrågasätta sådant som kan ha betraktats som givet eller objektivt sant. Detta trots att det kan innebära uteslutning från en grupp eller att individen måste överge någonting som tidigare gett mening och direction i livet, vilket kan leda till kriser av olika slag när livet inte längre visar sig vara som en trodde. Migranter tvingas inse detta i samband med sin migration, ofta på ett mer brutalt sätt än andra grupper i samhället (Ahmadi, 2000).

Symboliskt våld

Tillhörighet upprätthålls med hjälp av symboliskt våld eller hotet om det (Bourdieu, 1989). Symboliskt våld innebär ett maktutövande eller förtryck som utövas symboliskt och genom representation. Bourdieu (1999) definierar symboliskt våld som “ett mildt, omärkligt våld som offren inte ser och som huvudsakligen utövas på rent symbolisk väg, via kommunikation och kunskap, eller, närmare bestämt, via misskännande, erkännande och i extremfallet känslor” (Bourdieu, s.11). Ordet våld har negativa associationer men symboliskt våld är varken bättre eller sämre än syftet det används för. Detta eftersom symboliskt våld är en nödvändighet för att individer ska bete sig enligt normer, ofta definierade uppifrån, så att de anpassar sig till ett socialt sammanhang för att kunna finnas tillsammans. Symboliskt våld kan därför uppfattas som något naturligt eller gott men innebär alltid en underkastelse (Bourdieu, 1989; Bourdieu, 1999). En individ är ständigt under hot om symboliskt våld när den exempelvis undviker att bryta mot lagar, misslyckas på tentor eller med deadlines på jobbet. Hotet om symboliskt våld kan också vara kopplat till brytandet av mer diffusa gränser i exempelvis kompisgäng, fikarum eller relationer.

Dessa normer etableras genom att personer eller institutioner i samhället som besitter symboliskt kapital tolkar dåtidens händelser för att måla upp hur framtiden kommer bli om en viss given väg tas, utifrån mandat som den tilldelats i tidigare kamper om detta kapital. Symboliskt kapital kan besittas av exempelvis skolan, migrationsverket eller en karismatisk person. Hotet om symboliskt våld syftar på så vis till att hålla samman grupper och bibehålla identiteter, samt samhället i stort, genom att berätta för oss hur vi bör bete oss för att få fortsätta tillhöra (Bourdieu, 1989). Symboliskt våld kan i praktiken se ut på många olika vis men är ofta besläktat med skam och uteslutning. När någon symboliskt våldför sig på någon annan, angriper

den nödvändigtvis inte individen eller gruppen i sig utan oftare någonting som är viktigt för denne (Bourdieu, 1989).

Anti-subjekt

Eftersom identitet enligt postrukturalistiska perspektiv ses som en gruppmarkör, kan identiteten också användas för att stänga ute andra (Touraine, 2007). En rörelse som kämpar för att begränsa andras rättigheter, exempelvis nationalistiska rörelser, rör sig inom identitetens domän. Subjektet har där korrumpats och blivit anti-subjekt, som använder onda handlingar och olika former av våld för att skada det som ett subjekt vanligtvis kämpar för - frihet, jämlikhet, rättigheter. Anti-subjekt försöker ofta lura sig själva, andra eller både och till att tro att det kämpar för sin egen subjektivitet (Touraine, 2007).

Psykoanalytisk förståelse av subjektet

Lacan och subjektet

“[...] vad är subjektet?... det är, i teknisk bemärkelse, i ordets freudianska mening, det omedvetna subjektet, och därför, i allt väsentligt, subjektet som talar. Men det framstår som mer och mer klart för oss att detta subjekt som talar befinner sig bortom jaget” (Lacan i Reeder 1992, s. 65)

Begreppet subjekt härrör från latinets *subiectus* som betyder “underkastad” och åsyftar någon som är underordnad en lag (Reeder, 1990). Det har dock kommit att bli ett begrepp för att känneteckna en autonom individ. Denna illusion vill Lacan demaskera med hjälp av freudiansk teori. Reeder (1992) menar att det med hjälp av Lacan blir möjligt att argumentera mot att subjektet är synonymt med jaget och att erkänna dess omedvetna och relationella karaktär. Lacan talar om det omedvetna subjektet och påpekar att våra begär och önskningar går bortom jagets domäner och det medvetna självet. Lacan (i Reeder, 1990) menar att vi är underkastade den språkliga ordningen som “förbinder individen med ett sammanhang som hon aldrig kan överblicka eller bemästra” (Reeder, s. 71). Enligt Lacan (i Reeder, 1990) kan vi inte få kunskap om subjektet genom att försöka kartlägga det. Subjektet ska förstås som ”närvaron av något vid korsvägen mellan kropp, språk och den Andre. Subjektets existens är något vi endast kan förutsätta” (Reeder, s.27).

Idén om subjektet fungerar således som en arbetshypotes som nås via språkets symboler. Frågan om subjektet enligt Lacan (i Reeder, 1990) rör det mänskliga handlandets ursprung. Vår psykiska värld uppstår mot bakgrund av en ursprunglig förlust och subjektet kan endast väckas i

relation till denna förlust. Detta ska inte betraktas som en enskild konkret händelse utan som en strukturell utvecklingsaspekt i psyket. Det mänskliga barnet föds prematurt i betydelsen att det länge är beroende av sina vårdnadshavare och av deras kroppars omsorg. Den första förlusten för barnet är separationen från moderns kropp vilket medför att det uppstår en brist i barnets existens. Barnet är känsligt och har stora omedelbara behov när det kommer ut i världen. Omgivningen kan inte tillfredsställa barnets behov i så hög grad att den inte vidare kommer att uppleva brist. Detta menar Lacan är första spåret av den ursprungliga förlusten. När barnet behöver något och det inte finns tillgängligt, blir detta något ett förlorat objekt. Barnet hanterar det genom att skapa en mental representation av det förlorade, som kan sägas vara en hallucinerad tillfredsställelse av behovet. Med våra mentala representationer bygger vi upp en psykisk apparat för att hantera bristen, och lär oss leva i en frånvaro (Reeder, 1992).

Lacan menar att subjektet blir till genom delningar. Det sker en alienation var gång vi klyvs och upplever en brist. Den första delningen sker vid födelsen då vi separeras från moderskroppen. Särskilt betonar Lacan den alienation som sker när vi kliver in i språkets värld och blir talande subjekt. Då uppstår en ofrånkomlig förlust eftersom språket aldrig helt kan uttrycka vad vi är (Reeder, 1992). Enligt Lacan är subjektet flyktigt och bildas genom dessa dialektiska separationer och alieringsprocesser, som förklaras vidare i redogörelsen av de tre ordningarna.

De tre ordningarna. Bahmani (2012) sammanfattar sin tolkning av Lacans tre ordningar:

Språket dömer människan till ett främlingskap och skapar en brist i dess existens. Denna brist uppkommer eftersom vi bara kan uttrycka oss genom språket, med dess inneboende begränsningar, varvid vi avskiljs från det reala, den osymboliserade, omedelbara kroppsliga verkligheten (Bahmani, s.10).

Enligt Lacan existerar tre ordningar parallellt i det mänskliga subjektet: den symboliska, den imaginära och den reala (Reeder, 1992). Dessa ordningar betraktas som förhållningsätt gentemot omvärlden. De formas i relation till de oundvikliga klyvningar vi erfar under livet. Dialektiken i dessa ordningar har stor betydelse för utvecklandet av vår självbild och personlighet.

Den imaginära ordningen är bilden och fantasins ordning. I den träder subjektet in i spegelstadiet. Reeder (1992) beskriver Lacans spegelstadie som då det lilla icke ännu talande barnet vid sex månaders ålder börjar förnimma sig själv i spegeln, som en kroppsligt integrerad Gestalt. Det varseblir en fysisk bild som är jämnare och mer sammanhängande än det egna jaget (Lacan i Loomba, 2005). Det lilla barnet känner sig dock inte psykiskt integrerad och därför sker en krock mellan bilden, 'imago', och den inre världen: "Genom kroppens helhet föregriper subjektet utvecklingen av sin egen kraft. Gestalten symboliserar den mentala beständigheten hos jaget samtidigt som den blir en förebild för dess alienerade bestämmelse" (Lacan, 1989, s. 29). Spegelstadiet innebär på så vis ett rumsligt fångande som visar otillräckligheten i människan. Subjektet konstruerar sig själv genom att både imitera och markera ett avstånd från denna bild (Reeder, 1992). Speglingen förstås som en primär identifikation och behöver inte bokstavligen innebära en faktisk spegel. Den kan ges av signifikanta andra, som modern i Lacans texter, och är en metafor för en livsviktig funktion som konstituerar subjektet. Vikten av 'den Andres' blick för erkännande betonas. Barnet bygger upp sin imago med den andres imago som förebild. Begäret att vara någon annans bild eller 'fallos' och därmed någon annans begär är en förutsättning för att få en egen självbild (Reeder, 1990; Lacan, 1989). 'Den Andre' blir på så vis ett löfte om helhet för subjektet - en försoning med det subjektet inte känner igen hos sig själv. För att subjektet ska bildas måste en position väljas i relation till 'den Andres' begär.

Den symboliska ordningen är språkets och betydelsens ordning. Den innebär att en symbolisk fader träder in i barnets liv som representerar lagen, gränsen och förbudet. Den separerar barnet från modern och skapar åtskillnad. Här tvingas barnet avstå kravet på moderns kärlek och bli ett eget talande subjekt. Lacan (i Reeder, 1990) benämner det som en symbolisk kastration som kännetecknar insocialiseringen till kulturen. Den symboliska ordningen tydliggör den ursprungliga förlusten som inte kan fångas in med hjälp av språket. Språkets symboler kan aldrig bli detsamma som det verkliga. När subjektet talar medför detta att något dör och bildar en rest som förpassas till det reala. Denna alienerande förlust föder subjektets begär om helhet och integration. Det är en oundviklighet i utvecklingen att vi erövrar språket för att kunna komma att leva i kulturen (Reeder, 1990).

Den reala ordningen undflyr de två andra ordningar och går inte att beteckna eller illustrera. I det reala finns det förlorade eller trauman. Begreppet det reala representerar kroppens realitet som inte kan fångas in (Reeder, 1988). Det reala innesluter allt som inte går att

symbolisera. Lacan menade att den psykotiska upplevelsen som kännetecknas av outhärdlig kuslighet och ordlös skräck rör sig inom det reals domän (Reeder, 1992).

Postkoloniala teorier och subjektet

[...] den vite som obarmhärtigt stängde in mig, avlägsnade jag mig långt från min därvaro, mycket långt, och gjorde mig själv till objekt. Vad innebar detta för mig om inte en amputering, en lemlästning, en blödning som täckte hela min kropp med svart, levrat blod? Men jag ville inte denna omprövning, denna tematisering. Jag ville helt enkelt vara en människa bland andra människor (Fanon, 1995, s.110).

Även utifrån postkolonial teori betraktas språket och dess regler som viktigt för formandet av subjektet (Loomba, 2005). Subjektet är rörligt, i förhandling, upplever och agerar aktivt i relation till samhälleliga föreställningar. Den postkoloniala forskningstraditionen är heterogen, men en gemensam nämnare är uppfattningen att kolonialismen lever kvar i både ekonomiska, sociala och språkliga praktiker. Av intresse i denna teoribildning är också hur vi konstruerar vår självbild utifrån rasifierade föreställningar (Loomba, 2005).

Molina (SOU:2005:41) talar om en vit hegemoni. Detta är en diskurs som placerar den vita erfarenheten i centrum och skapar dikotoma kategorier som till exempel invandrare/svenskar, svart/vit eller vi/dom. De som inte räknas som vita rasifieras, vilket innebär att deras egenskaper kommer att förknippas med ras, en essens, eller som en del av en inneboende kultur. Rasifiering är en process som sker på strukturell nivå och behöver inte vara uttalad. Samtidigt döljer och legitimerar diskursen att det finns ojämlika maktskillnader. Enligt Molina (2005) legitimerade den tidigare diskursen kring rasbiologi kolonialismens framfart och den till synes oskyldiga kulturrasism som finns idag legitimerar marginalisering och diskriminering av icke-vita. Rasifiering är ett görande och inte ett varande. Därför är Molina (2005) kritisk mot etnicitetsbegreppet som också döljer ojämlikheter i makt, ekonomi och privilegier. Rasifieringsbegreppet kan användas för att beskriva hur samhällssystemet är uppbyggt och hur makt fördelas utifrån rasföreställningar. Det kan även tillämpas utifrån ett individfokus och talar då bland annat om förståelse av självbild utifrån rasifiering. Molina (2005) hänvisar till Miles (1993) som vill införa begreppet rasifierade migranter istället för invandrare

för att betona att det är en konstruerad term och försöka utveckla språket utanför en rasistisk diskurs.

Den postkoloniala teoretikern Sara Ahmed (2005) menar att kroppen fungerar som markör för tillhörighet till en viss plats. Kroppsliga markörer som till exempel mörk hudfärg gör att en person antas höra hemma på en viss plats. Vissa kroppar konstrueras i den nuvarande diskursen som att vara på fel plats, 'out of place-vara'. Ofta handlar det om mörka kroppar i vita rum. Således främlinggörs på förhand vissa subjekt (Ahmed, 2005).

Frantz Fanon var en fransk-algerisk psykoanalytiker och brukar räknas som en av de första postkoloniala teoretikerna (Loomba, 2005). Fanon (1995) använder sig av Lacan för att beskriva den svarta människans möte med den vita världen som en negativ spegling:

Och så kom tillfället då jag mötte den vites blick. En tidigare okänd tyngd pressade ner mig. Den verkliga världen ifrågasatte min värld. I den vita världen får den färgade svårigheter att utveckla sitt kroppsschema. [...] Medan jag glömde, förlät och bara ville älska, fick jag tillbaka mitt budskap som en örfil mitt i ansiktet. Den vita världen, den enda hedervärda världen, vägrade mig tillträde (s.109)

Enligt Fanon (1995) alstrar kolonialism ett beroende av den vites blick för erkännande. Detta skapar enligt Fanon känslor av mindervärde då man förvägras de privilegier som kommer med att vara vit. Den vita blicken har makt att göra den svarta till objekt, att skapa skam och ingjuta mindervärdeskomplex (Fanon, 1995). Loomba (2005) skriver utifrån Fanon att den Andre för den vita människan är den svarta: "För det vita subjektet är den svarte 'andre' allt som ligger utanför jaget. För det svarta subjektet däremot, får den vite Andre definiera allt som är eftersträvansvärt, allt som jaget begär" (Loomba, s. 145). När den vite Andre vänder blicken från den svarte blir spegeln bortvänd och det svarta subjektet får identifiera sig med något som förnekar det. Den svarta människan tvingas begära den Andres erkännande och dess vithet. Den svarte begär att bli önskad av den vita eftersom att berövas erkännande av den andre gör att du själv får göra dig känd. Den Andres bekräftelse avgör hennes människovärde (Fanon, 1995).

Fanon (1995) benämner detta ett trauma och en slags schizofreni i det koloniserade subjektet som hanteras genom att iklä sig vita masker. Fanon betonar, likt Lacan, språkets centrala roll för subjektets konstituerande. Han skriver även att ju mer den svarte tillägnar sig det

europiska språket, desto mer mänsklig kommer hen att betraktas, och desto mer vitt erkännande tilldelas. En förståelse av språkets struktur är nyckeln till att förstå samhällets regler. Fanon (1995) uttrycker att språket är oerhört viktigt för att få tillträde till den vita världen: "att tala är nämligen underförstått att existera absolut för den Andre" (Fanon, s. 33).

Forskning om exilens psykodynamik

Benslama (2004) talar om exil hellre än migration då exilbegreppet fångar de subjektiva upplevelserna av att fly och inte endast den fysiska förflyttningen. Ordet betyder utsida (ex) och plats (il). Att vara i exil är således att vara utan plats och innebär att lämna den mentala representationen platsen hade i ens inre värld. Exilen får olika intrapsykiska konsekvenser såsom att minnet av den första separationen väcks och att modersmålet dras undan så att det migrerade subjektet inte kan nyttja språkets tecken för att uttrycka det inre (Benslama, 2004). Utifrån Lacan (i Reeder, 1990) kan detta ses som ytterligare en symbolisk kastration. En annan konsekvens av exilen är gemenskapsbrottet - att förflyttas från en bekant politisk kultur till ett nytt kulturellt system (Benslama, 2005). Inte att förglömma är heller den fysiska kroppens överföring mellan platser vilket förändrar den tänkta livsberättelsen. Benslama (2004) beskriver att exilen leder till att kroppen blir naken och utsatt och benämner det en 'kroppens melankoli' som beror på att kroppen inte längre skyddas av juridiska representationer. Bahmani (2012) sammanfattar detta:

Kroppen är innesluten i kulturens representationer. När kroppen överförs förlorar de ursprungliga symboliska representationerna sin giltighet och kroppen blir blottad (Bahmani, s.11).

Benslama (2004) menar att utifrån sin kliniska erfarenhet brukar exilens drömmar ofta handla om att födas på nytt på den nya platsen. Han menar att exilens bearbetning inte ska innebära anpassning, utan migrantens utmaning är att dekonstruera och ombilda ursprunget i sina mentala representationer. Exilprocessen ses som ett översättningsarbete. Genom omläsning och omskrivning ska subjektet översättas mellan det nya och gamla språket och därmed även dekonstruera sig själv som subjekt. I översättandet mellan de två olika språkens symbolkombinationer ligger en förlust och ensamhet men också subjektets möjlighet att tala på nytt (Benslama, 2005). Detta innebär ett nygrundande, då kroppen ska lära sig tala på nya sätt.

Aram Bahmani (2012) har med hjälp av psykoanalytisk teori studerat psykoterapeuters arbete med migranter och hur migrantens inre förändras när hen träder in i ett nytt språkligt sammanhang i det nya landet. Att migrera innebär då att träda in i en ny symbolvärld (symbolisk ordning) och därmed lämna den bekanta som fanns i modersmålet (Bahmani, 2012). Han drar en liknande slutsats som Benslama (2004). Enligt honom måste individen i exil återskapa 'det frånvarande' genom det sekundära språket och acceptera förlusten av objekt. Detta kan exempelvis ske i en terapeutisk process i vilken patienten använder sig av det nya landets språk (Bahmani, 2012).

Said (1984) menar likt Benslama (2004) att även om exilens villkor är smärtsamma finns det positiva konsekvenser av exilen. Den skapar en medvetenhet om flera livsdimensioner, kulturer, omgivningar och hem. Flyktingen i exil kan "odla en samvetsöm subjektivitet" (Said, 1987, s.139) och på så sätt utgöra ett alternativ till de moderna staternas inskränkande institutioner. Exiltillståndet kan ge en människa ett självständigt synsätt genom att den skapar en medvetenhet om hem som flyktiga och provisoriska. Detta ger en möjlighet till ett slags skärpt seende, 'dubbelseende', som kan berika livet. Dubbelseendet tillåter den nya och gamla miljön att vara levande i minnet tillsammans. Sätten att uttrycka sig i det nya landet sker mot minnet av hur detta gjordes i den gamla miljön. Said (1984) använder termen 'kontrapunktisk' för att beskriva hur det gamla lever med det nya. Det är ett begrepp lånat från musikvetenskapen som betyder självständiga stämmor som flätas ihop och hängs samman. Den nya och gamla miljön inträffar kontrapunktiskt och kan därför utmana rigida gränser och vanans ordning:

Exilen är det liv som levs utanför vanans ordning. Det är nomadiskt, decentrerat, kontrapunktiskt; man hinner inte vänja sig vid det förrän dess oroande kraft på nytt bryter fram (Said, 1984, s. 142).

Den tredje individuationen

Akhtar (1995) hävdar att en av de viktigaste faktorerna som påverkar utfallet av migrationen är migrantens förmåga att sörja och acceptera förlusten. En oförmåga att sörja leder till ett sökande efter idealiserade förlorade objekt, vilket gör det omöjligt att älska nya objekt. Akhtar (1995) tar också upp vikten av mottagarlandets hanterande av svåra emotioner och beskriver det med Winnicotts (1995) term 'holding environment'. Akhtar (1995) vill benämna

migrationen som en tredje individuation, och liknar den vid det lilla barnets och tonåringens separation med hänvisning till Mahlers och Eriksson teorier (i Akhtar, 1995). Han menar att denna tredje individuation är mer subtil än de två första och ska betraktas i perspektivet av den vuxna människans reorganisering av identiteter. Individens i exil skapar sig därmed en ny hybrid identitet (Akhtar, 1995).

Winnicotts teorier kan användas för att förstå hur en människas narrativ kan ses som en viktig del i denna reorganisering av identiteter (Martin, 2012). Winnicott (1995) var inspirerad av Lacan när han menade att självet blir till i utbyte med andra och fortsätter utvecklas i utbytet med viktiga andra livet ut:

När jag ser på någon blir jag sedd, därför existerar jag
Nu kan jag tillåta mig att titta och se,
Nu ser jag på ett kreativt sätt och det jag varseblir, varseblir jag i både inre och yttre mening
Jag är noga med att inte se det som inte finns där att se
(Utom när jag är trött) (Winnicott, s. 179).

Kritiska skeden i självets utveckling är när en person erfar negativa affekter som den inte kan hantera i samband med en svår upplevelse. Om den inte blir speglad och 'hållen' av en viktig annan i denna upplevelse kan den i efterhand känna sig hotad i sin existens av att ens tänka på dessa erfarenheter, då tanken åter kan väcka dessa affekter (Winnicott i Martin, 2012).

Individen försöker då hålla sig själv genom att dela upp upplevelsen i kropp och sinne/'mind' (Winnicott (1949) i Martin, 2012). Risken finns då att det utvecklas ett falskt själv som täcker över dessa hemska upplevelser med olika former av psykodynamiska försvar. Kroppen blir "över" och på så vis har personen utvecklat en viss potential till psykosomatisk sjukdom - i värsta fall kan dessa utvecklas till 'svarta hål' i narrativet där det reala i lacaniansk mening bryter genom (Martin, 2012). Psykosomatiska symtom kan uppstå då traumat kan bidra till blockering av att kunna uppleva känslor. Martin (2012) menar att detta i praktiken kan betyda att individen uppvisar en oförmåga att tala om dessa upplevelser, till exempel i form av glömska, att upplevelserna är för hemska för att ens tänkas på och därför undviks, eller så kan fysisk smärta upplevas av att minnas eller associera till dem.

En individ med dessa svårigheter behöver någon som hen på sitt eget vis kan använda för att 'hålla' dessa affekter. Akhtar (1995) liknar denna vid ett övergångsobjekt. Då lär sig individen förstå sina affekter och omvandlar dem till känslor som inte är farliga då de går att hanteras (Damasio, 2003 i Martin, 2012). Detta möjliggör en kontinuitet i narrativet - individen tillägnar sig förmågan att reflektera över händelserna och tänka över dem utan att uppleva samma hot i sin existens. Kroppen med dess förnimmelser och tankarna kring upplevelsen som tidigare varit åtskilda, integreras i en helhet, ett 'psyke' (Winnicott, 1949 i Martin, 2012).

Kris, trauma och sorg

Ett psykiskt kristillstånd (Cullberg, 2006) kan definieras som ett tillstånd "då ens tidigare erfarenheter och inlärd reaktionssätt inte är tillräckliga för att man ska förstå och psykiskt bemästra den livssituation som man råkat i" (Cullberg, s. 19). För att förstå ett sådant tillstånd krävs information om fyra faktorer enligt Cullberg (2006): den utlösande situationen, vilken inre personlig betydelse detta har för den drabbade, vilken aktuell livsperiod personen befinner sig i och vilka sociala förutsättningar personen för närvarande har. En kris kan utlösas av många olika anledningar: en närståendes bortgång, separation, sjukdom, brist på autonomi i samband med omhändertagande av en institution, sociala misslyckanden, att utsättas för psykiskt eller fysiskt våld, bland annat. En kris behöver nödvändigtvis inte vara negativ även om den alltid upplevs som påfrestande (Cullberg, 2006).

En kris som är alltför påfrestande och långvarig kan kallas för trauma (Cullberg, 2006) och kan definieras som "individens psykiska situation vid en yttre händelse som är av den arten eller graden att den fysiska existensen, sociala identiteten och tryggheten eller de grundläggande möjligheterna till tillfredsställelse i tillvaron hotas" (Cullberg, s 120). Cullberg lyfter fram tre grundläggande motsatspar som kan hjälpa till att beskriva den traumatiska krisen i en människa. Varje människa befinner sig alltid någonstans på ett kontinuum mellan polerna:

- 'Självkänsla - Självförkastelse' (Cullberg, 2006). Vid djupa misslyckanden finns en risk att en individ rör sig mot självförkastelse i form av "skuldkänslor, självbestraffning och destruktivitet" (Cullberg, s. 118). Symtom på detta är att individen drar sig undan, skadar sig själv fysiskt eller psykiskt, missbrukar eller begår självmord.
- 'Samhörighet - Övergivenhet' (Cullberg, 2006). Alla människor behöver vara del av ett sammanhang där de hör hemma, om det så är mänskligt, kulturellt eller idémässigt. När en människa förlorar ett sammanhang riskerar den att hamna i övergivenhet som

kännetecknas av sorg och tomhetskänslor (Cullberg, 2006). Lundmark (2007) menar att sorg kan skilja sig från andra kriser i sitt förlopp och variera i större grad i intensitet från dag till dag. Den ena dagen kan vara som vanligt men nästa upplevas omöjlig att hantera. Sorg är också tätare förknippat med kroppsliga upplevelser än den "vanliga" krisen. Cullberg (2006) menar att symtom på övergivenhet kan bestå av ilska, desperata handlingar, alkoholmissbruk, hallucinationer, dödslängtan och minskat självmohändertagande i vardagen.

- ‘Meningsupplevelse - Meningslöshet och kaos’ (Cullberg, 2006). Att uppleva mening enligt Cullberg är att känna att en existerar i en värld av sammanhang, där saker och ting går att begripa och hantera. När detta inte upplevs riskerar individen att känna bitterhet mot andra och ångest över att inte kunna kontrollera skeenden i livet. Cullberg (2006) menar att individer som erfar detta ofta ställer sig frågan "varför", åltar det som hänt och ställer upp alternativa händelseförlopp i depressiva tillstånd som ibland gränsar till psykotiska.

Bustos (1995) skriver att flyktingar kan skiljas från andra traumaoffer då de yttre traumatiska händelserna flyktingen är med om direkt är påverkat av andra människor och av historiska och politiska motiv. Dessa ‘man-made’ trauman är värre än andra eftersom de inte orsakas av slumpen vilket försvårar bearbetning. De innehåller ofta mer element av att ha känt sig förödmjukad, tillintetgjord och avhumaniserad. Bustos (1995) tar även upp att flyktingar behandlas annorlunda än andra traumaoffer. Detta exemplifieras med att asylsökande muntligt och skriftligt tydligt måste redogöra för sitt trauma, skälet till asylansökan samt på ett systematiskt sätt måste “bevisa” sina upplevelser för myndigheter. Denna praktik genomgår inte de som utsätts för exempelvis rån. Detta får som konsekvens att flyktingen objektifieras i processen då hen inte i sin egen takt och på sitt eget sätt kan redogöra för och bearbeta sina erfarenheter. Att den utsatta får göra sin egen tolkning av situationen skapar mening och är viktigt för bearbetning av traumat enligt Bustos (1995).

Kris- och sorgearbete

Lundmark (2007) menar att den individ som har bearbetat sin sorg, har insett och accepterat att förlusten är verklig. Detta yttrar sig genom att individen kan tala om och resonera kring det som hänt även om det känns svårt. Individen har upplevt smärtan i sorgen på sitt eget

vis, vilket kan se väldigt olika ut. Individen har även funnit glädje i nya relationer och sitt "nya" liv (Lundmark, 2007).

Kris och sorg följer ofta ett ungefärligt förlopp medan det bearbetas. Hur lång tid en person befinner sig i de olika faserna varierar beroende på individ och upplevelse. Ofta rör sig individer fram och tillbaka mellan faserna. Förloppet kan se ut så här enligt Cullberg (2006) och Lundmark (2007):

1. 'Chockfasen': den första fasen kännetecknas ofta av väldigt intensiva känslor eller brist därav. Det kan se väldigt olika ut. Vanligt är att individer inte minns så mycket från denna första tid som oftast är ganska kort - den kan vara från ett ögonblick till några dygn (Cullberg, 2006).
2. 'Kontrollfasen': Lundmark (2007) tillför denna fas som hon menar är specifik för sorg och förlust. Enligt henne skjuter individer ofta upp sin sorg tills tid finns att låta sorgen komma fram.
3. 'Reaktionsfasen': Nu reagerar individen och den akuta krisen framträder. Cullberg (2006) menar att denna fas är till för att finna mening i det som hänt och frågan "varför" är mycket vanlig. Individer i denna fas är mycket upptagna med det som hänt och skuld-känslor är vanliga. Lundmark (2007) menar att psykosomatiska symtom som koncentrationssvårigheter, nedsatt minne, känsla av att bli galen, sömnlöshet, magont och nedsatt immunförsvar är särskilt vanligt vid sorg.
4. 'Bearbetningsfasen': När det akuta skedet är över börjar individen så småningom kunna hantera sina reaktioner och känslor och börjar återfå förmågan att tänka på framtiden igen (Cullberg 2006). Ett tecken på detta är att individen återigen kan skratta och ibland delta i aktiviteter (Lundmark, 2007).
5. 'Nyorienteringsfasen': De svåra erfarenheterna har nu integrerats i narrativet och personen kan orientera sig mot framtiden under förutsättning att detta är möjligt (Cullberg, 2006). Om personen klarar av detta, upplever den ofta ett nytt känslomässigt djup och har en ökad förmåga att hantera mer banala svårigheter (Lundmark, 2007).

Resultat

I materialet urskildes två stora teman med underteman. Citaten är ibland långa och redovisade som små berättelser för att i så stor utsträckning som möjligt lyfta fram deltagarnas eget språk och belysa kontexten i vilken de sades. En fördel med att redovisa deltagarnas utsagor

i längre format är att det öppnar upp möjligheten att se vad tolkningen gjorts utifrån och tydliggöra hur slutsatser dragits. Citaten är ibland något språkligt korrigerade för läsbarhet och för att undvika identifiering. Vissa av transkriberingarna är översatta i fall där engelsktalande tolk använts eller deltagare talat engelska. Namnen är fingerade.

Tabell 1

Tabellen illustrerar det första huvudtemat med underteman

Berättelser om lidande	
Berättelser om att förvägras erkännande	Berättelser om kropp och själ
– Flyktens upplevelser	– Flyktens trauma
– Möte med myndigheter och institutioner i mottagande länder	– Exilens psykopatologi
– Att få avslag	– Möten med hälso- och sjukvården
– Att leva gömd	– Träning och rörelse
– Berättelser om kamp	

Tabell 2

Tabellen illustrerar det andra huvudtemat med underteman

Berättelser om tillhörighet		
Hemlandet och identiteten	Behovet av övergångsperson	Att konstruera sin nya identitet
– Att tillhöra familj och vänner	– Att vara nästan som en nyfödd	– Avslaget som förnekande av tillhörighet
– Att förhålla sig till avståndet till familj och vänner	– Övergångsperson som stöd i att sätta gränser	– Att vara gömd och ensam
– Att inte tillhöra under den första tiden i mottagarlandet	– Flyktingar från samma land	– Att förhålla sig till andra som får asyl
	– Skolan i det nya landet	– Andra flyktinggrupper i väntan på asyl
		– Identiteten som en hjälpare själv
		– Viljan till framtid

Berättelser om lidande

Berättelser om att förvägras erkännande

Ett övergripande tema var erfarenheter av att inte bli betraktad eller erkänd som en människa med behov, vilja och drömmar. Dessa erfarenheter följdes ofta av en vägran att acceptera detta vilket i denna studie förstås som att ett subjekt väcks (Touraine, 2007). Detta skedde i flykterfarenheten där flera av intervjupersonerna hade varit med om traumatiska händelser, som exempelvis att bli misshandlade av polis. Det fortsatte i Sverige, särskilt som gömd men också i väntan på asyl i mötet med myndigheter såsom migrationsverket. Det förstås av författarna som att stora delar av flykten präglades av både fysiskt och symboliskt våld,

medan upplevelserna i postmigrationen främst färgades av ett symboliskt våld, för att tillämpa Bourdieus (1989) begrepp.

Detta kunde urskiljas både i berättelsernas innehåll och genom hur vissa händelser och möten beskrevs. Kroppen var i några av berättelserna ständigt närvarande. Deltagarna kunde likna sig själva vid djur och beskrev hur de blev behandlade som passiva objekt. De misshandlades, mättes, fick sina handleder undersökta, tvingades visa fingeravtryck och kunde mot sin vilja transporteras till fängelse och förvar. Författarna jämför detta med Fanons (1995) tankar om inträdet i den vites värld som en process av avhumanisering och objektifiering där syftet är att beröva den rasifierade människan erkännande. Ett viktigt undertema att understryka är intervjupersonernas agentskap och motstånd mot detta berövande. En kamp för subjektivitet fanns ständigt närvarande i berättelserna. Maktutövning och motstånd framstår som komplext sammanflätade.

Flyktens upplevelser. Många av intervjupersonerna berättar om fruktansvärda upplevelser av att fly till Sverige samt om anledningarna till flykten. Detta kunde se väldigt olika ut från intervjuperson till intervjuperson men gemensamt var en reell fara för livet i hemlandet. Kampen för överlevnad påbörjades redan där.

Fadi: “Det var att döda eller bli dödad [...] eller så kan man förbli neutral som en... oskyldig medborgare och då blir du definitivt dödad”.

Danis berättelse om flykten ger en bild av hur ett kollektivt vi tvingas göra sig själva till objekt och icke-mänskliga för att lyckas fly. Den enda vägen ut var att gömma sig bland andra objekt som bagage och bensin. När de blev tillfångatagna blev de behandlade som värre än djur och lägre stående än alla andra levande varelser berättar Dani. Denna liknelse återkommer han till genom hela sin livsberättelse. I fängelset förvägrades de mat och blev nästan misshandlade till döds. De utsätts för försök att berövas sin subjektivitet i flykten. Deras kroppar blir medel för fortsatt överlevnad och flykt. Detta trauma finns kvar i självet.

Dani: “Vi gömde oss i en sådan tank du vet, där man har bensin[...] Vi satt där du placerar bagaget. Så vi var inte i passagerarrummet”.

Dani: "Fängelset var... som ett sånt ställe... värre än där djur bor. [...] Vi fick inte mat på sex dagar. Så jag blev sjuk [...] Polisen fångade oss, misshandlade oss brutalt. Det är omöjligt att glömma den natten".

Dani berättar om en båtförlisning där 60 flyktingar dog varav en hans nära vän. De försökte överleva genom att hjälpas åt och brände sina kläder för påkalla uppmärksamhet. Händelsen i sig var traumatisk, men att förvägras hjälp var lika hårt:

Dani: "Vi såg ett turkiskt skepp. De kom till oss och fotograferade oss. Sen åkte de bara iväg".

I de berättelser om flykt där polis förekom var de våldsutövande aktörer. Detta förstås i denna studie som att polisen ville beröva deltagarna sina subjekt via både fysiskt och symboliskt våld. I Mehrans berättelse uttrycks oförståelse kring varför polisen behandlade honom på detta sätt. Flera gånger upprepar han att han inte förstod vad som hände och att han var väldigt rädd. Denna händelse kan förstås som präglad av förlust av mening och sammanhang. Mehran beskriver en kyla: en konkret brist på värme på grund av att han inte fick ett täcke eller element i sin cell. Han erfor också en tomhet som författarna menar kan liknas vid kyla i en abstrakt och relationell bemärkelse; en avsaknad av värme och spegling från samhället som den Andre (Fanon, 1995).

Mehran: "Poliser tog mig [...] jag fattade inte så jag skulle bråka med dem om varför de skulle ta mig, jag blev jätterädd [...] de körde mig till polisstationen [...] sen (sväljer) de har... satt mig i fängelse, jag vet inte varför de har satte mig i fängelse... [fängelsecellen] hade bara ett litet fönster och man kan inte se ut [...] jag hade ingenting och... inget täcke eller så, jag hade bara, jag sov på golvet. Det var mycket kallt, väldigt kallt [...]det var vinter, det var därför... de hade inte element och sånt där".

Hassan berättar om att bli misshandlad upprepade gånger av poliser under flykten som en konsekvens av att polisen vägrade erkänna hans vilja att ge sig av. Misshandeln beskrivs krasst som ännu en händelse bland andra i ett led i en avhumaniserande process. Hassan berättar i

samma stycke om att inte bli lyssnad på och inte ens få en tolk i sina samtal med polisen. Detta menar författarna exemplifierar närheten mellan fysiskt och symboliskt våld.

Hassan: “[Polisen] slog mig jättemycket och jag sa åt dem att jag har en bror också, vi vill gå till, åka till Sverige, vi vill inte stanna här i [land]. De slog mig jättemycket och de tog fingeravtryck på mig, sen sa de till mig att du får gå, vart du vill. Och när jag kom här till Sverige, efter två månader, migrationsverket sa till mig du har fingeravtryck i [land] [...] Polisen i [land] slog mig jättemycket. Några dagar kunde jag nästan inte röra mig och så. Mina händer överallt här blod och så, För att jag sagt till de jag vill inte stanna här i [land]. De slog mig och de tar fingeravtryck allt möjligt, och de frågade mig ingenting. Där var ingen tolk, ingenting”.

En deltagare berättar väldigt kort om sin flykt och intervjuaren får en känsla av att det är något han inte vill prata om. Han nämner snabbt de länder han passerade i flykten till Sverige men vill inte berätta mer. Utifrån Martins tankar (2012) om ett hål i narrativet förstås detta som en oförmåga att ännu tala om det svåra som har hänt. Senare i livsberättelsen framkommer uttryck för psykosomatiska besvär vilket förstärker tolkningen om ett obearbetat trauma.

Ushid: “... Och sen på flykt i ungefär ett år”.

Intervjuare: “Vill du berätta mer om hur det var?”

Ushid: “Nej, jag minns inte så mycket”.

Intervjuare: “Minns du något?”

Ushid: “Jag vet inte”.

Mötet med myndigheter och institutioner i mottagande länder. Nästan alla deltagare beskrev kontakten med migrationsverkets personal som kall och okänslig. Många menade att lagen följdes in absurdum. Berättelserna om mötet med migrationsverket vittnar om en frustration över att inte bli tagen på allvar och en upplevelse av att migrationsverket inte bryr sig om hur svårt deltagarna har haft det. Detta begripliggörs i denna studie utifrån Fanons (1995) teori om den bortvända spegeln och om att vägras tillträde till den europeiska vita världen.

Hassan: "De tänker inte på hur svårt [det var för oss att komma] här [...] de bara sitter och säger, de säger du har det problemet [med din ansökan] [...] Om man har inte problem varför skulle jag komma hit? Om jag hade jobb, hade pengar, hade skola, familj varför skulle jag komma hit?"

Som i Hassans berättelse finns det hos Dani en frustration över att inte bli tillfrågad någonting. Detta upplevdes som en brist på intresse för honom. Hans upplevde istället att de endast intresserade sig för hans ålder. Författarna förstår detta som en juridisk fixering vid objektiva och mätbara data som tillhörandes maktens objektiva språk (jfr Touraine, 2007). Dani berättar att de sa till honom att han skulle åka tillbaka hem och då skulle de skicka ett nytt papper så han kunde söka därifrån fastän han förklarade att det var fara för hans liv ifall han återvände.

Dani: "De trodde inte jag var under 18, de brydde sig verkligen om hur gammal jag var, men inte alls om mina problem.[...] ingen läste mitt fall... de ställde inte så många frågor, det var som på ett ögonblick, sen var det över. Och sen fick jag avslag".

Flera deltagare nämnde Dublinförordningen och dess konsekvenser vilka väckte frustration, ledsnad och uppgivenhet.

Hassan: "De har sagt till mig för att här har vi lag. Om du kommer i första land då får du stanna där".

Fadi: "Alltså jag hatar Dublinlagen... men så är den en EU-lag... så jag antar att alla måste följa den..."

En av deltagarna berättar om Dublinförordningen som en orsak till att han mådde dåligt. Detta kan förstås som att försättas i chockfas av hotet om att förlora tryggheten och bli helt övergiven. Även Benslamas (2004) tankar om att kroppen blir blottad och utsatt när den inte längre skyddas av juridiska representationer är applicerbara i detta fall. I Mehrans berättelse blir självmordstankarna en konsekvens av att förvägras tillträde till landet han kämpat så hårt för att nå.

Mehran: “Migrationsverket har också sagt, att om du har något fingeravtryck i [land] så måste du åka tillbaka, och sen var jag ledsen, mycket ledsen för de sa till så till mig, ja [...] jag flydde därifrån och sen kom jag till Sverige och så kommer de igen och skickar tillbaka mig, det blir jättedåligt för mig... och sen måste jag faktiskt väldigt väldigt dåligt, jag hela tiden var... sjuk. Hela tiden olika tankar, jag fick olika tankar, tankar av att ta mitt liv så... jag försökte faktiskt många gånger”.

Att få avslag. I berättelserna blir att få avslag på sin asylansökan en viktig händelse. Det förstås i denna studie som att försättas i meningslöshet och kaos (Cullberg, 2006). Avslaget blir i samtliga av berättelserna en vändpunkt och för flera är det början på en period som präglas av många svåra känslor. Hotet om att bli hemskickad och berövas framtid påverkar en i det dagliga livet. Fadi beskriver det i liknelse med en fysisk död och att avvisandet blev som en kroppslig chock. Författarna tolkar detta med hjälp av Lacan som att det reala bryter fram (Martin, 2012) i en chockupplevelse utifrån Cullbergs (2006) traumateori.

Fadi: “Jag vet inte, tänker mig att det är lite samma känsla som att bli skjuten [...] Jag gick ut som.. som någon hade dött... ja. Jag gick väldigt långsamt, jag, jag försökte hålla mig lugn men jag tror det var uppenbart”.

Avslaget blev ett trauma i sig som ledde till grubbel och självskadebeteende och kan ses som en fortsättning på den redan pågående traumatiseringen. En deltagare beskrev det som att vara nära ett vansinne. Grubbel, självskadebeteende och känsla av galenskap i detta sammanhang förstås som symptom på sorg och förlust av sammanhang (Cullberg, 2006). Mehran berättar att det krävdes ett fysiskt omhändertagande för att han inte skulle begå självmord.

Mehran: “Jag tänkte hela tiden och jag blev nästan galen och jag var i [tidsrymd] sån [...] jag gjorde dåliga saker du vet, jag har slått mig [...] skadat mig [...] [jag var på sjukhuset] för att jag, om jag skulle gå ut så skulle jag ta mitt liv”.

Att leva gömd. Berättelserna om att leva utan asyl inbegriper ständig oro, rädsla, nervositet. Dani jämför det återigen med att leva som ett djur. För deltagarna blir relationen till tiden annorlunda och att leva gömd gör att dagarna går väldigt långsamt, samtidigt som det finns en ständig stress och rädsla för att deporteras. Att tiden blir central kan urskönjas i hur de beskriver livet som gömd.

Dani: ”En dag är som ett år för mig. Jag är rädd för att bli tagen av polisen om jag går ut, jag försöker hålla mig hemma för det mesta för det är mer säkert. Mestadels av tiden så tittar jag bara runt, försöker skapa ögonkontakt med världen. Jag tittar på tv men min hjärna är inte med mig”.

Hassan: “Varje minut är man jätterädd... när jag bodde gömd där, varje minut är det jättestressigt. Varje steg man [tar när man] går på gatan, om man såg polisen blir man jätterädd, till exempel när man går till skolan. Jätteförsiktig så att man inte gör någonting, [orsakar] nåt problem så att polis tar mig... varje minut är jag jätterädd”.

Berättelser om kamp. Trots att berättelserna innehöll objektifierande processer beskrev intervjupersonerna sig ibland som aktörer som vägrade förvägras. De gjorde motstånd mot auktoriteter och regler och kämpade för sina liv och för sin framtid. Det kunde ske i vardagen genom att kräva något för sig själv på boendet men det kunde också handla om ren överlevnad. Författarna menar att utifrån Touraine (2007) är det då subjektet stärks, i akter av motstånd gentemot det symboliska våld och förtryck som myndigheter och andra utövar på dem. Motståndet kunde både beskrivas som ett kollektivt flyktingssubjekt och som ett individuellt subjekt.

Dani: ”Vi flydde från fängelset tre gånger [...] Vi sprang, gömde oss tillsammans”.

Hassan: “En kväll var jag på boendet och jag hade inget ställe att sova på och så, jag sov på golvet, det var jättekallt, tills morgonen kom, och på morgonen sprang jag bort från boendet”.

När platsen sen är i Sverige i väntan på asyl är subjektet ofta jag. De som hade fått avslag accepterade inte att migrationsverket skulle skicka hem dem och agerar annorlunda. Deras vägran uttrycktes ofta kort och koncist i livsberättelsen, som en självklarhet.

Dani: ”Ett brev kom från migrationsverket där jag skulle skriva under på att jag skulle åka tillbaka till mitt hemland. Jag skrev inte på det pappret”.

Hassan: ”Sen sa de till mig du får åka tillbaka, jag sa nej jag vill inte åka”.

Som tidigare nämnts kunde subjektet bildas i den vardagliga kampen för att få vara mer än bara några som väntar på att bli erkända:

Mehran: “När jag var där, och då hade vi nästan ingenting, vi hade bara en tv. Jag och mina kompisar klagade faktiskt många gånger när jag var där. Vi ville ha Playstation och så. Vi skulle bli lite glada om man hade såna grejer”.

Deltagarna berättar om hur de fortsätter leva och kämpa trots den svåra situationen. Deltagarna berättar om att lära sig det svenska språket. Utifrån Benslamas (2004) och Bahmanis (2012) teorier om vikten att översätta och ombilda sig själv på det nya språket blir det viktigt att lära sig det för återerövra en subjektivitet. Språkets centralitet kan också problematiseras utifrån postkoloniala teorier vilket författarna återkommer till i diskussionen.

Hassan: “Jag bodde gömt, då vet man inte om man kan stanna eller inte. Varje minut kan det hända att polisen tar mig och skickar mig till [land]. Men jag har inte bara gömt mig hemma, jag gick till skolan. Jag tänkte, man måste lära mig språket. Man behöver nånting, man kan inte bara säga till andra ‘köp det till mig, köp det till mig’, man får klara sig själv. Det är bättre att man lär sig språket och så, skaffar kompisar...”.

Trots ung ålder fanns det en medvetenhet om det svåra i livet och exilens existentiella villkor:

Amin: "Livet är ganska svårt faktiskt. Du måste kämpa, annars är det jättesvårt ja".

Berättelser om kropp och själ

Deltagarna berättade om migrationens påverkan på kroppen och psyket och vilka känslor som väcktes i olika faser. Det fanns mycket psykiskt lidande i flera av berättelserna som var genomgripande över tiden. Detta förstås i denna studie som försök att hantera kris, sorg och/eller trauma, när kroppen försöker integrera sig själv till narrativet och bilda ett helt psyke (Martin, 2012).

Flyktens trauma. Några av deltagarna berättade om fysiska och psykiska sjukdomar under flykten. Ofta blev de sjuka i anslutning till en traumatisk händelse. Benslamas (2005) begrepp kroppens melankoli kan begripliggöra hur kroppens överföring kan skapa en nakenhet och bli oerhört sårbar i flykten. Som tidigare nämnts hade Dani varit med om en båtförlisning och fått se sin vän dö, något som chockade honom oerhört.

Dani: "Efter det fick jag en sjukdom från urinröret, urin, det kom blod, efter båtresan. Sjukdomen blev värre och värre. Jag var i en riktigt dålig situation".

Dani berättar om vätskor, urin, blod och fradga som kan tolkas som de osmältbara känslorna han upplevt. Under intervjuens gång hänvisar Dani till kroppen också med sitt kroppsspråk - intervjuaren noterade att benen skakade när han berättade om det svåra och att han visade med händerna var det gjorde ont genom att hålla sig för huvudet och magen. Att Dani uppehöll sig mycket vid kroppens symtom när han berättade om sina flyktupplevelser menar författarna kan jämföras med Martins tes att när upplevelser är för svåra för att symboliseras och bearbetas, kan detta leda till att kroppen utvecklar psykosomatiska besvär.

Dani: "Vi var jättetrötta och hade inte sovit på en väldigt lång tid så när vi vaknande, ibland när du tänker för mycket, så kommer en slags vätska ut från din mun".

Mehran berättar om hur han använde hetsätning som strategi för att hantera osäkerheten på ett tillfälligt boende. Han beskriver det i en kontext av att inte veta var han ska ta vägen, att vara rädd och sakna trygghet i väntan på beslut om asyl.

Mehran: “Man blir rädd, du vet när jag var där var jag rädd [...] jag var helt... psykiskt... mår psykiskt illa... och gick och köpte [mat] för alla pengarna och åt åt så jag blir... när pengarna är slut tänker jag ‘vad har jag gjort’ och ja... det var mycket dåligt”.

Exilens psykopatologi. Lidandet i postmigrationen uttrycktes särskilt i livet som papperslös men fanns även hos andra deltagare som hade beviljats asyl. De berättade om dissociativa upplevelser, koncentrationssvårigheter och sömnlöshet. Författarna använder Bustos (1995) teorier om traumats kognitiva konsekvenser och beskrivningar av sorg och trauma utifrån Cullberg (2006) och Lundmark (2007) för att förstå detta.

Dani beskriver sig vara på gränsen till att bli galen av att leva utan medborgarskap, något som kan kopplas till Mehrans utsaga om att nästan bli vansinnig av att få ett avslag från Migrationsverket. Att få avslag och leva gömd tolkas av författarna som en pågående traumatisering, utan möjlighet till att nå ett lugn för att kunna bearbeta sina upplevelser:

Dani: “Jag är på det sista stadiet av att vara en normal människa”.

Ushid håller sig väldigt kortfattad i intervjun. När han berättar uppfattar intervjuaren att det är med en form av uppgivenhet och nästintill letargi. Han konstaterar lidandet och svarar endast kort på följdfrågor.

Ushid: “Jag tänker mycket. Jag kan inte sova på nätterna, svårt att koncentrera mig, grubblar hela tiden”.

Även Mehran beskriver koncentrationssvårigheter och vad som kan förstås som dissociation vilket påverkar honom i vardagen i väntan på asyl. Han beskriver att han fick näsblod en gång av att det blev helt stopp i huvudet.

Mehran: “Ja, det var mina, du vet, mitt huvud blev... stopp, helt så, jag fattade ingenting och två-tre gånger kom det mycket blod från [min näsa] [...] Ja, och jag blev ibland, jag blev mycket... jag... jag fick många gånger [...] huvudvärk”.

Mehran: “Du vet att när man inte går i skolan eller så, då fattar man inte så mycket [...] hjärnan funkar inte så bra som nu, nu när jag är här”

Att några av deltagarna ibland kunde få fysiskt ont när de ville berätta om något jobbigt förstås fortfarande som att det reala bryter fram som konsekvens av ett falskt själv försökt täcka över dessa upplevelser istället för att de integreras i ett kontinuerligt narrativ och ett psyke (Martin, 2012).

Mehran: “och de skulle, alltså de, de hade en... planerat en öh... dåligt stöh dåligt öh... (stönar och tar sig för huvudet som att han fick ont)[...] Ja det kommer inte nu, jag vet inte vad, ja det blev stopp (skrattar lite tyst och besvärat)”.

Vissa av deltagarna använde andra ord för att förklara sitt lidande, som säga att de hade tråkigt, att de hade ont eller att de åt lugnande tabletter. Intervjuaren uppfattar att Amin ger ett lättsamt intryck under början av intervjun och först mot slutet kommer in på att han inte mår bra. Detta förklaras av författarna att en ökad trygghet uppnåts i intervjusituationen eller att deltagarna har svårigheter att uttrycka lidande på det sekundära språket (Benslama, 2004).

Amin: “Det är tråkigt. Tråkigt ja. Livet tråkigt, livet svårt”.

Dani: “Jag har smärta. [Var?] Nästan alltid, i magen. Och huvudvärk. Och större delen av ryggen. Ryggraden.”

Mehran: “Jag använde mycket tabletter du vet, jag behövde mycket tabletter,[...] varje dag nästan tio tabletter”.

Hassan: “Om dagen använder jag [...] sömntabletter. När jag vaknar [har jag jätteont i huvudet] och så. Om man inte använder sömntabletter kan jag inte sova på kvällen. Varje kväll jag bara går ut, [sen är jag] tillbaka på rummet, lyssnar på musik och så, jag kan inte sova så mina ögon, runt mina ögon är det svart”.

Möten med hälso- och sjukvården. Läkare och psykologer förekom i flera berättelser, ofta som neutrala, intetsägande aktörer. Flera betonade att det inte hade hjälpt att bara prata om sina problem, även om de samtidigt uttryckte ett behov av att lindra sitt lidande.

Sami: “Jag gick till psykolog [...] jag var där några gånger, vi pratade. Efter två-tre gånger förstod jag att jag inte behövde det, att det är bra, de [känslorna] kommer alltid att finnas där du vet. Det blir bara värre när man pratar [...] psykolog är mer för de som är lite... konstiga i huvudet du vet. Jag är inte det, jag behöver inte [psykolog]”.

Mehran: “Jag har gått till en psykolog i [stad] och det var bra där, men det hjälper inte mycket, det kommer alltid att påverka, känslorna [...] det är inte så bra att alltid gå till psykolog... det är bra ibland men [...] om en psykolog [verkligen] vet vad den personen har för problem, så måste den kunna säga att [personen] behöver lite motion och så”.

Dani beskriver att han alltid har ont i magen. Någon gång har han haft så ont att han vaknat på natten och skrikit. Han berättar att han har blivit skickad runt i sjukvården och inte fått någon riktig hjälp. En gång gav de honom fel tabletter så att han nästan dog. En brist på förståelse från sjukvårdens sida beskrevs.

Dani: “Doktorn bara gav mig någon medicin utan att undersöka, sa om du inte blir bättre med denna blir du aldrig bättre”.

Dani: “De skrev ut sömntabletter. Sen fick de reda på att jag hade problem med min mage. Jag fick reda på att de nästan dödade mig. Så det var för sent. Och pillren gjorde mig väldigt svag”.

Läkare kunde också vara en aktör med auktoritet som gav en del hjälpsamma råd:

Dani: “Doktorn gav mig rådet att börja med någon typ av träning... för att min ven (pekar på halsen) har slutat föra blod till mitt huvud. Det är därför jag har huvudvärk hela tiden”.

Träning och rörelse. Flera av intervjupersonerna beskrev att träning var en viktig del av livet och ett sätt att hantera jobbiga känslor. Alla utom en deltagare berättade om sporter de utövade. Några använde träningen för att hantera sina svåra känslor. Inom denna studies teoretiska ram förstås detta som att deltagarna hittade sitt eget vis att bemöta dessa känslor som inte kunde symboliseras. De kunde via träningen gå bortom språket och tillfälligt lugna det oroliga som förpassats till det reala. Detta ses som ett sätt att ta kontroll över sig själva och sitt subjekt.

Mehran: "Ofta jag brukar gå och träna nu för tiden faktiskt, jag tränar mycket för att jag, ibland blir jag ledsen du vet. När man tränar mycket då, det blir... förändrat".

Mehran: "När jag blir ledsen så tränar jag mycket. Och när man tränar så [blir det ledsna] helt glömt bort".

Sami: "Ibland när jag mår sämre så tränar jag".

Intervjuare: "Vad gör du då när du får dom [negativa] känslorna?"

Amin: "Mmm... ja ibland på dator. Pratar. Och sen jag går runt, runt också. [...] Det är bättre än att sitta".

Hassan: "Jag går till träning, jag tränar gym och [bollsport], måndagar och onsdagar. Jag har på kvällen bollsportsträning och andra dagar bara gymträning".

Berättelser om tillhörighet

Alla deltagarnas berättelser kretsade kring att tillhöra eller inte tillhöra, i förhållande till hemland och familj, vänner, flyktinggrupper och även till Sverige och andra länder som passerats på vägen hit. I de flesta intervjuerna framkom ett tydliga grupperingar: "jag/vi och dom". De nyanserades med tid allteftersom deltagarna bodde längre på en plats och levnadsförhållandena förändrades. Tillhörigheten förstås av författarna som en yttring för deltagarnas identiteter, för

hur individerna ser eller vill se på sig själva i olika sammanhang och hur dessa förändras med varandra i ett ömsesidigt utbyte med den omgivande miljön utifrån Touraines (2007) tankar.

Hemlandet och identiteten

Att tillhöra familj och vänner. Alla deltagarna nämnde sin familj när de berättade om livet innan migrationen. Hassan vars familj hade gått bort pratade om sin familj i hemlandet som en enhet där han själv ingick och gav intrycket av att detta var en bra tid. Detta kan vara ett tecken på att förlusten av familjen sörjts (Lundmark, 2007):

Hassan: “[...] det var jättesvårt och vi kunde inte jobba mycket och skaffa pengar och så. Men ändå, det var bra, vi jobbade och vi fick inte pengar från någon annan och så”.

De flesta talade dock om ett jag skiljt från ursprungsfamiljen och beskriver denna tid enbart i grova drag. Det är möjligt att detta kan stå för en fortsatt svårighet att tala om tiden innan migrationen och med att integrera denna tid i narrativet.

Mehran: “Min familj skickade mig till [arbetsplats] som jag ska jobba hos och ta pengar hem till min familj”.

Amin: “Jag kom först till [land] från [hemland] och där uppkom problem, min familj fick problem med militären. Sen kom [jag och syskon] till ett annat land, grannlandet, jag bodde lite där och sen åkte jag flygplan [...]”.

Att förhålla sig till avståndet till familj och vänner. De allra flesta uttryckte svårigheter med att förhålla sig till att kanske aldrig träffa sina nära och kära igen. Sorg, hopplöshet och saknad var ofta förekommande i dessa delar av berättelserna. Författarna förstår detta som uttryck för ett komplicerat förhållande till den gamla identiteten och kristillstånd när denna hotas (jfr Akhtar, 1995; Cullberg, 2006; Touraine, 2007). Att det för vissa ibland känns bra och ibland inte tolkas som ett uttryck för sorg vars symtom kan variera från dag till dag (jfr Lundmark, 2007). Vissa kunde upprätthålla viss kontakt med de i hemlandet och var beslutna att hjälpa sin familj. Många av deltagarna uttryckte en oro över att inte veta hur det skulle gå för familjen.

Amin: "På boendet... det känns bra ja. Men ibland inte bra [...] man saknar familjen och sen ja... jag ringer till min kompis i [hemland] ibland [...] vi träffas på facebook och så [...] Jag ska hitta min familj".

Ushid: "Fara för min familj där nu... Situationen är allvarlig där i provinsen där jag bor. Jag har ansökt om anknytning, så de kan komma till [land]. Kan inte undvika att tänka på dem, även när jag gör aktiviteter".

Det kunde vara en helhet som saknades. Författarna jämför det Akhtar (1995) beskriver när han talar om förlust i migration med det som Sami uttrycker:

Sami: "Ja jag pratar med dem ibland. Det är skönt, men jag saknar dem. Familj, vänner... kulturen... naturen också faktiskt. Jag saknar naturen".

Andra har ingen kontakt men ger inte upp hoppet. Författarna uppfattar att familjen framstår som en oerhört viktig del av självet och identiteten.

Dani: "Jag tänker alltid på min mor, och du vet livet är svårt för kvinnor i [hemland], särskilt [platsen jag kommer ifrån]. Även om jag bara promenerar tänker jag på min mor, och jag försöker, jag tänker att det första jag skulle göra om jag kunde göra någonting vore att hjälpa min mor".

Hassan vars föräldrar gick bort innan flykten påbörjades har berättat om när han blev av med sin bror i flykten. Nu försöker han hitta honom men Migrationsverket säger att han får vänta på beslut om asyl innan de kan försöka igen. Ovetskapen om broderns tillstånd gör det svårt att förhålla sig till saknaden och ensamheten.

Hassan: "Det tänker jag också att, jag har inte familj, de dog, det är okej. Men min bror lever, jag vet inte vad som hände med honom, var han är eller om han lever nu eller är död. Jag hade bara en bror i mitt liv. Nu är det bara jag själv".

Mehran har kontakt med sin familj men vågar inte hoppas på att kunna träffa dem igen:

Mehran: "Jag är ledsen för att jag inte har träffat min familj hela den här tiden, jag tänker också hela tiden på dem... och... jag kan inte göra... nånting... ja... [...] jag vill att de ska komma ut därifrån du vet, från [land], men det kommer inte, de kan inte göra nåt, jag kan inte heller... hjälpa dem att komma ut".

Fadi talade mycket om familjesituationen innan migrationen och beskrev den som bristfällig. Därför undvek Fadi aktivt att fästa sig vid andra och i berättelsen uppfattade författarna att han uppvisade bitterhet, vilket kan förstås som symptom på kris och övergivenhet (Cullberg, 2006):

Fadi: "Nej, jag gillar inte att vara fäst vid folk.[...] Eftersom man förlorar människor på vägen. Och det suger".

Att inte tillhöra under den första tiden i mottagarlandet. Nästan alla av de intervjupersoner som kom utan syskon talar om den första tiden i Sverige som väldigt ensamma, utan att ett vi figurerar i berättelsen alls. Det förstås av författarna som att deltagarna saknar en tillhörighet och därmed en identitet som passar in i det nya sammanhanget. Några uttrycker ett främlingskap och förvirring. Detta kunde vara väldigt ensamt och svårt men blev bättre med tiden. Författarna jämför detta med Akhtars (1995) begrepp den tredje individuationen.

Amin: "Första natten... det är lite konstigt.. [...] I en månad, två månader var det ganska svårt. Jobbigt. Jag passar inte in här. Och sen när du träffar kompisar och känner många personer det är bättre. [...] När du hittar någon som pratar ditt språk blir du glad, första gången i Sverige".

Mehran: "När jag kom till boendet, jag var väldigt, mådde dåligt... och när jag kom visste ingen när jag var så, [när jag] mådde dåligt, ingen visste. [Jag hade] ingen som jag kunde prata med".

Den första tiden var också en tid då många levde med mycket begränsade möjligheter. Detta kunde utgöras av en rent språklig begränsning, men handlade också om lagar, regler och oskrivna sociala normer. Detta förstås i denna studie som uttryck för den komplexa processen att träda in i en ny symbolisk ordning (Bahmani, 2012).

Mehran: "Jag kunde inte så bra svenska, jag kunde inte göra nånting som till exempel gå till banken".

Hassan: "Jag kan språket, jag kan reglerna och så [...] de andra killarna kommer nya här till Sverige [...] de vet ingenting om reglerna och språket, ingenting [...] Jag vet reglerna, nästan, vad man gör utomhus, inomhus eller så, vad man gör i skolan, hur man pratar, hur man köper någonting [och betalar för det] och så [...] till exempel var man går, var man cyklar [på gatan]".

Amin berättade att personalen på transitboendet var till hjälp. Han uttrycker en saknad efter en tid då han inte behövde ta så mycket ansvar. Författarna tolkar detta som en längtan efter en barndom som rycktes ifrån för snabbt. Att ta hand om sig själv, med att laga mat och betala själv för saker, upplevdes som svårt.

Amin: "Mm trivs bra här men... det är lite svårt. Man lagar mat själv, det är... ansvar [...] mycket ansvar, ja. Du vet innan... på transitboendet så gjorde de allt. Lagade mat och allt. De handlade åt dig när du behövde någonting... om du ville gå och gymma eller någonting så betalade dem. Busskort och allting, de betalade. Här är det lite svårt, ja... jag saknar transitboende".

Behovet av övergångsperson

I berättelserna uppfattar författarna att det fanns ett behov av att skapa mening mellan olika gränser: mellan hemland och Sverige, förflutet och framtid, vuxenhet och barndom. Det förstås av författarna som att deltagarna besitter ett virrvarr av identiteter och är i behov av att sortera eller omskapa dessa till en hybrid identitet utifrån Akhtar (1995). Deltagarna talade ofta om vikten av en eller flera personer som brydde sig på riktigt och kunde hjälpa en fram i det nya

landet. Denna instans hade enligt författarna både en funktion av att hjälpa personen in i den svenska symbolordningen utifrån Bahmani (2012) och av att vara där som övergångsobjekt för att genomföra den tredje individuationen (Akhtar, 1995). Författarna benämner denna person eller instans som 'övergångsperson'.

Att vara nästan som en nyfödd. Mehran liknade den första tiden i Sverige vid att vara nästan som en nyfödd. Detta förstås inom ramen för denna studie som ett uttryck för att sakna begreppsapparat i sina nuvarande identiteter för hur vardagen ska hanteras i det nya sammanhanget. Han tryckte på vikten av någon som kan hjälpa till att göra förståeligt allt det nya.

Mehran: "Man måste inte tänka som till exempel, om jag kommer, jag är sjutton år och kommer [...] till Sverige, de tänker att den personen är sjutton år den kommer lösa nästan allt [...] klara allt själv. Men det är inte så. Du vet det... men en person [...] den kommer till ett nytt land, en ny kultur, språk och allting, det kommer bli som [...] de föddes nästan [...] som en nyfödd. Alltså, det helt, det här helt konstigt och så, även om de förstår... [...] de måste ha nån kontakt med nån som kan lära dem eller förklara, till det har vi det här och så".

När det fanns en övergångsperson var de i de flesta fall skild från personal/behandlare och hjälpte till utan att vara anknuten till någon officiell myndighet och utan att till synes ha någon annan anledning än medmänsklighet. Utöver den känslomässiga och vägledande funktionen hjälpte övergångspersonen också med materiella ting i form av mat, bostad och pengar. Vikten av dessa personer kunde inte betonas för mycket:

Hassan: "Jag bodde med svenska familjer, de är som familj för mig, jag bodde [tidsperiod] med dem, de är som min syster, bror och så. De hjälpte mig med jättemycket och när jag bodde gömd så hjälpte de mig med pengar mat och lägenhet, de fixade skolan till mig och allt, de är som en familj för mig, jag kommer aldrig glömma dem. Min kontaktperson [i asylgruppen] hjälpte mig jättemycket".

Övergångspersonen kunde uttryckligen fungera som en föräldrafigur i den tredje individuationen (Akhtar, 1995):

Amin: "Jag har en man, en person [från mitt hemland]. Han ger mig [kraft] [...] när jag har ett stort problem eller nåt, då frågar jag, vänder jag mig till honom. Han säger okej, gör så och så. Jag lyssnar på honom [...] han hjälper. Nästan som min pappa".

Övergångsperson som stöd i att sätta gränser. Många av deltagarna berättade att den första perioden i det nya landet är en tid då det är lätt att hamna snett. Övergångspersonen hjälper en att inte hamna i fel sällskap eller bli utnyttjad, något det annars fanns en stor risk för:

Dani: "Ägaren till [arbetsplats] hade inte betalt mig [stor summa pengar]. Och jag, ägaren sa till mig att 'du kan göra vad du vill, jag vill inte betala dig'. Jag är i kontakt med [namn] och Asylgruppen så det känns bra, annars skulle jag fortfarande arbeta där, kanske för mindre än 11 kronor i timmen".

Fadi: "[...] så det är en ny upplevelse för honom, det är, det är lite nervöst... några personer är till och med skrämmande... på grund av [flyktingens unga] ålder... den unga flyktingen, om han inte kommer med sina föräldrar eller sin pappa eller nåt... sin mor, kan han bli... ledd till fel platser typ? Och, du vet, fel umgänge... du vet folk pratar så han kanske lyssnar på dem... han eller hon för den delen".

Mehran talade mycket om att en övergångsperson behövs för att tänka på framtiden, på vad som är viktigt och hjälpa till med att planera för detta. Författarna förstår det som att individen på så vis kan forma gränser gentemot omvärlden som används för att begränsa det som bör ingå i den nya identiteten och särskilja det från det som inte bör göra det. Författarna jämför detta med att bilda en idé om det goda livet i det nya kulturella sammanhanget (Freeman & Brockmeier, 2001) och att träda in i den nya imaginära ordningen (Reeder, 1990).

Mehran: "En kontaktperson kanske, som kunde hjälpa personen och hela tiden ha kontakt med den och fråga vad gör du, vad gör du inte, vad håller du på med, vad har du för

framtid, vad tänker du [att du vill göra] i framtiden... sånt är livet... om ingen frågar så tänker de bara på sitt eget som de gör nu".

Flyktingar från samma land. Ibland talade deltagarna om andra flyktingar från samma land som de själva. De fann stöd och gemenskap i att ha varandra. Denna tillhörighet gav ett visst sammanhang och kunde fungera som övergångsobjekt bland annat genom att förstå och tala modersmålet. Denna grupp fungerade dock inte helt som övergångsperson eftersom de kunde ha samma svårigheter som en själv. När Mehran talar om att de alla var som honom, gör han det i meningen att alla mådde lika dåligt av sina traumatiska erfarenheter.

Mehran: "[...] med kompisar som jag fick där på boendet, men de var inte så bra, de var, de alla som var där, de var alla som mig. Det är ingen av oss som var bra, de alla som var där, de var alla som mig [...] de hade en bra humor så vi skojade med varandra eller så, vi blev lite gladare, men det var mycket svårt".

Det var tydligt att detta sammanhang var väldigt viktigt.

Amin: "De från mitt land är jag kompis med [...] vi träffas varje vecka [...] vi pratar samma språk. Men det finns inte många här, du vet [från mitt hemland], som det finns från [andra länder] [...] du behöver ditt eget lands folk".

Skolan i det nya landet. Deltagarna framhöll ofta skolan som vägen till en utbildning och därefter arbete vilket i berättelserna framstod som det goda livet. Författarna tolkar det som att skola och lärare kunde hjälpa individerna att träda in i en svensk symbolisk ordning och därmed en identitet som blir accepterad av det svenska samhället. Lärarna var positiva figurer som visade förståelse men de hade aldrig någon större roll i berättelserna. I de flestas narrativ var skolan del av vardagen som en trygg punkt och gav ett sammanhang i form av rutiner.

Hassan: "Varje dag var jag i tid, jag var jätteduktig i min klass, jag fick bra poäng och så. Det var jättebra och min lärare var alltid glad över mig".

Mehran: "Om jag gick till skolan så satt jag bara på stolen och... i huvudet, min huvudvärk. Mina tankar var nån annanstans men jag var i skolan. Min lärare som var där, hon förstod mig alltså, hon... hon visste att jag, jag var orolig för [...] min asyl och sånt".

Mehran upplevde skolan som väldigt svår, vilket han ständigt tänkte på och oroade sig för då hela framtiden tycktes avgöras av språket. Utifrån Benslama (2004) förstås detta som en svårighet att erövra det nya språket.

Mehran: "Det är mycket svårt för mig i skolan också faktiskt, det är inte bara familjen [jag grubblar över] [...]det är mycket svårt för mig med språket. Det är mycket svårt för mig att komma in på gymnasiet och så... jag försöker väldigt mycket. Jag sitter nästan varje dag två timmar, tre timmar... pluggar hemma, utan att jag går [hemifrån] och pluggar hemma, i skolan. Men det... det blev nästan ingenting".

Samma deltagare talade om att vissa flyktingar fick bo hos svenska familjer. Han kunde inte sätta ord på varför men upplevde det som att med en familj skulle det lösa sig.

Mehran: "Ja det är mycket lättare [att lära sig språket om man bor hos en familj]. Det är mycket lättare, [att ha en familj] blir väldigt väldigt viktigt... om man har en familj, så... klarar det sig tänker jag... jag vet inte, men det är olika.... [...] och så vet jag att många ungdomar inte gillar att bo med familjen".

Att konstruera sin nya identitet

Att bilda sig en ny tillhörighet efter att ha tvingats lämna sin gamla var inte alltid okomplicerat för deltagarna. Ofta står samhällets institutioner mot deras vilja och många hade upplevelser av att få avslag på sin asylansökan.

Avslaget som förnekande av tillhörighet. Avslaget, utöver det förvägrande av aktörskap och subjekt som tidigare redovisats, kunde också signalera ett uppbrott med det nybildade sammanhang med tillhörande identitet som intervjupersonerna bildat i väntan på beslut.

Hassan: “Jag fick kompisar här och så s-... jättemycket kompisar, jag lärde mig språket lite så, sen sa migration till mig att du får åka till [land]. Jag blev jätteledsen för att... jag fick kompisar och så, jag ka- hur man kan lämna det? Nu är mitt liv här. [...] Jag började ett nytt liv här”.

Fadi som precis fått avslag talade om upplevelser av att inte tillhöra till en vit svenskhet. Han upphöjde svenskheten och nedvärderade migrantskapet och sig själv. Det kan begripliggöras som ett internaliserat vithetsbegär (Fanon, 1995) och att vissa kroppar främlinggörs redan på förhand (Ahmed, 2005).

Fadi: “[...] typ, det är en sorts passiv rasism... för folk i Sverige om de inte vill mingla med dig för att du inte är en svensk, att du inte är en vit svensk, kommer de inte vara otrevliga för det, de kommer vara artiga kring det. De kommer bara försöka undvika dig men de kommer inte... öppet i ditt ansikte säga att de inte gillar dig eftersom du inte är en vit svensk och att de inte vill bli vän med dig”.

Fadi: “Jag vet inte, vissa av immigranterna är inte snälla... vissa, människor som jag, är inte snälla. Utlänningar och allt kan vara så... så kanske..vissa tjejer... har fått fel intryck eller generaliserar kring utlänningar och migranter”.

Fadi: “Jag hör hemma på en civiliserad plats... någonstans som Sverige... Förstår du vad jag menar? Inte någonstans barbariskt, som [födelseplatsen] nej”.

Dani berättar också om upplevelser av rasism. Han berättar om en lärare i skolan som behandlade honom annorlunda. Detta tror han beror på att han inte hade fått permanent uppehållstillstånd.

Dani: “Hon frågade varje elev men inte mig. Hon behandlade mig annorlunda. Hon var riktigt så... rasistisk mot mig. Jag lämnade skolan på grund av henne. Hon hjälpte varje elev men frågade inte mig någonting. [...] I min klass var det många slappa studenter och

de gick vidare, men inte jag. [Vet du varför?] Kanske var det för jag inte hade permanent uppehållstillstånd som hon inte ville ge mig någon uppmärksamhet”.

Att vara gömd och ensam. Efter att ha blivit förnekad tillhörighet och en identitet som passar in i det svenska samhället, slits både psyket och kroppen. I tillvaron som gömd förändrades självet och identiteten vilket förstås av författarna som en avsaknad av spegling av det formella mottagarsamhället eller som konsekvenser av ett alltför långvarigt kristillstånd.

Dani: ”När jag bodde i [land] var jag... en busig kille, jag gjorde typ allt, hängde runt mycket och så, men sen jag kom till Sverige så tänker jag för mycket, och jag blir svagare och svagare”.

Hassan: “Innan jag kom här till Sverige [årtal] var jag en jätteglad kille och jag tränade mycket och så, jag hade en bra kropp och så, men jag bodde [år] gömd, jag [blev] helt sönder... varje dag stressade jag, tänkte mycket och så... jag är sönder... nu... jag är ingenting”.

Fadi skiljde sig mycket då han tyckte att migrationen främst var en positiv upplevelse då han inte trivdes med sin familj i sitt hemland. I berättelsen framkom inte lika många svåra upplevelser relaterade till migrationen som i de andras.

Fadi: “Jag känner mig starkare nu... och mer... ja tuffare, på ett sätt”.

Att förhålla sig till andra som får asyl. Vissa av deltagarna hade erfarenhet av att leva som gömda. Relationen till andra migranter kunde då präglas av starka känslor. Detta förstås av författarna som att avslaget är ett hot mot identiteten som någon som förtjänar asyl. Därför markerar vissa deltagarna avstånd från “icke skötsamma” flyktingar. Deltagarna ville på så vis inte ses som tillhörandes en homogen flyktinggrupp. En annan förklaringsmodell är att deltagarnas tillvaro försätts i meningslöshet och kaos varpå känslor som bitterhet, avundsjuka och ilska väcktes (Cullberg, 2006). Dani levde som gömd efter avslag om asyl och läste i

nyheterna om brott som begås av migranter, vilket skapade arga känslor av orättvisa gentemot de institutioner som straffade alla asylsökande för detta:

Dani: "[...] polisen sköt på människorna i området, efter det fångade polisen dem, men [migrationsverket] har typ gett avslag [på asylansökan] som en gåva till alla asylsökanden, på grund av bara några få personer... [en metafor]: när man bränner djungeln, när djungeln brinner, brinner både det torra träet och det våta träet [...] de har gjort något riktigt dåligt, men bredvid dem, brinner vi också".

Att gå i skolan som gömd och se andra med asyl som inte anstränger sig lika mycket som en själv kunde väcka bitterhet:

Hassan: "De andra killarna går till skolan, de får CSN-pengar och så, men vi bara går dit och studerar och vi fick inga pengar, ingenting. De andra hade asyl, de kommer för sent eller kommer två-tre dagar i veckan".

En deltagare som precis fått avslag talade ner andra flyktinggrupper:

Fadi: "Jag har varit i ett rutinmöte, men har inte varit i riktiga... riktiga sofistikerade och långa möten... de andra [från mitt land] har det... jag har det inte för att jag har fingeravtryck [...] ja och tyvärr var [flyktingarna] inte den bra typen".

Andra flyktinggrupper i väntan på asyl. De flesta av informanterna berättade om negativa känslor kopplade till väntan på asyl. Som tidigare redovisats beskrev de en ständig stress över att när som helst kunna skickas hem. Det fanns en jämförelse med andra runtomkring som fick asyl tidigare.

Ushid: "I väntan på asyl tänkte jag mycket, var väldigt orolig. Andra killar fick PUT väldigt tidigt, jag fick vänta länge. Jag kände mig ledsen".

Amin: “Det är lite... man blir rädd. [Godkännande av asylansökan] kommer till många andra pojkar, det kommer på två månader, jag också lite rädd [att jag inte skulle få asyl]”.

Mehran: “Jag har slått mig nånstans och skadat mig [...] de körde mig till [sjukhus] [...] Det är svårt [...] om man bor [i Sverige], om man har nåt problem och man inte har nåt uppehållstillstånd så, det är svårt att [...] få hjälp och lita på någon”.

Hassan som levt gömd i Sverige längre än de andra upplevde det skönt att äntligen få vara asylsökande. I förhållande till andra flyktingar menade han att han då hade bättre förutsättningar att träda in i vad som av författarna förstås som den svenska symboliska ordningen. I hans berättelse finns inget alternativ till att inte få asyl.

Hassan: “Jag kan språket, jag kan reglerna och så. När jag får asyl, (sväljer) är mitt liv mycket bra. De andra killarna kommer, [...] efter några månader får de asyl. De vet ingenting... om reglerna och språket, ingenting. Nu, när jag får asyl, jag vet det redan. Jag vet reglerna, (sväljer) nästan, vad man gör, till exempel vad man gör ute, [vad man gör] inomhus och så. Vad man gör i skolan, hur man pratar, hur man köper nånting och så”.

Identiteten som en hjälpare själv. Många som ställde upp på att intervjuas gjorde det för att de ville hjälpa andra i liknande situationer kanske genom att själva fungera som det författarna tolkar som övergångspersoner. Det framkom i berättelserna många exempel både i dåtid och i nutid på att intervjupersonerna gärna hjälpte andra utifrån en känsla av ansvar för att de visste hur det är själv.

Hassan: “Beskriva mig själv... exempel, jag är en bra kille. Jättesnäll med människor. [...] hjälpa människor, jag blir jätteglad när man hjälper människor och så. Men jag är en sådan kille. Jag är alltid där för ledsna, försöker alltid göra människor glada och så. [...] om mina kompisar frågar mig har du pengar, jag säger varsågod. Jag tycker alltid om att hjälpa människor... för att jag var fattig i hela mitt liv. Och jag vet hur det känns och så”.

Dani: "Jag tänkte att om båten sjönk skulle jag kunna hjälpa någon kanske. Det var familjer där också. Jag tänkte att jag kanske kunde hjälpa en baby att överleva om båten skulle sjunka, så jag väntade själv. [...] Jag var den sista personen på den [sjunkande] båten".

Många av deltagarna betonade i intervjusituationen saker som skulle hjälpa andra flyktingar som kommer: Ofta handlade det om att erkännas som subjekt och individ, men det kunde också röra hälsa.

Hassan: "Viktigaste för mig är att migration måste tänka på alla, killarna eller familjen och så, för att alla som kommer hit till Sverige, de har problem. Ingen kommer lämna sitt land och familj och så bara för att resa till ett annat land. För alla har nåt problem och så, det är inte bara till exempel om man kommer från nåt annat ställe än [hemland] för att där är krig. Människor har olika problem och så".

Mehran: "Det är också viktigt [att säga nu] faktiskt, om man är en person som är... som är sjuk, som... röker mycket som gör dåliga saker, den personen måste få lite hjälp också att ha en bra motion. Det är många som finns här, personer som jag känner, de tränar inte och de har ingen bra motion [...] det är jättedåligt för kroppen, för hjärnan, för allt".

Viljan till framtid. Intervjupersonerna talade ofta om anledningen till att komma hit, till att stå ut med allt: de ville ha ett bra liv; en framtid med skola, utbildning, familj och jobb. Detta kan tolkas som subjektets yttringar (Touraine, 2007). Intervjupersonerna talade ofta om att skolan och språket är vägen till ett jobb och framtid. Dessa utsagor går i linje med Fanons (1995) och Lacans (Reeder, 1990) tolkningar. Några deltagare talar om framtiden i säkra termer:

Hassan: "Fem år, först vill jag studera, klara mig med språket sen först till gymnasiet, utbildning och tänka på ett bra jobb".

Amin: "Min framtid... mm... jag ska studera nu. Och sen behöver jag lite, jag ska studera [ett program], tre år du vet [...] kanske [yrke] eller [yrke]. Om jag har en egen

butik... [...] när jag var liten ville jag bli doktor eller så (skrattar) [...] Alla säger så men ja, jag behöver ett jobb nu på riktigt [...] jag behöver fixa lägenhet [...] jag ska fortsätta med sport”.

Andra var lite mer osäkra men talade fortfarande om skolan som vägen till en god framtid. Om de var säkra eller inte hade inte med huruvida de hade asyl eller inte att göra.

Mehran: "[...] hoppas jag kommer in på gymnasium och... jag kan läsa nåt program som jag gillar eller så... ja... kanske... ja. Men jag fortfarande kämpar på att öh... klara språket. Jag läser fortfarande språket så att jag, ja... Hoppas jag klarar det, det är mycket svårt för mig”.

Fadi: "Jag vet inte om [min framtid] kommer bli bra eller dålig... men resonemanget är att... om jag får asyl där kan jag studera, skaffa ett jobb... [...] jag vet inte, resonemanget är så, kanske det blir ganska bra... men, att ta sig så långt kommer bli svårt... ja”.

Ibland kontrasteras nuvarande möjligheter till framtid mot vad de hade haft om de stannat. Detta kan förstås med hjälp av Freeman & Brockmeier (2001) begrepp narrativ integritet - en tydlig bild av det bra och det dåliga kan tyda på en hög narrativ integritet och ger en måttstock för vad som räknas som bra eller dåligt.

Hassan: "Jag vill ha en framtid, jag vill ha, fixa en familj och så, man måste studera, skaffa ett bra jobb en utbildning och så. Om jag jobbar [...] med knark och så då, kanske nån dag polisen skjuter mig och jag dör eller får sitta i fängelse i hela mitt liv och så, jag vill inte ha ett sånt liv och så. Jag har kommit [till Sverige] för att bara fixa ett bra liv, studera, utbildning, jobba”.

Fadi: “Från öh... trasig familj, dålig utbildning... diktator till far... hemskt land... till motsatsen. Ingen far, självförsörjelse... bra utbildning och bättre liv, fler hobbyer, bättre, bättre kvalitet av vänner tror jag... ja eller inte riktigt kvalitet, [mina gamla vänner] är alla såna... skithuvud du vet så... ja...”.

Några av deltagarna betonade tyngden i detta:

Fadi: “Jag kommer se tillbaka och säga... ja om mitt, liv... om detta beslut att lämna min far och allting visar sig vara bra, och jag inte ångrar det... ja jag... vad som än skulle kunna hända mig måste det vara... fruktansvärt om jag verkligen ska ångra att jag lämnade min far [...] ja jag kommer bara se tillbaka och säga att det... det var det bästa jag någonsin gjort”.

Hassan: “Man måste vara stark. Om man inte var stark, hur kommer man från den vägen till Sverige. [Hemland] och Sverige, det är jättelångt [däremellan]. Och man kommer inte med flygplan, det är till varje land däremellan med båt, i skogen och så, det är jättesvårt”.

Diskussion

Metod

Utvärdering av narrativ metod

Narrativ metod anses av författarna ha varit fruktbar för att synliggöra upplevelser i deltagarnas liv. Metoden tillät en intervjusituation där deltagarna själva till stor del fick styra innehållet. Därefter möjliggjorde den analys av flera olika aspekter av dessa berättelser och relatera innehåll och form till varandra. Detta öppnade upp för flera tolkningsmöjligheter vilket också kan vara en nackdel - alltför många tolkningsmöjligheter gör att författarna tar större plats i arbetet.

Därför var det extra viktigt att synliggöra författarnas egen roll och teoretiska utgångspunkter. Författarnas förförståelse och de teoretiska verktyg som användes spelade roll för hur materialet tolkades. I studien ämnade författarna inte att söka objektivitet då studien utgår från antagandet att sådan inte går att finna. Författarna använde sig av långa citat för att belysa det rika intervjumaterialet och för att möjliggöra läsaren att göra en egen tolkning.

Den narrativa metoden krävde mycket tid i kodningsarbete men detta anses på lång sikt ha gynnat studien. Författarna upplever att fördelarna med metoden överväger nackdelarna. De menar också att narrativ metod är närmre psykologens kliniska praktik än många andra

vetenskapliga metoder. Därför kan denna metod i framtiden användas för att minska avståndet mellan den kliniska psykologen och psykologen i en forskarroll.

Utifrån principer för generalisering i kvalitativa studier var författarnas ambition att tydliggöra varför vissa teorier använts, hur samplet ser ut och att uppnå ett tillräckligt mått av reflexivitet. Författarna hoppas att det är möjligt för läsaren att avgöra huruvida de slutsatser som dras i denna studie kan appliceras andra fall.

Maktrelationer och etik

Syftet med studien var att beskriva sju unga migranternas upplevelser och lyfta fram deras röster i forskningen. Det finns dock som nämnts en risk med att två högskoleutbildade gör sig till uttolkare av utsatta ungdomars berättelser då det kan bidra till att reproducera makthierarkier. Denna typ av reproduktion sker ofta implicit och omedvetet. För att undvika detta har författarna kontinuerligt under processens gång diskuterat sin egen position i detta sammanhang. Författarna anser sig ha till stor del lyckats med att låta deltagarnas berättelser styra arbetets utformning, men tror att mer hade kunnat göras; att göra en studie som forskare från akademien som utgångspunkt är redan från början ojämlik då författarna kommer utifrån med på förhand bestämt ämne och frågeställning. Därför är det svårt att rubba denna maktbalans då de strukturella förutsättningarna villkorar forskningen. Författarna uppmanar studiens läsare att vara kritiska i läsningen och synliggöra författarnas blinda fläckar. Författarna är medvetna om att det språk som används i denna studie kan vara uteslutande för dem som inte vistas i det akademiska fältet.

Vid några av intervjutillfällena hade deltagarna inte blivit tillräckligt informerade om syftet med intervjun trots de papper som skickades ut i förväg, varpå en del av den utsatta intervjutiden lades på att besvara frågor kring studien. I en av intervjuerna användes hälften av tiden till detta. Studien hade gynnats om denna tid hade kunnat läggas på att undersöka narrativ och livsberättelse. Det kan tänka sig att detta inledande skede i några fall blev extra aktuell då många av deltagarna hade minnen av svåra upplevelser i samband med intervjuer, men författarna tänker ändå att detta skulle kunna ha motverkats genom att exempelvis planera mer tid för intervjun eller ha ett inledande möte med intervjupersonen i förberedande syfte.

Vidare bör diskuteras huruvida det kan vara skadligt för deltagarna att tala om sina upplevelser utan att kunna erbjudas terapeutisk hjälp i anslutning till detta. Några av deltagarna uppgav att det var väldigt svårt att tala om sina upplevelser. Även om intervjuerna efter bästa förmåga tydliggjorde för deltagarna att de inte behövde prata om sådant som var alltför jobbigt,

kanske detta inte var nog. Deltagarna kanske utifrån social önskvärdhet svarade i enlighet med vad de trodde att intervjuarna ville höra. Detta blir också aktuellt att reflektera över särskilt med maktbalansen i åtanke som diskuterades ovan och i rollerna vuxen/ungdom.

Alternativt skulle att tala om svåra upplevelser kunna vara intervjupersonerna till gagn - att formulera ett narrativ kring det som hänt på det nya språket var någonting som var nytt för några av deltagarna. Om det svenska språket är sammanknutet med att bilda sig nya identiteter i det svenska samhället, kan förhoppningsvis upplevelsen av att få berätta sin historia på svenska bidra till en känsla av att även dessa känslor och händelser får följa med i dessa nya identiteter. Detta beskrivs som värdefullt av Bahmani (2012) i en psykoterapeutisk kontext.

Språk. En annan punkt som bör diskuteras är narrativ metod i relation till språklig förmåga och tolk. Detta bör rimligen påverka resultatet men i vilken mening är svår att säga. Å ena sidan, att tala svenska som andraspråk kanske i vissa fall innebär en översättning från det egna språket och att någonting går förlorat i de nyanser som ännu inte behärskas eller inte kan översättas mellan språken. Å andra sidan kanske färre språkliga nyanser, under förutsättning att de på ett ungefärligt korrekt vis beskriver det deltagaren vill säga, förenklar en analys av materialet i efterhand. Att använda narrativ metod med tolk lägger till ytterligare en hermeneutisk instans i vår analys - tolkens tolkning av deltagarens tolkning av det som händer, som vi sen tolkar - vilket är beklagligt men ändå måste ses som nödvändighet.

Val av teori. I denna studie har inte hänsyn tagits till genus, klass och sexualitet i teorin. Bristen på ett intersektionellt perspektiv skapar forskning som bland annat osynliggör kvinnliga flyktingar och kan bidra till diskursen där normen för den asylsökande baseras på män (Loomba, 2005). De flesta som migrerar är män och detta är viktigt att reflektera kring hur detta påverkas av genusrelationer. Spivak har riktat feministisk kritik mot traditionell postkolonial forskning och påtalar att den missar den bruna kvinnans verklighet (Loomba, 2005). Detta hade kunnat göras annorlunda i denna studie, exempelvis genom att författarna mer aktivt försökt finna kvinnliga deltagare eller belysa genus i teorin och analysen.

En annan punkt för kritik är användningen av psykoanalytiska teorier som ramverk i denna studie. Lacans teorier har kritiserats för att vara svårgreppbara, elitistiska samt fallocentriska genom att det placerar det manliga subjektet i centrum (Van Deurzen, 2008). Enligt van Deurzen (2008) stänger Lacans intrapsykiska fokus dörren till den mänskliga

erfarenheten, och för henne är det mer fruktbart att vända sig till den existentiella filosofin för att få förståelse för subjektet (Van Deurzen, 2008).

Även om författarna håller med om mycket av kritiken, hävdas ändå att det finns ett analytiskt värde i Lacans teorier om de tre ordningarna, vikten av speglingsprocesser samt betoningen på förlust. Dessa blir intressanta att använda i studier av migration som just kan ses som en pånyttfödelse vilket uttryckts både av intervjupersonerna och i teorin. De psykoanalytiska teorierna har dessutom bidragit till den postkoloniala teoribildningens utveckling genom att betona hur människor förstår sig själva utifrån internaliserade sociala föreställningar (Loomba, 2005). Fördelen med Lacans teori i jämförelse med annan klassisk analytisk teori är just att det omedvetna subjektet vänds i riktning mot kulturen och insocialiseringen. Även devisen att människor är underkastade en symbolisk ordning och inte endast internaliserade föräldraobjekt (Reeder, 1990) är av värde. Detta möjliggör en komplettering med konflikt- och socialt orienterade teorier som Touraines (2007) då påtvingad migration både är en psykologisk såväl som samhällelig process som präglas av både inre och yttre förluster och konflikter. Författarna menar att användningen av dessa teorier tillsammans öppnar den stängda dörren till den mänskliga erfarenhet van Deurzen (2008) beskriver.

De poststrukturalistiska teorierna har kritiserats för att ha alldeles för mycket fokus på språket och inte ta tillräcklig hänsyn till den materiella verkligheten (Loomba, 2005). Författarna menar att strukturellt förtryck och materiella privilegier är sammanflätade med språket, individen och subjektiviteten och därför kan studier av den ena dimensionen även ge kunskap om den andra.

Ytterligare teorier

Förståelsen av deltagarnas berättelser hade kunnat utökas med hjälp av andra teorier. Författarna upplever att en fördjupning i Julia Kristevas (1982) begrepp objekt och hur främlingskap alstras hade kunnat vara meningsfull. Winnicotts (1949; Winnicott i Martin, 2012) teorier hade kunnat få mer utrymme i uppsatsen där författarna menar att narrativet kunde genomsökts för mellanrum/lekutrymmen. Detta hade kunnat belysa trygghet och kreativitet på ett annorlunda vis då många av deltagarna visade humor och lekfullhet i sina berättelser. KASAM (Egidius, 2013) som begrepp hade också kunnat användas för att identifiera skyddsfaktorer. Detta hade varit fruktbart för att hjälpa behandlare att finna faktorer som deltagare finner begripliga, hanterbara och meningsfulla i migrationsprocessen. Dock anser författarna att de

teorier som används varit meningsfulla nog för att belysa viktiga teman i deltagarnas berättelser. En aspekt författarna önskat fördjupa sig i är det tonårsspecifika i deltagarnas berättelser, genom att använda sig av teorier som berörde ungdomstiden.

Resultatdiskussion

Sammanfattning

Studien ställde frågan hur kan unga flyktingars upplevelser av migration förstås utifrån deras livsberättelser? Syftet var att undersöka hur de förstod sig själva och uppfattade sin situation. Författarna ville bredda och fördjupa förståelsen med hjälp av psykoanalytiska, sociologiska och postkoloniala teorier om subjektet. Med hjälp av dessa teoretiska verktyg har olika resultat lyfts fram utifrån författarnas tolkningar. Studien lyfter att det i samplet inte finns en enskild migranterfarenhet, men att olika gemensamma teman kan urskiljas utifrån deltagarnas berättelse. Dessa rör erfarenheter av att förvägras erkännande, berättelser om lidande och behovet av tillhörighet och övergångsperson.

Subjektets lidande i kropp och själ

Författarna ämnade försöka förstå deltagarnas livsberättelser bland annat med hjälp av teorier om subjektet utifrån ett konflikt- och motståndsperspektiv (Touraine, 2007). Gemensamt för alla deltagare var att stanna kvar eller att ge upp inte var några val. De kämpade i många berättelser mot döden. Kanske kan rätten att leva ses som den mest grundläggande rättigheten varpå ett subjekt torde födas (Touraine, 2007). Detta subjekt är övertygat om individens rätt till ett liv och skapade mening i de krisartade upplevelser som blev vardag för flera av intervjupersonerna och utan detta subjekt är det tveksamt om en person klarar en sådan resa. Det är någonting många av intervjupersonerna var medvetna om och tvingades förhålla sig till varje dag eftersom alla dessa upplevelser tycktes leva vidare i kroppen som någonting som ständigt bars med.

Några av deltagarnas berättelser kretsade mycket kring kroppen, och alla deltagare berörde ämnet. Några deltagare svarade på frågan ifall de hade förändrats som personer i migrationen med att berätta om kroppens förändring. De beskrevs sig som svagare, att musklerna försvagats och att hjärnan inte hängde med som förut. Detta kan beskrivas med Benslamas (2004) redogörelse om kroppens nakenhet vid migration, som innebär att kroppen blir blottad då det inte finns något juridiskt skydd vilket kan ha varit en bidragande faktor för många. Deltagarnas berättelser anser författarna aktualiserar en hypotes att en förlust av språket och att

inte kunna utnyttja språkets tecken för att uttrycka inre känslor och tankar, leder till dissociativa och kroppsliga symtom då individen är blottad inför det reala och inte kan integrera det i sitt narrativ (jmf Martin, 2012). Kroppens symtom var som värst när de levde i väntan och som gömda. I enlighet med tidigare forskning menar författarna att särskilt tillvaron som papperslös skapade en sårbarhet för psykosomatiska symtom. Detta på grund av en avsaknad av sammanhang där individens erfarenheter erkänns, och därför inte får utrymme att symboliseras. Istället får kroppen tala om den smärta som inte tillåt synas varken juridiskt eller socialt. Detta menar författarna är ett symboliskt våld som omsätts i det fysiska. Studien visar på en pågående traumatisering bland några av deltagarna som levde utan papper som kunde liknas vid det fysiska våld de beskrivit under flykten.

Subjektet i tillblivande. Även de deltagare som fått uppehållstillstånd kunde beskriva känslor av att inte passa in i det nya landet. Mehran beskrev det som att “en person [...] den kommer till ett nytt land, en ny kultur, språk och allting, det kommer bli som [...] de föddes nästan [...] som en nyfödd”. Detta kan tolkas utifrån Lacan (i Reeder, 1992) som menar att vi som spädbarn föds in i ett språk som redan finns och att vi först så småningom utvecklar en kompetens för att kunna vistas och leva i språket. Att bryta upp och komma till ett nytt land blir på så vis som att födas en gång till eftersom det i det nya landet finns en annorlunda symbolisk ordning. Författarna jämför det som Mehran uttrycker med det som Benslama (2004) och Bahmani (2012) talar om: migrationen gör att minnet av den första separationen väcks och uppgiften för migranten blir att dekonstruera och återskapa sig som subjekt med hjälp av det sekundära språket. Samtidigt kan detta betraktas som en ny födelse av ett nytt subjekt i Touraines (2007) mening som utmanar idén om ett givet ursprung - en helt ny process och inte bara som ett ursprungligt minne. Det utökar Lacans (i Reeder, 1992) idé om en ursprunglig förlust då subjekt kan ombildas i motstånd, födas åter och skapa sig ett nytt hem, en ny kropp och nya identiteter. Den gamla förlusten lever kvar och adderas med den nya förlusten.

Mehran använder dock ordet “nästan” vilket antyder att det inte är en helt ny identitet. Alla deltagare beskrev i sina berättelser om hur det gamla livet levde kvar i form av minnen, kontakt, praktiker och samtidigt hur de fått nya vanor och förhållningsätt. De flesta beskriver att de är samma person till stor del men att något är annorlunda. Hypotesen utifrån studien är att det inte går att låta bli att påverkas psykologiskt av en migrationsprocess. Akhtars (1995) redogörelse om en hybrid identitet som utvecklas av migration överensstämmer med studiens

resultat. Utsagorna kan också göras meningsfulla utifrån Saids (1984) begrepp 'dubbelseende' i exilen, en pågående process som syftar till att låta det gamla livet leva aktivt med det nya i den inre världen. Det går att förstå som att fler platser, ursprung och mentala representationer av ett hem kan byggas i psyket. Författarna menar i linje med Said (1984) att livet i exil kan innebära ett unikt medvetandegörande om livets mångfasetterade dimensioner och samhällets brutala villkor. Alla deltagarna visade på en ökad medvetenhet och känslighet. Detta visades i eftertänksamma reflektioner om den egna situationen och genom att de ville hjälpa andra som befann sig i liknande situation. Samtidigt kunde det ske på en bekostnad av det egna välbefinnandet, som hos den deltagare som berättade att han hade varit en social och busig kille innan flykten men nu ofta satt och grubblade hemma. Smärtan i erfarenheten att fly och komma till ett nytt land ska inte underskattas.

Hypotesen som lyfts i denna studie är att denna smärta förvärras och blir nästintill outhärdlig av att förvägras medborgarskap och därmed grundläggande trygghet. Detta överensstämmer med tidigare forskning om betydelsen av postmigrationens villkor för psykisk hälsa hos migranter (jfr Miller et al., 2012). En given slutsats är således att mottagandet måste organiseras så att den tillgodoser psykologiska behov som finns hos en människa i kris: av att bli lyssnad på, omhändertagen och respekterad som subjekt.

En länk mellan Lacans tre ordningar och Touraines uppdelning mellan subjekt och identitet finns också i det att någonting försvinner i övergången. På samma vis som att något av individen förpassas till det reala vid inträde i den symboliska ordning, begränsas subjektet vid inträde i en identitet. Detta möjliggör en förståelse av samhället inte bara som en spegel som vänds bort vid avslaget (jmf Fanon, 1995), utan också som att det våld denna spegel utövar på individen i någon mån också skapar subjektivitet hos denna. Den papperslösa flyktinggruppen är förpassad till ett kollektivt realt - ett ordlöst vakuum - men när hen förpassas dit påbörjas också en kamp för att få platsa i en tillhörighet.

När de inte släpptes in i det offentliga samtalet om sig själva och asylprocessen varken som individer eller som representanter för en egen grupp, bildade de sig en egen tillhörighet där deras subjekt kunde få finnas. Där reflekterade de över vad som sker med dem för att förstå hur detta skulle hanteras. Deltagarna kunde formulera väl utvecklade tankar om sin egen individuella belägenhet såväl som problem i samhället och hade utifrån sina upplevelser välgrundade tankar kring hur detta skulle kunna åtgärdas. Detta menar författarna visar på motståndskraft på ett

kollektivt plan. Även som individer visade deltagarna agens när de som fått avslag på sin ansökan inte fann sig i detta osynliggörande. De gjorde vad som krävdes, antingen själva eller tillsammans med andra, för rätten till det erkännande som ett papper symboliserade. De fortsatte dessutom att ha rutiner i form av skola och träning, trots att de levde i rädsla under ett ständigt hot om att deporteras. Detta tolkas av författarna som motstånd från subjektet på ett personligt plan. Ovanstående går i linje med Mezzandras (2004) tankar om att migranten är ett aktivt subjekt som gör medvetna val och strategier och inte endast blir ett offer för omständigheterna. Författarna tolkar att deltagarnas medvetenhet om sin situation och erkännandet av det våld de utsätts för pekar mot en tillblivelse av ett kämpande som vägrar acceptera en orättvis ordning.

Samhället och flyktingen

Att påtvingad migration överhuvudtaget existerar kan i linje med postkoloniala teorier förstås utifrån en global maktordning som från början gör några till vinnare och andra till förlorare, utifrån födelseplats och fördelning av resurser. Ämnet för uppsatsen sträcker sig inte till att fördjupa sig vidare i migrationens strukturella och ekonomiska motiv men är något som är värdefullt att ta i beaktande då det spelar roll för varför deltagarna överhuvudtaget befinner sig i den situationen de gör och får kämpa för sin mänsklighet. Fanon (1995) skriver att kolonialismen stänger in den svarta människan i en smärtsam objektivitet och berövar henne mänsklighet. Detta kan utifrån resultaten i denna studie översättas till flykt- och exiltillståndet. I berättelserna blir deltagarna ofta behandlade som objekt och kunde bli erkända genom asyl först efter att ha utsatts för upprepade handlingar av symboliskt våld (Bourdieu, 1989) av dessa institutioner som bestämmer vilka som får räkna sig som medborgare och i förlängningen avgör vem som har rätt till en framtid och ett gott liv.

I berättelserna förekommer frustrerade upplevelser av att bli behandlad som en homogen grupp av samhällets myndigheter. Författarna återvänder till den metafor Dani använder sig av när han ska beskriva proceduren där alla asylsökande blir kollektivt bestraffade för ett brott några få har gjort:

Dani: “[...] [migrationsverket] har typ gett avslag [på asylansökan] som en gåva till alla asylsökanden, på grund av bara några få personer... [en metafor]: när man bränner djungeln, när djungeln brinner, brinner både det torra träet och det våta träet [...] de har gjort något riktigt dåligt, men bredvid dem, brinner vi också”.

Först beskriver han att avslagen ges som en "gåva". En poetisk ironi i hans uttryck understryker att det är precis tvärtom; "gåvan" är istället ett straff, en felriktad hämnd. Hans metaforiska uttryck åskådliggör symboliken extra tydligt; hur migrationsverket och polisen visar en total brist på nåd i behandling av asylsökande. Denna kollektiva bestraffning skapar splittring i gruppen samtidigt som individerna behandlas utan särskiljning. I metaforen av migranterna som vått och torrt trä som brinner tillsammans fångas en helhet av upplevelsen, något som kan tolkas som att Dani skapar mening ur någonting som ter sig meningslöst och ont. Språket skapar en tydlig bild av en djungel som brinner och författarna drar associationer till en metaforisk skärseld. Statsapparatusens gränser kan tolkas som denna skärseld. Staten via migrationsverket har makten att ge godkännande till medborgarskap (liv) eller avslag (den dödande elden). Enligt Alvesson & Sköldbberg (2008) ska just metaforen i en text sättas in i dess sammanhang. Metaforer är skapade av sin kontext och inverkar i sin tur på hela den resterande berättelsen (Alvesson och Sköldbberg, 2008). Denna metafor kan säga något om hela Danis narrativ och påminner författarna om Said (1984) som menar att livet i exil alltid kommer vara en berättelse om tragik. Denna intrig att de alla brinner tillsammans är möjligen Danis sätt att uttrycka med kraft om hur det är att befinna sig i ett olycksdrabbat orättvist öde. Han uttrycker någonting som alla deltagare förhåller sig till i sina berättelser - andra flyktingar och identitet i relation till dem. Detta tema visade olika bilder beroende på berättare. Utifrån resultaten kunde flyktinggruppen urskiljas som ett kollektivt kämpande subjekt men det framstod också som väldigt viktigt att bli sedd som en individ.

Ett tema var känslan av frustration att bara ses som en flykting och ett offer. En jämförelse med Fadis utsagor om de andra migranterna som dåliga kan vara intressant att göra. En tolkning är att Danis berättelse innehåller en känsla av orättvisa mot systemet som straffar alla urskiljningslöst, medan Fadis kan sägas innehålla internaliserade rasifierade föreställningar om migrantskap. Fadi nämner flera gånger i berättelsen att de andra flyktingarna inte verkar vara "av den bra sorten", att deras mat luktar äckligt samt att hemlandet är barbariskt. Fadi tar avstånd från det gamla och hoppas att migrationen ska leda honom mot en bättre framtid i ett "civiliserat" land. Att sätta detta i kontext till hela livsberättelsen gör att Fadis utsaga kan förstås som en ilska och vilja till uppbrott från en "diktatorisk" fader. Men de värdeladdade orden kan begripliggöras även utifrån Fanon (1995) som beskriver hur ett mindervärdeskomplex och begär efter vithet kan

skapas i den svarta människan i mötet med den vita blicken. Av författarna tolkas Fadis berättelse som att en skam föreligger i att vara migrant och icke-vit. Detta visar sig i att han ser ner på andra flyktingar och därmed också på sig själv. Författarna menar att han till viss mån betraktar sig själv utifrån en vit blick och speglar sig i den. De intrapsykiska konsekvenser som strukturell rasism får för den enskilde migranten är ett viktigt område att utforska vidare.

Författarna menar att vem som anses höra hemma var handlar om rasifieringsprocesser. Bara två deltagare nämner ordet rasism explicit men i flera av deltagarnas berättelser fanns uttryck för att känna sig avhumaniserad. Deltagarna kopplade inte alltid detta direkt till sin hudfärg eller ursprung utan till negativa känslor i väntan på asyl. Ändå menar författarna att det kan vara meningsfullt för förståelsen att använda Ahmeds (2005) tankar om att vissa kroppar främliggörs redan på förhand och försätts i ett out-of-place-vara. Detta för att deltagarna även i andra sammanhang talar om att inte passa in eller duga. Postkoloniala teorier kan användas för att påvisa att rasifiering innebär symboliskt våld. Med hjälp av Fanon (1995) och Said (1984) går det att argumentera för att nekas medborgarskap är att nekas tillträde till den vita världen. Studien lyfter frågor som hur nationalism och statsapparaten upprätthåller rasistiska strukturer genom att göra vissa till medborgare och förvägra andra detsamma.

På så vis åskådliggör denna studie hur reglerna, samhällets lagar och ideologier inverkar på deltagarnas psyke och skadar dem symboliskt och därför även fysiskt. Författarna menar att i linje med Bustos (1995) tankar såväl som deltagarnas berättelser behövs det politiska handlingar för att motverka vidare kränkningar. I mötet med den enskilde flyktingen måste makt- och samhällsperspektivet beaktas för att migranter ska kunna få så bra hjälp som möjligt. Författarna menar att behandlare annars riskerar att reproducera ett strukturellt förtryck och osynliggöra viktiga erfarenheter.

Subjektet i omvandling

Innan deltagarna anlände symboliserade de mottagande länderna för många det "goda livet" (Freeman & Brockmeier, 2001) i form av fysisk och psykisk trygghet, skola, utbildning och jobb. Många hade hört av smugglare redan i början av färden att det var Sverige som de skulle till. Väl i Sverige höll Migrationsverket deras drömmar, hopp och liv i sina händer. Hur detta påverkade individerna var väldigt olika och hur de hanterade detta skiljde sig mycket.

Allt det som fått våra deltagare att överleva så länge trots alla motgångar - subjektets hopp, drömmar, det som gav mening till allt - mynnade ut i beslutet om asyl. Perioden innan

beslutet präglades av rädsla för döden, för även om beslutet inte innebär död i fysisk mening skulle avslaget innebära en symbolisk död för nästan alla. Tidigare fanns Sverige som en symbol för det goda livet, ett hopp som för många stärktes under tiden de väntade på beslut. Om denna symbol visade sig vara falsk skulle meningen i tillvaron hotas, själva existensen. Deltagarna skulle behöva antingen bli hemskickade och tvingas påbörja flykten igen eller leva gömda.

Några av deltagarna menade att en period av väntan hade varit uthärdlig om inte beslutet hade tagit upp till ett år, ibland mer, att fatta vilket är oerhört lång tid när det gäller ett livsavgörande beslut. Själva väntan på beslut blev för många som en sekundär traumatisering menar författarna. Deltagarna kunde inte påverka själva det beslut som skulle fattas vilket innebar en nästintill total förlust av kontroll över tillvaron. Under denna period begränsades deltagarnas tillvaro. De fick väldigt lite pengar, kunde av olika anledningar ha svårt att gå till skolan, de hade begränsat socialt stöd, fick inte välja vart de ville bo och fick ofta dela sina boenden med många andra som de inte alltid kom överens med. Ändå hann många lära känna kompisar, lära sig språket, bygga upp en identitet och våga hoppas att livet kanske skulle bli bättre så småningom. Detta kan sägas vittna om en mental styrka och en förmåga att reglera känslor som härdats av flera års mer eller mindre konstant livsfara.

Utifrån Bustos (1995) kan avslaget ses som ett man-made trauma (Cullberg, 2006; Bustos, 1995) vilket deltagarnas berättelser inte talar emot. Många visade på ilska gentemot Migrationsverket och en frustration. Flera berättade att Migrationsverket inte lyssnade och brydde sig om deras historia och problem. Deltagarna hade kämpat hårt för att komma till Sverige och vägrade acceptera ett nej till asyl. Det kan förstås som ett krav på att bli behandlade som subjekt och som att det hade varit alldeles för påfrestande att återigen behöva genomgå en flyktprocess. Att åka tillbaka var för alla deltagare ett icke-alternativ då detta innebar död. Att leva som gömd utanför samhället med kroppsliga besvär och i konstant rädsla var den enda möjligheten trots att även detta var ohållbart i längden. I detta framhöll deltagarna vikten av att Migrationsverket lyssnar på deras berättelser och tar det hot som de upplever på allvar. Författarna kan inte annat än hålla med.

Språk. Deltagarnas berättelser tyder på att få tala det egna språket i det nya landet blir viktigt. Detta kan tolkas utifrån Lacan (i Reeder, 1992) om språket som skapar en alienation samt Benslama (2004) där exilen kan ses som ytterligare en alienation där subjektet tvingas lämna den mentala representationen de det gamla symbolerna hade i ens inte. Deltagarna kan sägas vara

mellan två språk den första tiden, i ett mellanrum, och att de lämnade en symbolisk ordning för att kliva in i en ny. Flera intervjupersoner berättar att tillvaron blev lättare när de började förstå lagar, regler och det svenska språket. Särskilt språket var viktigt att behärska för att känna styrka och förstå sig själv. Några av deltagarna uttryckte stolthet när de pratade om att det hade gått bra för dem i skolan med svenskan. Utifrån Bahmani (2012) kan erövringen av det sekundära språket ses som nyckeln för att kunna uttrycka känslor och återerövra sitt subjekt i det nya sammanhanget. Detta kan dock problematiseras utifrån Ahmeds (2005) och Fanons (1995) postkoloniala tankegångar. Att känna alltför höga och därmed ångestfyllda krav på att lära sig det nya språket snabbt som en deltagare uttryckte, kan utifrån Fanon (1995) ses som ett behov efter den Andres erkännande för att få existensberättigande – individen duger inte i sig själv. Att tillägna sig det svenska språket kan därför betraktas som en paradox, som både kan undergräva såväl som stärka subjektivitet och motståndskraft, beroende på vilken roll det får för individen.

Relevans för psykologyrket. Några av deltagarna som hade gått till psykolog sa att det inte hjälpte att samtala om problemen, jämfört med att träna och hålla sig i rörelse. Två av dessa pratade om sin psykologkontakt under tiden som asylsökande och sa att det som faktiskt gjorde att det psykiska måendet blev bättre var att beviljas asyl, inte samtalsstödet. Detta kan tolkas som att det stöd som erbjuds av en psykolog undergrävs genom att inte få erkännande från institutioner och leva i ovisshet. Utifrån detta lyfts frågor rörande huruvida ett pågående trauma kan behandlas av psykologer.

Dock hade även andra deltagare, som fått asyl, erfarenheter av att psykologer inte kunde hjälpa. Subjektet föds i kroppen i en känsla av att nånting är fel (Touraine, 2007). Författarna menar att de psykologer som försökt hjälpa kanske inte har lyckats nå kroppen och hjälpa dessa individer med den smärta som uppkommer när det reala bryter genom (jmf Martin, 2012). Det kan vara så att psykologer arbetar med identitet och tillhörighet och om ett subjekt är för dominant är detta kanske inte en möjlighet. Utifrån detta skulle behandlingar kanske behöva börja i kroppen för att trygga subjektet för att därefter integrera de svåra upplevelserna i fungerande, särskiljda identiteter som del av ett kontinuerligt narrativ.

Övergångspersoner och tillhörigheter

I enlighet med Akhtars (1995) teori om övergångsobjekt var det för deltagarna enormt viktigt med en person som fyllde denna funktion. Situationen för flyktingar är i detta speciell gentemot den som en ungdom i en inhemsk familj befinner sig i. En ungdom som inte har

migrerat genomgår en andra individuation i tonåren med sin familj som hjälp enligt Akhtar (1995). Många av de som intervjuades i denna studie hade flytt i ung ålder och därför kanske aldrig genomgått en andra individuation. De fick genomgå en tredje som är svårare eftersom den innebär en översättning från en symbolordning från hemlandet till den svenska symbolordningen. I många fall behövde denna dessutom genomföras utan en familj som stöd.

En hypotes som lyftes i studien är att en övergångsperson underlättade processen väldigt. Det kunde vara en äldre person eller en familj som brydde sig och som dessutom hade till större del trätt in i den svenska symbolordningen. De som hade någon från sitt eget land menade att det var viktigt att tala sitt eget språk, något som Akhtar (1995) också talar om - att tala modersmålet kan fungera som övergångsobjekt. Behovet av övergångsperson tolkas av författarna bland annat som positiva speglar som motverkar den bortvända speglingen rasifieringsprocesser innebär.

Identitet och hemlandet. En försvårande faktor i övergången är att för många kan inte familjen sörjas, eftersom den inte är fysiskt död (jmf Benslama, 2004). Men familjen kan inte heller sägas vara helt levande eftersom den inte finns i deltagarnas nuvarande liv. Många av deltagarna försökte hålla sin familj vid liv i hjärta och själ, något som upptog mycket energi. I detta höll de sig även fast vid den identitet de hade med sig från hemlandet och vid drömmen om att kanske återförenas med familjen. Familjen blev på så vis en del av meningsskapandet vilket syntes genom att många närde hopp om att hjälpa sin familj i framtiden, förbereda ett liv i Sverige åt dem och rädda dem undan det farliga i hemlandet.

Det skulle kunna vara så att för många blir akten av att acceptera förlusten av familjen lika med att låta den dö symboliskt. Den deltagare som talade minst om sin familj var den vars familj hade gått bort i fysisk mening redan innan flykten började. Det kan också handla om en överlevnadsskuld. Familjen skickade just deltagarna och inte någon annan i familjen. Därför skapas en skyldighet att ta vara på denna möjlighet som familjen gett dem.

Ändå verkade sorg vara ständigt närvarande i många av deltagarnas berättelser. Detta var dock inte en sorg över en förlorad familj utan kanske snarare kan betraktas som en sorg över ett förlorat liv och ett avbrutet narrativ - en identitet som aldrig blev färdig och som stympades i förtid. I Martins (2012) termer kan detta förstås som ett hål i narrativet. En hypotes som är nära till hands är att det i många fall är smärtsamt att påbörja en färd mot en ny identitet efter att ha genomlevt en sådan upplevelse.

Det bra och det dåliga livet

Ett annat begrepp i detta sammanhang är det som beskrivs som narrativ integritet (Freeman & Brockmeier, 2001). I många berättelser fanns ett uttalat bra liv i form av skola, utbildning, yrke och familj. Det dåliga livet kunde vara fyllt av våld, hasch, alkohol, fest och att tugga pengar. Författarna upplevde dikotomin stark mellan detta i många av berättelserna - den som levde ett gott liv var bra medan den som levde ett dåligt liv var sämre - vilket kan tolkas som en hög narrativ integritet. Kanske är detta delvis en konsekvens av den operationalisering av rättigheter som Touraine (2007) talar om.

Denna svart-vita uppdelning innebär för individen rent psykologiskt en möjlighet att skapa mening nu när Sverige har nåtts. Det ger en klar bild av vad som förväntas av individen och hur individen kan röra sig framåt och blir på så vis en måttstock med vilken intervjupersonerna kunde mäta sig själva och andra. Som tidigare nämndes kanske denna mening behövs för att hantera den meningslöshet som ständigt gör sig påmind i kroppen.

Migrationsverket bedömer utifrån anledningen till flykt medan intervjupersonerna upplever att alla som kommer är i fara och att ingen som kommer till Sverige förtjänar att skickas iväg, varför anledningen till flykten enligt deltagarna är ganska ointressant. Den går inte heller att påverka och är därför inte heller meningsfull. Det som individen kan påverka och som dessutom skiljer sig från individ till individ är det som upplevs värderas högt i samhället, i skötsamhet i form av jobb, utbildning och att inte vara stökig. Detta menar författarna bidrar till att en föreställning påtvingas deltagarna om 'en skötsam flykting' som både ger en känsla av egenmakt men skapar också en dissonans då detta inte primärt bedöms av Migrationsverket som giltigt asylskäl. Detta föreskriver en ökad individualisering där den enskilde flyktingen måste visa att just hen är förtjänt av att stanna, jämfört med de andra.

Skötsamhetsidealet går även att diskutera utifrån Fanon (1995) om den vita blicken som kan leda till ett omedvetet krav av att behöva vara duktig för att känna sig värdig ett medborgarskap. Bilden av sig själv som en skötsam migrant kan förstås som en imago i Lacans termer (i Reeder, 1992), som individen speglar sig i men som är ouppnåeligt. Detta ideal blir möjligtvis en oundviklighet. En strävan efter att bli ett helt själv som täcker över bristen (jmf Lacan i Reeder, 1992) i detta fall i formen av en god medborgare kan härröra från deltagarnas upplevelser av att ha förvägrats erkännande. Detta frambringar därmed ett behov av att på egen hand göra sig känd.

Ovanstående förklaring kan dock vara snäv och det finns fler möjliga tolkningar. Hypotetiskt kanske de individer som intervjuades uppvisade ett skötsamhetsideal eftersom de tillhörde en grupp som redan hade börjat bygga en identitet som tillhörandes Sverige. De individer som inte har möjlighet att bygga en sådan identitet ännu måste ändå förhålla sig till den och bedömer kanske sig själva som dåliga och utan hopp vilket blir problematiskt. Detta blir extra tydligt i tillvaron när intervjupersonerna ännu inte fått asyl och såg andra som fått asyl som levde ett "dåligt liv". Detta kunde skapa bitterhet - varför får de här personerna asyl när inte jag får det, som sköter mig bra? Utifrån materialet ser författarna dikotomin mellan det bra och det dåliga livet som ett sätt för individen att bringa mening i en tillvaro som är svår att hantera.

Slutsatser

Att fly och att leva i exil innebär lidande. På vilket sätt varierade mellan deltagarna. På så vis försöker studien arbeta mot rasifierande processer genom att belysa det självklara att varje individ har sitt eget unika sätt att möta världen och bör bli bemött utifrån det.

Lidandet i migrationen kan ta sig olika uttryck. Många av deltagarna i studien uttrycker kroppslig smärta och att träning kan hjälpa mot svåra känslor. Detta indikerar att ett integrerat perspektiv kring soma och själ från behandlarens sida är viktigt för ökad förståelse.

Under flykten behandlades deltagarna som ting. Detta fortsatte till stor del i Sverige i kontakten med myndigheter. Berättelserna förtäljer om en verklighet där unga människor försätts i en utsatthet och på ett påtagligt vis blir skadade av lagar i Sverige. Särskilt som papperslös blir livet ohållbart. Författarna menar att så länge systemet fungerar på det här sättet blir människor i enlighet med svensk lag utsatta för vad som kan liknas vid tortyr. Studien visar lagars och bestämmelsers konsekvenser för individen och författarna menar att så länge det politiska landskapet inte förändras är denna stress i postmigrationen en viktig faktor att ha i åtanke i behandling av människor med denna typ av upplevelse.

Ett resultat från studien är att de unga migranterna i studien visar på motståndskraft och agens genom hela processen även när de utsätts för fysiskt och symboliskt våld. Flera av intervjupersonerna tryckte på vikten av att tala sitt eget språk och i sin egen takt få lära sig det nya. En slutsats är att det stärker agensen att få möjlighet att lära sig och erövra de nya symbolerna och normerna på sitt eget vis. Det bör också finnas tillgång till gemensamma sociala rum där deltagarna själva får välja uttryckssätt och språk.

Studien visar att deltagarna kunde vägledas i tillvaron av övergångsperson i det nya landet som hjälpte till både känslomässigt och materiellt såväl som med att förstå det nya sammanhanget. En tilldelad god man var inte alltid optimal då denna inte alltid verkade kunna visa deltagarna den förståelse eller den värme som behövdes. Det var också mycket svårt under tiden som asylsökande att våga lita på någon. Därför menar författarna att det blir viktigt att ge individen utrymme att själv välja vem eller vilka den ska förlita sig på.

Gentemot samhället är 'den skötsamma flyktingen' en modell som lever bland deltagarna som en väg till "det goda livet" som består av jobb, pengar, familj och ett hem. Denna modell kan bli problematisk när dessa krav blir oproportionerligt höga, färgade av rasifierade föreställningar eller ger falska förhoppningar. Men bilden kan också vara till nytta för att skapa sammanhang och mening i en tillvaro som annars är väldigt skiftande och oförutsägbar.

Vidare forskning

Longitudinella studier kan vara intressanta att tillämpa på migration som fenomen, för att i ett längre perspektiv undersöka hur flykt och exil påverkar självbild och identitet. En djupare analys av genus och klass hade varit intressant att fokusera på i detta, där man till exempel hade kunnat jämföra kvinnliga och manliga migranternas upplevelser. En annan aspekt som kan belysas i dessa typer av studier är skötsamhetsideal och rasifieringsprocesser kopplat till psykisk hälsa och känslor av tillhörighet. Övergångspersonens roll och vilka faktorer i relationen som är viktiga kunde också forskas på i ett livsloppsperspektiv. De specifika svårigheterna i att ha sin familj otillgängliga och på långt avstånd skulle kunna undersökas, även i behandlingssyfte. Vad avståndet får för konsekvenser för familjrelationerna på lång sikt skulle kunna belysas, både i fall då ursprungsfamiljen återförenas och i de där den inte gör det.

Postkoloniala teorier (Loomba, 2005) har lyft fram hur världen strukturellt är orättvist fördelad i former av resurser och makt. Intressant vore att undersöka om deltagarnas rörelser, flykten, icke-alternativet att åka tillbaka och vägrandet av avslag kan ses som en protest mot en ojämn global världsordning och en begynnande social rörelse.

Referenslista

- Ahmadi, N. (2000). Kulturell identitet i gungning. i Allwood, C. M., & Franzén, E. C. (Red.), *Tvärkulturella möten* (ss. 155-179). Falkenberg: Natur och Kultur.
- Ahmed, S. (2000). *Strange Encounters: Embodied Others in Post-Coloniality*. London: Routledge.
- Ajdukovic, D., Ajdukovic, D., Bogic, M., Franciskovic, T., Galeazzi, G. M., Kucukalic, A., Priebe, S. (2013). *Recovery from Posttraumatic Stress Symptoms: A Qualitative Study of Attributions in Survivors of War*. Hämtat den 6 januari 2014, från PLOS one: <http://www.plosone.org/article/info:doi/10.1371/journal.pone.0070579>
- Akhtar, S. (1995). A Third Individuation: Immigration, Identity, and the Psychoanalytic Process. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 43(4), 1051-1084.
- Allwood, C. M., & Franzén, E. C. (2000). Tvärkulturella möten. i Allwood, C. M. & Franzén, E. C. (Red.), *Tvärkulturella möten* (ss. 15-38). Finland: Natur och Kultur.
- Alvesson, M., & Sköldberg, K. (2007). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Bahmani, A. (2012). *Språket och symboliseringens betydelse i psykoterapi - En kvalitativ studie av psykoterapeuters erfarenheter av patienter med annan kulturell bakgrund*. Hämtat den 10 oktober 2013 från Sveriges psykologförbund, Vetenskapligt arbete inom specialistordningen för psykologer: <http://www.psykologforbundet.se/Documents/Specialist/Abstracts2/Spr%C3%A5kets%20och%20symboliseringens%20betydelse%20i%20psykoterapi%20av%20Aram%20Bahmani%20HT%202012.pdf>
- Bak, M. (2013). Barndom och migration. i M. Bak, & K. von Brömssen (Red.), *Barndom och migration* (ss. 13-45). Umeå: Borea förlag.
- Benslama, F. (2004). Upplevelsen att vara utan plats. *Psykoanalytisk tid/skrift*, Vol. 53(10), 53-56.
- Bourdieu, P. (1989). Social Space and Symbolic Power. *Sociological Theory*, 14-25.
- Bourdieu, P. (1998). *Den manliga dominansen*. Göteborg: Daidalos.
- Bustos, E. (1995). Trauma och flyktingskap i ett existentiellt och psykodynamiskt perspektiv. i A. Hjern (Red.), *Diagnostik och behandling av traumatiserade flyktingar* (ss. 54-79). Lund: Studentlitteratur.

- Cullberg, J. (2006). *Kris och Utveckling*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Dalen, M. (2007). *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups utbildning.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Red.) (2005). *The Sage Handbook of Qualitative Research - Third Edition*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, inc.
- Egidius, H. (2013). *Psykologilexikon: Flyktingskapets psykologi*. Hämtat den 3 september 2013 från Psykologiguide:n:
<http://www.psykologiguide:n.se/www/pages/?Lookup=flyktingskapets+psykologi>
- Fanon, F. (1995). *Svart hud vita masker*. Göteborg: Daidalos.
- FN. (2013). *FN:s flyktingkommisarie (UNHCR)*. Hämtat den 5 augusti 2013 från Förenta Nationernas regionala informationskontor för Västeuropa:
<http://www.unric.org/sv/humanitaera-fragor/25742>
- Freeman, M., & Brockmeier, J. (2001). Narrative integrity: Autobiographical identity and the meaning of the "good life". i J. Brockmeier, & D. Carbaugh (Red.), *Narrative Identity* (ss. 75-102). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Gubrium, J. F., & Holstein, J. A. (Red.) (2001). *Handbook of Interview Research - Context & Method*. Thousand Oaks, CA: Sage Publication, Inc.
- Gustafsson, K., Fioretos, I., & Norström, E. (2013). Att få vara den man är. i M. Bak, & K. von Brömssen (Red.), *Barndom och Migration* (ss. 277-302). Umeå: Borea.
- Haraway, D. (1988). Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective. *Feminist studies* 14 (3), 575-599.
- Hwang, P., & Frisé:n, A. (2006). Förord. i A. Frisé:n, A.-C. Smedler, K. Drake, K. Almqvist, E. Almér, B. Wrangsjö, T. Johansson (Red.), *Ungdomar och identitet* (ss. 1-20). Stockholm: Natur & Kultur .
- Johansson, A. (2005). *Narrativ teori och metod : med livsberätteslen i fokus*. Lund: Studentlitteratur.
- Khanlou, N., & Guruge, S. (2008). Refugee Youth, Gender, and Identity - On the Margins of Mental Health Promotion. i M. Hajdukowski-Ahmed, N. Khanlou, & H. Moussa (Red.), *Not Born A Refugee Women – Contesting Identities, Rethinking Practise* (ss. 175). New York: Berghahn Books.
- Kristeva, J. (1982). *Powers of horror – An essay on abjection*. New York: Columbia University Press

- Lacan, J. (1989). *Écrits: Spelstadiet och andra skrifter i urval av Irène Matthis*. Borås: Natur och Kultur.
- Loomba, A. (2005). *Kolonialism/Postkolonialism - en introduktion till ett forskningsfält*. Hägersten: Tankekraft förlag.
- Lundmark, A. (2007). *Sorgens olika ansikten*. Ingarö: Columbus Förlag AB.
- Malmö högskola. (2008). *FoU rapport 2008:3 - Migration och psykisk ohälsa*. Malmö: Holmbergs.
- Martin, P. (2012). 'Grief that has no vent in tears, makes other organs weep.' Seeking refuge from trauma in the medical setting. *Journal of Child Psychotherapy*, 38 (1), 3-21.
- Mezzandra, S. (2004). Rätten att Fly. *Fronesis* 27, 57-66.
- Migrationsinfo. (2013). *Dublinförordningen*. Hämtat den 8 oktober 2013 från Migrationsinfo: <http://www.migrationsinfo.se/migration/eu/asylsokande/dublinforordningen/>
- Migrationsverket. (2007). *Dublinförordningen*. Hämtat den 13 september 2013 från Migrationsverket: http://www.migrationsverket.se/download/18.5e83388f141c129ba6313f31/1381926474492/dublinforordningen_sv.pdf
- Miller, K. E., Worthington, G. J., Muzurovic, J., Tipping, S., & Goldman, A. (2002). Bosnian refugees and the stressors of exile: A narrative study. *American Journal of Orthopsychiatry*, 72(3), 341-354.
- Molina, I. (2005). Rasifiering, ett teoretiskt perspektiv i analysen av diskriminering i Sverige. i SOU:2005:41, *Bortom Vi och Dom - Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering* (ss. 95-112). Stockholm: Edita Norstedts Tryckeri AB.
- Payne, G., & Williams, M. (2005). Generalization in Qualitative Research. *Sociology*, 39(2), 295-314.
- Quist, M., Ahlstedt, S., & Suter, B. (2013). Migration – suveränitet, gränser och kontroll. i M. Dahlstedt, & A. Neergard (Red.), *Migrationens och etnicitetens epok, kritiska perspektiv i etnicitets- och migrationsstudier*. Stockholm: Liber AB.
- Reeder, J. (1990). *Begär och etik - Om kön och kärlek i den fallocentriska ordningen*. Stockholm: Symposion Bokförlag.
- Reeder, J. (1992). *Tala/Lyssna - En essä om den specifika skillnaden i Jacques Lacans psykoanalys*. Stockholm/Ste Hag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

- Said, E. W. (2006). Tankar om exil. i E. W. Said, *Från exilen - essäer 1976-2000* (ss. 130-142). Stockholm: Ordfront.
- Standing, G. (2013). *Prekariatet - Den nya farliga klassen*. Göteborg: Daidalos AB.
- Touraine, A. (2007). *A New Paradigm for Understanding Today's World*. Cambridge: Polity Press.
- van Deurzen, E. (2003). *Vardagens mysterier - Existentiella dimensioner inom psykoterapi*. Lund: Studentlitteratur.
- Vem är flykting?* (2013). Hämtat den 12 december 2013 från Röda korset:
<http://www.redcross.se/skolsajt/gymnasiearbete/flyktingar-och-migration/?resid=1884167637&q=flyktingar&ilang=sv&hitnr=7&url=http%3a%2f%2fwww.redcross.se%2fskolsajt%2fgymnasiearbete%2fflyktingar-och-migration%2f&uaid=A521514AF8C7BD96F5DBA1B05C065A07%3a3331>
- Willig, C. (2008). *Introducing Qualitative Research in Psychology - 2nd Edition*. Glasgow: Bell and Bain Ltd.
- Wimelius, M., Isaksson, J., Eriksson, M., Hanberger, A., & Ghazinour, M. (2012). *Ensamkommande flyktingbarn och ungdomar - förutsättningar för mottagandet och kunskapsläget*. Hämtat den 10 september 2013 från Nationellt centrum för svenska som andraspråk:
http://www.andrasprak.su.se/polopoly_fs/1.128027.1363208999!/menu/standard/file/103187_ensamkommande-flyktingbarn-och-ungdomar-e-n-kunskapsversikt-wimelius-m-fl-2012.pdf
- Winnicott, D. W. (1995). *Lek och verklighet*. Borås: Centraltryckeriet.
- Öbring, A. (den 9 Oktober 2012). *Krav att avvisningar till Italien stoppas*. Hämtat den 13 september 2013 från SVT Nyheter: <http://www.svt.se/nyheter/sverige/krav-att-avvisningar-till-italien-stoppas>

Bilaga 1

Beskrivning av studien och informerat samtycke

Hej!

Vi heter Andrea Malesevic och Sigurd Wallin och läser sista terminen på psykologprogrammet i Lund. Det sista som ingår i utbildningen är att skriva en examensuppsats om något man tycker är viktigt och intressant. Vi skriver om migration och identitet bland unga. Syftet är att försöka förstå hur det är att vara ung asylsökande och komma till ett nytt land. Anledningen till det är att öka kunskapen om migration bland unga, och förstå hur man kan hjälpa de som har haft svåra upplevelser i samband med sin migration. Vi är väldigt tacksamma för att du är intresserad av att dela med dig av dina erfarenheter och din kunskap!

Intervjun kommer att ta mellan 30-60 minuter. I intervjun kan vi prata om till exempel: din vardag idag, livet innan migrationen, själva migrationen, din första tid i Sverige, att leva som asylsökande, att få uppehållstillstånd, hur du ser på dig själv, vad du har för planer för framtiden, och så vidare. Vi är intresserade av att få höra dig berätta med dina egna ord. Frågorna kommer vara öppna och det finns utrymme att själv ta upp vad man själv tycker är viktigt. Om det blir för svårt för dig eller om du ändrar dig, kan du avbryta intervjun när du vill. Efter intervjun kan du också säga att du inte vill vara med längre.

Vi har tystnadsplikt och full konfidentialitet. Det innebär att vi inte får prata om dig med andra. Vi får inte lämna ut ditt namn eller andra uppgifter som kan leda till att du kan identifieras. Intervjun kommer att spelas in. Sen kommer det inspelade att förstöras när vi är färdiga med vår uppsats. Det inspelade kommer att skrivas om till text. Detta kan komma att krävas ut av andra forskare. Därför ska vi i texten ändra ditt namn och andra uppgifter som skulle användas för att hitta dig. Det betyder att ingen annan än vi kommer att veta att det är du som har blivit intervjuad. Till slut kommer vi att skriva en uppsats som är tillgänglig för alla.

Vi ser fram emot att träffa dig!

Jag har muntligen informerats om studien och tagit del av bifogad skriftlig information. Jag är medveten om att deltagande är frivilligt och att jag när som helst och utan förklaring kan avbryta mitt deltagande. Jag lämnar härmed mitt samtycke till att delta i ovanstående studie:

Datum:

Deltagares underskrift:

Till företrädare (för ungdomar under 18): Jag har tagit del av bifogad skriftlig information och lämnar härmed mitt samtycke:

Företrädares/god mans underskrift:

Kontaktuppgifter

Andrea Malesevic
[mailadress]
[telefonnummer]

Sigurd Wallin
[mailadress]
[telefonnummer]

Magnus Ring,
Uppsatshandledare,
Universitetslektor Lunds universitet
[telefonnummer]
[mailadress]

Bilaga 2

Intervjumall

Fetstilt är de teman som ska belysas under intervjuerna. De frågor som planeras att ställas är i kursiv stil. De andra frågorna fungerar som stöd/vid behov. Teman är inte i kronologisk ordning.

1. **Presentera oss.** Upprepar syftet med den här intervjun. Gå igenom ramar och tid.
Anonymiserat, rätt att avbryta när de vill. Skapa trygghet.
2. **Bakgrundfrågor:** Namn, ålder, boende, hur länge de varit i Sverige, hur länge papperslös, intressen, kontakt med vården, hur det känns att prata med mig, familjerelationer idag
3. **Vardagen idag**
 - a. Hur ser en vanlig dag ut för dig?
 - b. Vill du berätta lite om dina vänner och familj. Vad brukar ni göra tillsammans? Vad gjorde ni sist ni umgicks/hade kontakt?
4. **Livet innan migrationen**
 - a. *Var är du född? Var växte du upp? Hur länge bodde du där?*
 - b. *Vill du berätta hur ditt liv såg ut:* Hur såg en vanlig dag ut i x? Vad hände då, exempel. Följdfrågor. Hur kände du, tänkte om det osv. När förstod du att du/ni, kom du hit ensam, med förälder, vän osv.
5. **Migrationen/flykten**
 - a. *Hur länge har/hade du varit på flykt? Varit på flykt i andra länder i Sverige?*
 - b. *Öppen fråga: vill du berätta hur det var att fly? Vad minns du? Resan hit, kan du ge något exempel på vad du minns. Förstod du varför ni behövde fly? Hur kände du inför det? Vad hjälpte dig när du hade det svårt?*
6. **Första tiden i Sverige.**
 - a. *Vill du berätta om den första tiden i Sverige: ex kontakt med myndigheter, vård, andra människor. Vilka fick du träffa? Vad hade du önskat att få? Vad är du besviken på/glad över?*
 - b. Hur var det att behöva lära sig ett nytt språk?
7. **Att leva som papperslös**
 - a. *Vill du berätta om hur det är att vara ung och papperslös (i Malmö.)*
Vill du berätta om någon gång/situationer det är extra tydligt...
 - b. *Hur mår du idag?*
 - c. *Fritid/skola/internet– vad betyder det för dig? Ex, sport. Frågor kring Vardagslivets organisering. Vilka umgås du med, pratar med, känner dig förstörd av?*
 - d. *Vanligaste känslan du känner? Vad gör dig glad/ledsen? Vad gör du om någonting är jobbigt?*
 - e. *Hur upplever du att andra ser på dig? Rasism i Sverige, fördomar, diskriminering*
8. **Självbild och identitet**
 - a. *Vad har migrationen inneburit för hur du ser på dig själv och andra?*

Är du den samma som innan du flydde?

- b. Vad är viktigt för dig?
- c. När känner du dig trygg? Vad är hemma för dig?
- d. Hur mycket betyder det att kunna prata ett språk för att känna sig hemma där?
- e. *Vill du berätta om viktiga relationer som du har: familj, vänner, partner, släkt. Vem brukar du prata med om roliga/jobbiga saker? Saknad efter någon?*
- f. Syn på kroppen: sömn, mat.

9. Framtidsplaner

- a. *Hur ser du på din framtid? Hopp, risker, möjligheter.*
- b. Vara kvar i Sverige?

10. Gemensam reflektion och avslutning

- a. När du ser tillbaka, vad har gett dig kraft i processen?
- b.** *Vad tycker du det viktigaste är att jag tar med mig från vårt samtal?*
- c. Hur kändes det att bli intervjuad? Hur upplevde du mig?

Frågor till mig? Ok att ta kontakt igen ifall jag skulle ha fler frågor?

Någon att tala med – kontaktperson? Lämna kontaktuppgifter till var de kan vända sig

till.

”Jag kom till världen med en brinnande vilja att avtäcka en mening hos tingen, med min själ uppfylld av längtan att nå fram till världens ursprung – och fann mig vara ett objekt bland andra objekt”. (Frantz Fanon, 1995, s 107)